Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פּרייז 30 גראָשען

היינט 24 זייטען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 262 | Łódź, Piątek, 11 listopada 1932 r. | צענטער יאָהרגאַנג | לאָדז, פרייטאג, י"ב מרחשון תרצ"ג | № 262

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פּעטריקאָווער 21, טעל. 224-71

זאַל פילהאַרמאָניע
נאַרוטאָוויטשאַ 20.

מיטוואָך, דעם 16-טען ליסטאָפּאַד, פּינקטליך 9 אָוונט, וועט פאָרקומען
איינאיינציגער רעליגיעזער קאָנצערט
משה קוסעוויצקי
פון וועלט-בעריהמטען אויבער-קאַנטאָר פון וואַרש. סינאַגאָגע ר'
וועלכער וועט אויספיהרען תפלות, פאָלקס-לידער און אָפּערן-אַריעס פון זיין נייען רעפּערטואַר
ביים קלאַוויר: פּר' ליכטערמאַן-דאַווידאָוויטש
6069
בילעטען צום פּרייז פון 1,09 זל. שוין צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע טעגליך, פריה פון 11 ביז 2 אַ זייגער און נאָכמיטאָג פון 5 ביז 7 אַ זייגער.

דאס גאַנצע קולטורעלע לאָדז! טרעפט זיך מאָרגען, שבת, 11 פריה, אין טעאַטער „סקאַלאַ“ אויף דער איינציגער אין לאָדז פאָרשטעלונג
הער לאַמבערטיער
(דאָס געשעהן פון געוויסען)
שפּאַנענדע דראַמע אין 3 אַקטען פון ל. ווערנעי
אויסגעפיהרט פון די קינסטלער-אַרטיסטען
אידא קאַמינסקא און זיגמונט טורקאָוו
די פאַרבליבענע בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון „סקאַלאַ“-טעאַטער.

G. SZCZYBUK
ŁÓDŹ, ul. PIOTRKOWSKA 61
telefon 24-000.
קאָמיסיאָן-לאַגער
פון דער פעלץ-אויסאַרבייטונגס-פאַבריק
„FURS“, Wilno,
(S-ka B-cia Kirzner i D. Mickun)
אויף לאַגער: נוטריעטן, פערש. אָפּאָסעטן, שוואַרצע אַמעריקאַנער אָפּאָסן, וואלאבי, ברייטשוואַנצן, ביבעראַלן.

מיר עמפּפעהלען
גלאָז, פּאָרצעלאַן, קרישטאַל
אינלענדישע און אויסלענדישע אין אַ גרויסען אויסוואַהל
צו ביליגע פּרייזען
Warszawiak i Gurman
dawn. **ĆMIELÓW**
Łódź, Piotrkowska 31, tel. 156-89.

צוליב'ן טויט פון אונזער שעף
נ. ע. משה חיים ראָזענצווייג
דריקען מיר דערמיט אויס די מיטאינהאַבער פון דער פירמע און דער פאַמיליע פון פער-שטאָרבענעם אינזער אויפריכטיגסטען מיטגעפיהל.
דער פערשטאָרבענער איז געווען א מוסטער פון אַ שעף און א חבר צו זיינע אַרבייטער.
זאָל איהם די ערד גרינג זיין!
דאָס פּערסאָנאַל פון דער וואורשט-פאַבריק פון די פעראייניגטע בלויז כשר'ע פליישער אין לאָדז
(מיעלטשאַרסקיעגאָ 4)

אין טיפען צער טיילען מיר מיט, אַז נעכטען איז געשטאָרבען און צו קבורה געקומען איינער פון אונזערע טרייעסטע מיטגלידער
נ. ע. משה חיים ראָזענצווייג
אין פערשטאָרבענעם פערלירען מיר אַן איבערגעגעבענעם און עהרליכען מיטאַרבייטער פון אונזער פירמע, זיין אָנדענקען וועט שטענדיג ביי אונז בלייבען אין זכרון.
זאָל איהם די ערד גרינג זיין!
קאָאָפּעראַטיווע וואורשט-פאַבריק
פון די פעראייניגטע בלויז כשר'ע פליישער אין לאָדז
(מיעטשאַרסקיעגאַ 4)
6917

בעקאַנטמאַכונג.
דערמיט האָבען מיר דעם כבוד מיטצוטיילען דער געעהרטער קונדשאַפט, אַז מיר האָבען ערעפענט אַן ערשטקלאַסיגען
דאַמען-שניידער-אַטעליר
ווי אויך ספּעציעל פון פעלץ-וואַרען א. ז. וו.
J. LIEBHABER i I. ZYSMAN
אויף 8 קאַמיענא 8
און פיהרען אויס זעמטליכע בעשטעלונגען לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאָדעלען צו זעהר ביליגע פּרייזען! .·. ערשטקלאַסיגע אויספיהרונג! רעיעלע און פּינקטליכע בעהאַנדלונג! .·. קומט און איבערצייגט אייך

DR. MED.
B. WINDZBERG
כירורגיע
און פרויען-קראַנקהייטען
אַלעע 1-מער מאַי 16
טעל. 123-48
נעמט אָן פון 1—2 און 5—8

אַ קוועלע פון פרנסה
— איבערצוגעבען —
א שאַקאָלאַד - געוועלב
אויף ווסכאָדניאַ 26.
צו ערפאַהרען אויפ'ן אָרט
ביי „Nowość“

צו דער עפענטליכקייט!
די אַלע, וועלכע זענען אויף אַ ביזוויליגען אופן ביי טעה און אַנ-דערע אַרטיקלען אָפּערירט געוואָרען דורך די ה"ה
אַדאָלף לאַנדסבערגער, וואָלטשאַנסקאַ 65
מיעטעק שעפּלער, ציגעל-גאַס 7
ווערען געבעטען אין זייערע אייגענע אינטערעסען צו קומען זונטאָג פון 12—1 ביטאָג אָדער 5—6 נאָכמ. 11 ליסטאָפּאַד 29, וו. 16, כדי געמיינזאַם אָנצונעהמען ענערגישע שריט.
8769
מיט אַכטונג מ. איזביצקי

אַדוואָקאַט
עדמונד
מאַשקאָווסקי
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
פּיעטריקאָווער 106

פאַר גאָלד, בריליאַנטן, ביזשוטעריע
און לאָמבאַרד-קוויטען
צאָהלט די העכסטע פּרייזען
איזידאָר פּיאַלקאַ, פּיעטריקאָווער 7

דער יודישער פליישער-פעראיין
פּיעטריקאָווער 24
דריקט אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל דער שווערגעטראָפענער
פאַמיליע ראָזענצווייג צוליב'ן פריהצייטיגען
טויט פון אונזער אונפערגעסליכען מיטגליד
נ"ע משה חיים ראָזענצווייג
שקאָלנאַ 13
המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.
די פערוואַלטונג.
8869

Najlepsze w dobroci i najtańsze w cenie jest mydło „ROBOTNIK"

פעלץ=וואַרען עמפפעהלט אין אַ גרויסען אויסוואַהל די נייעסטע מאָדעלען, פון די ערשטע קוועלען אמעריקאַ און קאַנאַדאַ צו די נידריגסטע פרייזן

TYGER & GLATTER פּיעטריקאָווער 43 און 29 טעל. 224-77 און 213-22

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ברו-דער און שוואָגער
מאַניעק הערשקאָוויטש
מיט פרל.
צעלאַ בענעדיקט
ווינשען זיי אַ הערצליכען מזל-טוב און פיל גליק.
בּרידער הערשקאָוויטש
טאַלאַ און איצעק ברונער

האַלאָ! האַלאָ!
דאַ
אויף דעם אָרט, וועלען קומענדיגען זונטאַג די לעזער געפינען
אַנ'איבעראַשענדע
טעאַטער=
סענסאַציע!!!
געדענקט=זשע, זונטאַג דאַ אויף דעם אָרט.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען ח'
משה הירשבערג
מיט פרל. **נאַדזשאַ גרינבערג**
ווינשען מיר אַ הערציגען מזל-טוב און אַ גליק-ליכע צוקונפט
חברה „כנסת צעירים"
פּילסודסקיעגאָ 51
8969

מזל = טוב
אונזער חשוב'ן וויצע-פּרעזעס
מ. ראָטשטיין און פרוי
צום געבורט פון זייער ניי - געבוירען טעכטערל ווינשען אַ הערציגען מזל-טוב און אַ גרינגע דערציהונג
די פערוואַלטונג און מיטגלידער פון יודישען ספאָרט-קלוב „תל-חי"
1969

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין
צעלאַ בענעדיקט
מיט ה' **מאָטעל הערשקאָוויטש**
ווינשען מיר זיי אַ הערציגען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט. גלייכצייטיג ווינשען מיר אונזער ליבע עלטערען צו דערלעבען מיט'ן יונגסטען.
שוועסטער און שוואָגער אָרגאַנעק

ענטשולדיגונג

דערמיט ענטשולדיג איך זיך פאַר דער פאַר-וואַלטונג פון מאַגאַזין-שניידער-מייסטער פאַראיין, פּילסודסקיעגאָ 12 און פאַר'ן
ח' מאַקס בירענבערג
פאַר מיין אונטאַקטישער האַנדלונג. אלס צייכען פון חרטה, שליס איך זיך אויס פון האַנדווערקער-פאַר-באַנד פּיעטריקאָווער 64 און פּצרזיכער, אַז להבא וועט מער אַזעלכעס נישט פאָרקומען.
שלמה מאַפצוקער, פּילסודסקיעגאָ 6
9769

„לינת=הצדק" לאָדז צעגעלניאַנאַ 17
דער פּיזיקאַליש **טעראַפּישער קאַבינעט**
איז טעגליך טעטיג פון 11–1 און 4–6 אָוועגד און געפינט זיך אונטער'ן אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר-ספּעציאַליסט. קוואַרץ-לאַמפּען, דיאַטערמיע, סאָללוקס, עלעקטרישע בעדער.

LEKARZ DENTYSTA
T. SZATTLEROWA
קילינסקיעגאָ 44, טעל. 215-97
צאָהן - אַרצט

נייעס! צו וואָס זאָלט איהר **שיך** זוכען בּיליגע צו ביליגע פרייזן, אַז אין דער פירמע **נייעס!**
א. אגורעק, לאָדז
ul. Zawadzka 11
בּעקומט איהר טייערע שיך צו בּיליגע פרייזען
געדענקט דעם אַדרעס: **A. OGóREK, ŁóDZ, ZAWADZKA 11**

1932 X 1922
איבעראַשענדע נייעס! אַ גרויסע פּרעמיע פאַר אַלע עלעגאַנטע הערען!
צוליב'ן 10-יאָריגן יובל פון ערשטקל. **הערן=שניידער=אַטעליער** פון
א. ח. קוטשינסקי, 3 פּאָמאַרסקאַ 3 – לאָדז –
האָב איך בּעשלאָסען צו געבען אַ גרויסע פּרעמיע פון זונטאַג, דעם 6-טען נאָוועמבער ביז'ן 31-טען דעצעמבער 1932 פאַר די יעניגע וואָס וועלען זיך ביי מיר בּעשטעלען:
אַנ'אַנצוג, אַ פּאַלטען, אַ פּעלץ אָדער אַ סמאָקינג א.א.וו. מיט
25 פּראָצענט בּיליגער
די אַרבּייט ווערט אויסגעפיהרט לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאָדעלען. רעיעלע בּעהאַנדלונג, פּינקטליכע אויספיהרונג. מיט אַכטונג
Mistrz krawiecki A. CH. KUCZYNSKI, Łódź, Pomorska 3.

אַכטונג פּיש=סוחרים און פּיש=געוועלב-אינהאַבער!

זונטאַג, דעם 13. נאָוועמבער, 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר אין לאָקאַל פון פיש סוחרים-פאַראיין פּאָמאָרסקאָ 18
אַ דרינגענדע אויסערגעוועהנליכע פערזאַמלונג
צוליב דער וויכטיגקייט פון דער טאָג-אָרדנונג, וואו עס וועט צווישען אַנדערס בּעטראַכט ווערען די קריטישע לאַגע אין דער פיש-בּראַנשע ווערען אַלע פּיש-סוחרים און פיש-געוועלב-אינהאַבער געבעטען צו קומען פּינקטליך צו דער פערזאַמלונג.
די פערוואַלטונג
פון פיש=סוחרים-פאַראיין
פּאָמאַרסקאַ 18.

אַכטונג אַכטונג

מעגער = מאַגאַזין = שניידער = מייסטער
(פּאַלטען, מאַרינאַרקעס, פּאַרלעך, קינדער)
שבת, דעם 12.11 6 אָוועגד קומט פאָר אין לאָקאַל פון מאַגאַזין-שניידער-מייסטער פאַראיין, פּילסודסקי 12
אַ גרויסע פערזאַמלונג
אויף וועלכער ס'וועט צווישען אַנדערע פראַגען בּע-האַנדעלט ווערען די שטייערן און פּאַטענטען-פראַגע.
צוליב דער וויכטיגקייט פון דער זאַך, ווערען אַלע מיטגלידער געבעטען פּינקטליך צו קומען.
די פערוואַלטונג
6979

אַלע יודען,

שפּילען אין דער פּאָפּולערער קאָלעקטור פון
S. PASSIERMAN
פּיעטריקאָווער 13, טעל. 242=13
פערשפּעטיגט נישט! צו קויפען לאָסען צו דער 1. קלאַס פון דער 26-טער מלוכה-לאָטעריע.
דאָנערשטאָג, ד. 17. ד. ח. קומט שוין פאַר די ציהונג פון דער 1-טער קלאַס און וועט דויערן 5 טעג.
הויפּט-געווינס אַ מיליאָן זל. גלייך פון ראַד.
געדענקט, אַז אונזערע לאָסען בּרענגען גליק!

אויגען-קליניק
מיט שטענדיגע בּעטען פון
Dr. B. Donchin
פּיעטריקאָווער 90, טעל. 221=72
נעהמט אָן שטענדיגע אויגען-קראַנקע (צוועק אָפּעראַציע א.ז.וו.), ווי אויך אַמבולאַטאָרישעס פון 9–1 און פון 4 ביז 7.30 אָוועגד.
1604

פערטרויענס=פּאָסטען
אַ גרעסערע פירמע וועט אין אַלע ערטער איינ-ריכטען אַ לאַגער. ענטשפּרעכענדע פּערזאָנען ווערען דערצו אַלס פיליע=לייטער(רין) געזוכט בּיי אַ חודש געהאַלט פון 600 רייכס-מאַרק. פול-שטענדיג נייע פּערקויפס-מעטאָדען.
אָפּערטען Postschliessfach **323, in Kassel** (Deutschland).
5989

Stroskanej **Rodzinie FELDMAN**
z powodu przedwczesnego zgonu Ich ukochanego syna
B. P. MAJERA
wyrazy najgłębszego współczucia wyrażają
Koledzy i Koleżanki.
0169

מעלדונג.

אויף די פיל אָנפראַגען פון די עלטערן אין לאָדז, און פון דער פּראָווינץ זענען מיר מודיע, אַז אין אונזער פּאָרמיטאָג=שול זענען שוין אַלע קלאַסען בּעזעצט.
דאַגעגען איז נאָך פריי אַ בּעגרעניצטע צאָהל פּלעצער אין דער
שול פאַר האַנדעל און ווירטשאַפט
און אויך אין דער נאָכמיטאָג=שול אין אַלע קלאַסען.
מיט גרויסע הנחות
די לייטונג פון די „בית=יעקב"=שולען
אין לאָדז שרודמיעסקאַ 32 טעל. 170-28

לייענט און פערשפּרייט דעם **„נייעם פאָלקסבּלאַט"**

ענדעקישע סטודענטען־אומרוהען אין ווארשא, קראקא און פוזען

קראקא

קראקא, 10. (טעלעפאניש) אין קאפוצינער קלויסטער איז היינט האַלב 10 אינדערפריה פאַרגעקומען אַ גאָטעס־דינסט צום אָנדענקען פון סטודענט וואַצלאַווסקי.

נאָכן גאָטעס־דינסט זענען די ענדעקישע סטודענטן אוועק צום אוניווערזיטעט און אַרויסגעטריבן פון דאָרט די יודישע סטודענטן און זיי געשלאָגן מכּת רצח. ס'איז געקומען צו אַ העפטיג געשלעג.

נאָכדעם זענען די ענדעקישע סטודענטן אוועק אויף די פלאַריאַנסקא גאַס אויסגעהאַקט די שויבן אין שויפענסטער פון יודישע געשעפטן אויפ'ן וועג האָבן זיי אויך געשלאָגן יודישע פאַרבייגעהער. פון דאָרט האָט זיך פאַרמירט אַ גרויסע דעמאָנסטראַציע פון ענדעקישע סטודענטן, וועלכע האָבן זיך געצויגן אין דער ריכטונג צום יודישען קוואַרטאַל.

אַ פאַרשטאַרקטע אָפּטיילונג פּאָליציי האָט זיי פאַרשטעלט דעם וועג און זיי פונאַנדערגעטריבן.

ווארשא

וואַרשא, 10. (טעלעפאניש) די אוניווערזיטעט איז היינט געווען געשלאָסען ווען די סטודענטן זענען היינט איבערפריה געקומען אין אוניווערזיטעט האָבן זיי געטראָפען די טויערן פאַרמאַכט און אויפ'ן איינגאַנג איז געהאַנגען אַ שריפטליכע מעלדונג פון רעקטאָר, אַז די אוניווערזיטעט איז געשלאָסען אויף 2 טעג צוליב די געשעהענישען, וואָס די סטודענטן האָבן אַרויסגערופען.

אין קאָשטשאָל פון „שוו. אַנאַ" איז אין דער פריה פאַרגעקומען אַ גאָטעסדינסט צום אָנדענקען פון סטודענט וואַצלאַווסקי.

צום קאָשטשאָל זענען אָנגעקומען אַ גרויסע גרופּע סטודענטן מיט'ן גרינעם בענדעל. אַרום קאָשטשאָל איז אויפגעשטעלט געוואָרען אַ פאַרשטאַרקטע פּאָליצייאישע וואַך, וועלכע האָט נישט דערלאָזט צו קיין שום דעמאָנסטראַציעס אויף דער גאַס.

אויף אַ גאַנצע רייהע גאַסען האָבען זיך שפּעטער פּרובירט גרופּירען סטודענטן פון „גרינעם בענדעל". וועלכע פּאָליציי האָט פונאַנדערגעטריבען.

פאַר'ן אַקאַדעמישען הויז אויף בארוטאַוויטשער גאַס האָבען די סטודענטן אָפּגעהאַלטען אַ מיטינג. נאָך אַ רעדע האָט מען ביים איינגאַנג אויף דער וואַנד אָנגעקלאַפּט אַ געדענק־טאָוועל צום עהרען דעם סטודענט וואַצלאַווסקי.

צוריקגעהענדיג פון אַקאַדעמישען הויז האָט זיך אויף גרויצקא גאַס איינגעפּעסט די סטודענטן צו פאַרמירען אַ דעמאָנסטראַציע, עס האָבען זיך געהערט יודען פיינדליכע און רעגירונגס פיינדליכע אויסרופען. צו דער סטודענטן דעמאָנסטראַציע זענען אויך צוגעשטאַנען עטליכע הונדערט כוליגאַנעס וועלכע האָבען זיך פאַרשפּרייט אויך אויף די אַרומיגע גאַסען און געשלאָגען אַלע פאַרבייגעהענדע יודען. באַלד זענען אָנגעקומען רייטענדע און פוס־פּאָליציי, וועלכע האָבען צוטריבען די כוליגאַנישע דעמאָנסטראַנטען, עס זענען אַרעסטירט געוואָרען 100 סטודענטן און איינציגע צעהנדליג כוליגאַנעס.

פוזען

פוזען, 10. (טעלעפאניש) מיטוואָך שפּעט אין אָוונד איז אויף ברעסלויער גאַס אין פוזען פאַרגעקומען אַן אַנטיסעמיטישע דעמאָנסטראַציע. עס איז געקומען צו אַ שיסעריי, 2 פּערזאָן זענען פאַרוואונדעט געוואָרען און 7 פּערזאָן זענען אַרעסטירט.

רעוומאַטיקער

און נערווען־ליידענדע

זאָלען אין זייער אייגענעם אינטערעס אויספּרואוון די טאָגאַל־טאַבלעטקעס. טאָגאַל שטילט די שמערצען, אונשעדליך פאַרן האַרץ, מאָגן און אַנדערע אָרגאַנען. פּרוּווט אויס און איבערצייגט אייך אַליין; פאַרלאַנגט אָבער תמיד נור אָריגינאַלע טאָגאַל־טאַבלעטקעס.

צו באַקומען אין אַלע אַפּטייקען

וויכטיג נייעס פאַר מחותנים!

אויב איהר האַלט ביי חתונה מאַכען אייערע קינדער. אַזוי געהט נישט דינגען פריהער קיין זאַל ביז איהר וועט נישט קומען צו־ערשט זעהען דעם פריש ערשיקלאַסיגען רעמאָנטירטען

וואַרשאַווער זאַל, פּאַלודניאָווא 36

וועלכער איז געוואָרען איינגעאָרדענט ספּעציעל אויף חתונות און חינוך'ס און אויף פאַרשידענע פּערווייליגען אָדער אויף פאַרציעס־חתונות אויף די בעסטע בעדינגונגען צו די צוגענגליכסטע פּרייזען.

צו אינפאָרמירן זיך טעגליך פון 7 פרי־10 אָוונד אין וואַרש. זאַל פּאַלודניאָווא 36

די פאַרלעזונג

דאָס קינדער־פּראָבלעם — אין — אונזער צייט

וואָס קומט פאַר היינט. פרייטאָג, 8 אַ זייגער אָוונט

אין „ווילזא", שענקעוויטשאַ 26

האָט פאָלגענדע טעזען:

די תּורה פון לעבען אין דאָס לעבען אַליין; קולטור און לעבען; רעליגיעזער און סאָציאַלער מאָמענט אין לעבען; פרייד און איינגעשרומפּענקייט. 7869

אַלע דאַרפען וויסען

אַז די פירמע

פּערדער זגערזשער 7

לוטאָמירסקאַ 2 און זגערזשער 20

איז די איינציגע קוועלע, וואו מען קריגט אַמביליגסטען צו קויפען

דאַמען־ און מענער־היטען

פון די נייעסטע פאַסאָנען און מאָדערנסטע קאָלירען, און גלייכצייטיג ווערט אָנגענומען צו איבערפאַסאָנירען מענער־ און דאַמען־היטען פון גאַר אַלט אויף געענצליך ניי און אַלעס צו ביליגע פּרייזען און רעעלע בעהאַנדלונג.

געדענקט די אַדרעסע!

פאָלקס־אוניווערזיטעט

ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין לאָדז

מאָרגען מוצאי־שבת, 12.11, 7 אָוונד צוויי פאַרלעזונגען

1) אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע שרודמיעיסקאַ 29) אין דער העברעאישער שפּראַך) א.ד.ט.: „שאלת המרכז והחיקף בתרבות העברית"

פּרעלעגענט: דר. י. פרענקעל

2) אין דער אָפּטיילונג פון דער ציונ. אָרגאַניזאַציע אויף אַלטשטאָדט א.ג. „אגודת ציון", זגערסקאַ 28 אויף ד. ט.: „געשיכטע פון ציוניזם"

פּרעלעגענט: גימנ.־סעקרעטאָר מ. קאַרא

נאָהענטסטע פאַרלעזונג:

זונטאָג, 13.11. 8.30 אָוונד, ד"ר מ. פריי ליך „יודישע ווירטשאַפט" (די ראָטשילדס)

ENGLISH

פראַנצויזער און פאָרטגעשריטענע. קאָנווערסאַציע, ליטעראַטור ערטיילט אַ פעהיגער פּעדאַגאָג. — אָפּפערטען אין אַדמיניסטר. פאַר "Mir"

אויף ראַטעס און פאַר געלד

6171

א גרויסער אויסוואַהל פון

הערען־ דאַמען־ און קינדער־גאַרדעראָבען

בעמערקונג: כּ'פיהר אויך אויס בעשטעלונגען פון אייגענע און געבראַכטע שטאָפען. — קאָנקורענץ־פּרייזען! — גינסטיגע בעדינגונגען!

וואָלטשאַנסקאַ 43 ערשטער שטאָק פראָנט

פּסיכאָלאָג און מעדיום

W. Messing

איז געקומען נאָך לאָדז אויף אַ קורצער צייט, נאַרוטאָוויטשאַ 34, וו. 8 אין פאַליק און נעהמט אָן פון 10—1 און פון 3—8 אָווענד.

זאָגט פאַר די צוקונפט, די געגענוואַרט און די פאַרגאַנגענהייט מיט דער הילף פון סוגעסטיע און טעלעפּאַטיע ווי אויך עצות אין פינאַנץ־ און הייראַטס־ענינים. 1789

וויכטיג פאַר קאַלאָשען־מאַכער און שוסטער!

איך פערקויף

גומי־קלעב־שטאָף

(קאָוטשוק) צום פּרייז פון 50 גראָשען אַ פלאַש. גאַראַנטירט פאַר גוטקייט פראַנציסקאַנער 20 רוג אַלעקסאַנדריסקאַ אין סקלאַד־אַפּטעטשנע.

חדר „תורה ודת"

עם גן־ילדים

פל. וואָלנאָשטשי (נייע שטאָט) 6

מאַכט באַקאַנט דאָס נאָך אַ גרינדליכען רעמאָנט ווערט דאָס חדר צום נייעם שול־יאָהר פולשטענדיג רעאָרגאַניזירט און פאַרפולקאָמט אויף אַלע געביטען פון למודי קודש און למודי חול.

איינשרייבונגען פון נייע תּלמידים אויפ'ן קומענדיגען שול־יאָהר 1932/33 אין אַלע מחלקות ווי אויך אין גן־ילדים (פרעבעל־שול) קומען פאַר יעדען טאָג פון 9—1 ביי טאָג.

עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר „תּורה ודת", וואו סווערט געלייגט גרויס אכט אויף דער ערציהונג און דרך־ארץ'דיגע אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים ספּעציאַליסטען תּורה ודרך ארץ און אַלעס, וואָס אַ יודיש קינד דאַרף צו וויסען!

קינדער פון 4 ביז 8 יאָהר ווערען אַהיים געפיהרט דורך אַ ספּעציעלען מענש.

צוליב'ן קריזיס — הגחה־פּרייזען.

דער אין לאָדז לאַנגיעהריגער פּאָפּולערער יוריסט

דוד יאַקובאָוויטש

וואָלטשאַנסקאַ 4, טעל. 152־59

נעמט־אָן אינטערעסאַנטען טעגליך פון 3 ביז 8 אָוו. אין יורידישע, רעיענטאַלע, היפּאָטע־קאַלע און אַנדערע ענינים.

ספּעציעלע אָפּטיילונג פאַר אויסגעצייכענט־רעדאַגירטע ביטעס און רעקורסען אין אַלע אַמטען. עצות פאַר אונבעמיטעלטע פון 3—4 נאָכמיטאָג—אומזיסט. ספּעציאַליסט פון איבערזעצונגען אין פאַרשידענע שפּראַכען.

Dr. Wajnberg

ספּעצ. פון האַרץ־ און לונגען־קראַנקהייטען

ציגעל־גאַס 11, טעל. 126־02

נעמט אָן פון 9—10 פריה, 3—4 און 8—9 אָוונד

Dr. med.
M JAKUBOWICZ
Narutowicza 9, tel. 226-98

נעהמט אָן פון 9 — 11 פריה און פון 4—8 אָוו.

וויכטיג פאַר לאָדז און פּראָווינץ!

מצבות פון 30 זל. אָן

ביז צו די טייערסטע גראַניט־דענקמאַלען

פיהר איך אויס ביליג און סאָליד. אויף וואונש בעזוך איך די ג' קונדשאַפט אויך אויף דער פּראָווינץ קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אַכטונג פירמע „GRANIT"

לאָדז, פּאַמאַרסקאַ 39. 8138

רעשטען

לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 5

פראָנט, 2־טער שטאָק

פאַרשידענע קאַמגאַרנס ביליצער, טאָמאַשאָווער און לאָדזער אויף אַנציגער און פּאַלטענס

ווי אויך די מאָדערנסטע דאַמען־שטאָפען אויף פּאַלטאָס און קאָסטיומען

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

געדענקט נאָר

אין פראָנט, II שטאָק

מאַשין־מצות

ווערט געבאַקען אַלע טאָג פרישע און דיבע ווי אויך

מצה־מעהל, אייער־פערפל און סובאַרקעס

לויט קאַרלסבאַדער סיסטעם.

מיר עמפּפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט־באַקאַנטע און אַלערליי פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראַל־בעוואוסטער

צוקערניע

ב. ווייינבערג

38 פּיעטריקאָווער 38

טעל. 143־82.

ד"ר עטשניצע

פון דאָקטוירים־ספּעציאַליסטען

17 זגיערזשער 17,

טעלעפאָן 116־33

ס'נעהמען אָן דאָקטוירים פון אַלע ספּעציאַליטעטען, ד"ר גאָלדשטיין־פּאָלאַק, ד"ר יוסטמאַן. ד"ר מ. קאַנטאָר, ד"ר ציעגע, ד"ר ראַקאָווסקי, ד"ר ראָזענצווייג, ד"ר רוזשאַנער, ד"ר וויינבערג, ד"ר סטופּעל. צאָהן־אַרצט גראַדזיענטשיק־קאַראַשיאָווא ווי אויך וויזיטען אין שטאָט. רענטגען־בעשטראַלונגען, קוואַרץ, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע, און ערצטליכע אַנאַליזען.

Dr. med. J. SCHORR

פון IWONICZ

ספּעציאַליסט

פאַר האַרץ און סקלעראָזא־קראַנקהייטען

וואוינט יעצט אין לאָדז

גדאַנסקאַ 11, טעל. 226-85

נעמט אָן טעגליך פון 4—6 נאָכמיטאָג. 9789

Dr. Szymon Grinberg

צוריקגעקעהרט

וואוינט יעצט פּילסודסקיעגאָ 55

טעל. 168־58. (פריהער פּאָלודניאָווא 20)

נעהמט אָן פון 8—9.30 און פון 4—6 נאָכמיטאָג.

די נייע טאַנץ־שולע פון ב. ליבאָוויטש

פּאָלודניאָווא 36

הויבט אָן אַ נייעם קורס, אָבער נאָר מיט יודישע געזעלשאַפט לאַנג און קורץ־געקליידעטע.

איינשרייבונגען פון שילערינס און שילער קומען פאַר טעגליך פון 7 ביז 10 אָוונד. שבת און זונטאָג פון 11 פריה ביז 10 אָוונד.

מיט אַכטונג
דיפּלאָמירטער טאַנץ־לעהרער
ב. ליבאָוויטש.

געשלאגען א יודישען פראפעסאר
אויף דעם ברעסלויער אוניווערזיטעט
גרויסע אוואנטורע פון היטל־עריסטישע סטודענטען

ב ע ר ל י ן, 10 (יט"א טעלעגראפיש)
אויף דער ברעסלויער אוניווערזיטעט האט היינט אויסגעבראכען א אונגעהויער גרויסע אוואנטורע פון די נאציאנאל-סאציאליסטען.

די אוואנטורע האט אויסגעבראכען צוליב א גייעם יודישען פראפעסאר ערענסט קאן, וועלכער האט געזאלט האלטען דעם ערשטען רעפעראט. די נאציאנאל - סאציאליסטישע סטודענטען האבען בעשלאסען פאר קיין שום פרייז נישט צו דערלאזען דעם יודישען פראפעסאר האלטען דעם רעפעראט. און ווען דער פראפעסאר האט דאך אנגעהויבען ליינען דעם רעפעראט, האבען די נאציאנאל-סאציאליסטישע סטודענטען גענומען פייפען און זינגען אזוי, אז אין אוניווערזיטעט האט געמוזט ארויסגערופען ווערען פאליציי.

ווען פראפעסאר קאן איז אין דער בעגלייטונג ארויס אויף דער גאס, איז ער בעפאלען געווארען פון די כוליגאנישע סטודענטען און איהם געשלאגען. די יודישע סטודענטען, וואס האבען דעם פראפעסאר גענומען אין שוץ, זענען אויך צעשלאגען געווארען. אונטער א גרויסער פאליציי-שמירה איז דער יודישער פראפעסאר אפגעפיהרט געווארען אהיים.

נאך א יודישער גובערנאטאר אין אמעריקא

נ י ו - י א ר ק, 10 (ספ. טעל.)
און שטאט איליגאאיס איז אלס גובערנאטאר אויסגעוועהלט געווארען דער יודישער ריכטער, העגרי הארנער. 54 יאהר אלט.

ער איז איצט דער צווייטער יודישער גובערנאטאר אין אמעריקא.

שלום אש בעקומען אנ׳אויס-צייכנונג פון דער פוילישער רעגירונג

וו א ר ש א, 10 (ספ. טעל.)
נעכטען איז פערעפענטליכט געווארען די רשימה פון די פערזאנען, וועלכע האבען בעקומען אויסצייכנונגען צוליב דער פייערונג פון פוילענס אומאפהענגיגקייט.

אין דער רשימה געפינט זיך שלום אש, וועלכער האט בעקומען דעם אפיצירען-קרייץ.

וועד מעץ מעג אויספיהרען
שטייער-עקזעקוציעס אין די יו"ט-טעג און פערזענליכע רעוויזיעס
צירקולאר פון פינאנץ - מיניסטעריום

וו א ר ש א, 10 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט)

אין צוזאמענהאנג מיט דער פעראָרדנונג פון מיניסטארען-ראט וועגען א שטרענגע עקזעקוציע ביים איינמאהנען שטייער-חובות, האט דער פינאנץ-מיניסטער ארויסגעגעבען א צירקולאר אין וועלכען עס ווערט געזאגט: אז די עקזעקוציע ארגאנען זאלען אדורכפיהרען עקזעקוציעס אין די טעג פון זונטאג און די יום-טובים, נאר אין די אויסנאהמספאלען ווען עס איז פערהאן א בעגרינדעטע מורה, אז דאס אפלייגען וועט שפעטער מאכען אונמעגליך די עקזעקוציע.

אויך פערזענליכע רעוויזיעס זאלען אדורכגעפיהרט ווערען נאר אין די אויסנאהמספאלען ווען עס איז פערהאן א חשד, אז דער בעל-חוב האט ביי זיך בעהאלטען ווערטזאכען כדי אויסצומיידען די עקזעקוציע.

אלע בעאמטע וואס וועלען מיסברויכען מיט די דאזיגע פעראָרדנונג וועלען צוגעצויגען ווערען צו פעראנטווארטליכקייט.

קריזיס אין דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע ליקווידירט
פארבשטיין נעמט איבער די וויכטיגסטע רעסארטען

י ר ו ש ל י ם, 10 (יט"א טעלעגראפיש)
דער קריזיס אין דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע איז היינט ליקווידירט געווארען. פארבשטיין האט איבערגענומען די לייטונג פון פינאנץ-רעסארט.

דער סעקרעטאריאט וועט געפיהרט ווערען פון א קאלעגיום מיט פארבשטיינ׳ען בראש. פארבשטיין צוזאמען מיט סענאטארען איז אנפערטרויט געווארען דער מיטעלשטאנד- און עמיגראציע-רעסארטען.

היינטיגע פארלעזונג פון שריפטשטעלער ב. אויערבאך אין וו. י. ז. א.

היינט 8 אווענד וועט דער שריפטשטעלער ב. אויערבאך האלטען א פארלעזונג א. ד. ט. „דאס קינדער פראבלעם פון אונזער צייט".

דער פרעלעגענט וועט בעלייכטען די דאזיגע אקטועלע פראגע פון אלגעמיינעם און פון יודישען שטאנדפונקט.

די פארלעזונג פערדינט דעריבער א גרויסע פעראינטערעסירונג פון די ברייטע קרייזען.

דייטשע פארשטעלונג אין „סקאלא" טעאטער

זונטאג דעם 13-טען נאוועמבער 5.30 נאכמיטאג נאך די גרויסע ערפאלגען וועט צום לעצטען מאל געגעבען „א מעדעל מיט טעמפא" מוזיקאלישע קאמעדיע אין 3 אקטען אין דער דייטשער שפראך פון מאקס ריימאן און אטא שווארץ.

„די וועלט שאקעלט זיך"
היינט פרעמיערע פון דער „יודישער באנדע" אין „סקאלא"

נאכ׳ן גרויסען ערפאלג פון ערשטען פראגראם „טאנצט יודעלעך טאנצט", וועט היינט געשפילט די פרעמיערע פון צווייטען פראגראם א. נ. „די וועלט שאקעלט זיך", מיט דער בעטייליגונג פון גאנצען „באנדע"-אנסאמבל.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי	86,50
4 פראצ. דאלארובקע	49,70
3 פראצ. בודאָוולאנע	38,00
7 „ סטאביליזאציע (אמעריק.)	55,50
8 „ ווארשאווער פאנד-בריף	57,75
8 „ לאדזער „ „	54 75
ענגלישער פונט	29.30
דאלאר	8,90

ראדיא-פראגראם
פרייטאג, דעם 11-טען נאוועמבער

11,40 פרעסע-איבערזיכט, 11,50 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט פאר לופט-פליה-קאמוניקאציע, 11,58 צייטסיגנאל, 12,10 גראמאפאן-פליטען, 12,55 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט, 3,40 קאמוניקאטען און רעפעראטען, 4,15 לעקציע אין דער ענגלישער שפראך, 4,30 גראמאפאן-פליטען, 4,40 רעפעראט, 5 פאפולערער קאנצערט, 6 טאנץ מוזיק, פערשידענעס, 7,20 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס קאמער, רעפערטואר פון די טעאטערן, 7,30 פעליעטאן, 7,45 ראדיא-פרעסע, 8 מוזיקאלישע שמועסן, 8,15 סימפאנישער קאנצערט פון דער ווארשאווער „פילהארמאניע", ליטעראַרישער פעליעטאן, 10,40 ספארט ידיעות, 10,45 ראדיא-פרעסע, 10,55 מעטעאראלאגישער און פאליציי קאמוניקאטען, 11 טאנץ-מוזיק.

* * *

אויסלאנד

7,30 בודאפעשט – אפערע, 8 האמבורג — קאמפאזיטארען-קאנצערט, 8 וויען – אפערעטקע, 8 לייפציג – סימפאנישער קאנצערט, 8,05 מינכען – סימפאנישער קאנצערט, 8,30 בערלין – דראמע, 9 דאווענטרי – אקאדעמיע געווידמעט דעם יאהר-טאג פון וואפענשטילשטאנד.

שבת דעם 12-טען נאוועמבער

11,40 פרעסע-איבערזיכט, 11,50 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט פאר לופטפליה-קאמוניקאציע, 11,58 צייט-סיגנאל, 12,10 גראמאפאן-פליטען, 1.10 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט, 1,15 שול-פריהמארגען, 3,50 ווירטשאפטליכער קאמוניקאט, 4 טראנסמיטיע פאר עלטערע קינדער, 4,35 גראמאפאן-פליטען, 4,40 רעפעראט, 5 קאנצערט, רעפעראט, 6 לייכטע מוזיק, 6,55 פערשידענעס, 7,20 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער, רעפערטואר פון די טעאטערן, 7.30 אוידיציע, 7,45 ראדיא-פרעסע, 8 לייכטע מוזיק, ספארט, ראדיא פרעסע, 10,05 שאפען-קאנצערט, 10,40 פעליעטאן, 10,55 מעטעאראלאגישער און פאליציי-קאמוניקאטען, 11 גראמאפאן-פליטען.

* * *

אויסלאנד

10,50 וויען – סימפאנישער קאנצערט, 7,05 העלסינגפארס – סימפאנישער קאנצערט, 8 וויען – אפערעטקע, 8,30 דאווענטרי – אפערע, 3,45 רוים - אפערע.

לאדזער נייעס

ענטדעקט א פאבריק פון פאלשע מטבעות

(2) אויף מליגארסקא 33 האט ענטדעקט אין דער וואוינונג פון סטעפאן מענצעל א פאבריקעל פון פאלשע מטבעות. בעת דער רעוויזיע האט מען געפונען בעהאלטען אין אויוען 2,643 20-גראשענע מטבעות, 1,500 פאלשע זלאטעס און 1,700 פאלשע 10 זלאטע מטבעות.

מענצעל, זיין פרוי און נאך 2 פערזאן זענען ארעסטירט געווארען.

„בונט אין אויסבעסערונגס-הויז"
מיט א פארלעזונג פון ראטמ. ליכטענשטיין

די פארשטעלונג „בונט אין אויסבעסערונגס הויז" וועלכע גייט שוין דעם שבת ביי די ווילנער צום 30-טען מאל האט נאך ביז היינט נישט נעלוירען דעם אינטערעס ביים ברייטען טעאטער-עולם. עס וועט דעריבער זיין אינטערעסאנט צו הערען א מיינונג פון א נאָ ליטעראטור און טעאטער-קענער, ווי עס איז דער ראטמ. ליכטענשטיין.

שבת פארמיטאג קומט טאקע פאר ביי די ווילנער אין קאמער-על-טעאטער א פארשטעלונג פון „בונט אין אויסבעסערונגס הויז" מיט א פארלעזונג פון ח׳ ליכטענשטיין.

היינט פרייטאג 9.15 אווענט, שבת 4 נאכמ. און שבת 9.15 אווענד וועט געשפילט „בונט אין אויסבעסערונגס הויז" אין 3 אקטען פון פעטער מארטען לאמפעל.

„דער געקויפטער חתן"
אין יודישען טעאטער „פילהארמאניע"

היינט, פרייטאג 9 אווענד, שבת 4 נאכמיטאג און 9 אווענד וועט אויפגעפיהרט צום ערשטען מאל אין לאדז די מוזיקאלישע קאמעדיע פון קאלמאנאוויטש, וועלכע איז געשפילט געווארען אין ווארשאווער קאמינסקיס טעאטער מיט גרויס ערפאלג — „דער געקויפטער חתן".

אין די הויפט-ראלען טרעטען אויף די בעליבטע סוברעטין רעגינא צוקער און דער בעריהמטער ארטיסט הערמאן פענגשטיין. די פיעסע האט אין זיך זעהר פיל קאמיזם און מעלאדישע געזאנגען. די איבריגע ראלען פיהרען אויס דער גאנצער אויסגעצייכנעטער אנסאמבל.

אידא קאמינסקא און זיגמונט טורקאוו אין „סקאלא" טעאטער

מארגען שבת 11 פריה, געבען אב די קינסטלער ארטיסטען אידא קאמינסקא און זיגמונט טורקאוו אנ׳איינציגע פארשטעלונג אין לאדז „הער לאמבערטיער" (דאס געשריי פון געוויסען) אין 3 אקטען פון ל. ווערנער, א סענסאציאנעלע טעאטער שטיק, וואס איז געגאנגען אין ווארשאווער טעאטער א גאנצע רייהע מיט חדשים. די פארשטעלונג רופט ארויס ענטציקונג און עס בלייבט אנ׳אומפערגעסליכער איינדרוק.

ס׳איז דעריבער קלאר דער גרויסער אינטערעס צו דער דאזיגער פארשטעלונג אין די ברייטע קרייזען פון לאדזער טעאטער עלם. די בעליבטע בילעטען צו בעקומען אין דער קאסע פון סקאלא-טעאטער.

פערשטענדיגונג צווישען גערער און אלעקסאנדערער חסידים
הרב שפירא ווערט לאדזער רב און הרב לעווין, ווארשאווער רב

וו א ר ש א, 10 (טעלעפאניש)
די סענסאציע פון טאג איז היינט געווען צווישען די יודישע קרייזען אין ווארשא די ידיעה, אז נאך לענגערע אונטערהאנדלונגען איז געקומען צו א פערשטענדיגונג צווישען די גערער און אלעקסאנדערער חסידים.

לויט דער דאזיגער פערשטענדיגונג וועט דעפ. הרב לעווין ווערען רב אין ווארשא; הרב שפירא — אין לאדז; הרב מענדעלע אלטער — אין קאליש און הרב הענעך לעווין — אין לובלין.

די אלעקסאנדערער האבען בעקומען די רבנות שטעלען אין פיעטריקאוו, שעדלעץ און אנדערע שטעט.

יודיש קאמעראל-טעאטער
אלעע 1-טער מאי 2.

ווילנער טרופע
יודיש דראמ. טעאטער אין פוילן
אנפירונג: מ. מזאה. יאר XVII

היינט. פרייטאג פרייזן פון 1 זל. ביז 2.20 | שבת, 11 א זייגער פרי מיט א פארטראג פון ח׳. ליכטענשטיין | שבת, ד. 12 נאוו. (צום 30 מאל) יובילי-פארשטעלונג
4 בייטאג פרייזן פון 50 גר. ביז 1.10 — 9.15 אווענד צו נארמאלע פרייזען
ס׳ווערט געגעבען די שטארק אויסגענומענע פיעסע

בונט אין אויסבעסערונגס-הויז
(Bunt w domu poprawczym)
א היינטצייטיקע טעאטער-שטיק אין 3 אקטן
מחבר: פעטער-מארטין לאמפעל. יידיש: מ. מ. רעזשי: יעקב ראטבוים.
אדמיניסטראטיווע אנפירונג: ב. אסס.
בילעטען צו בעקומען פון 11 ביז 2 בטאג און פון 5 א זייגער נאכמיטאג — אין קאסע פון טעאטער.
מיט א פארווארט ווענען דער אויפפיהרונג וועט אויפטרעטען דיר. מ. מאזה.

צוליב׳ן פערענדיגען זיך פון קאנאליזאציע-ארבייטען אויף דער קילינסקיע גאס וועט דער
№ 14 טראמוואי
פון מארגען אן געהען מיט דער אלטער טראסע! ד. ה. מיט די גאסען: קאנטנא, טשערוואנא, פיעטריקאווער, נארוטאוויטשא, קילינסקעגא, פראנציסקאנער, בושעזשינער ביז׳ן באלוטער פלאץ און צוריק.
6975

הובער זאל שוין לעגען זיין אמט

פראהיביציע ווערט סטיכיש אפגעשאפט איז אמעריקא

נ י ו - י א ר ק, 10 (ספ. טעל.) לויט דער אמעריקאנער קאנסטיטוציע דארף דער אפטרעטענדיגער פרעזידענט בלייבען אויף זיין אמט נאך עטליכע חדשים. דער נייער פרעזידענט דארף איבערנעהמען זיין אמט ערשט דעם פערטען מערץ פון קומענדיגען יאהר. אזוי ווי אבער הובער האט געליטען ביי די וואהלען א קאלאסאלע מפלה, רעכענט מען, אז ער וועט רעזיגנירען פון זיין אמט שוין אין דער נאהענטסטער צייט. ער וואלט דערמיט געבראכען די טראדיציע און די פארשריפטען פון דער קאנסטיטוציע.

הובער האט די ידיעה וועגען זיין דורכפאל אויפגענומען פערהעלטנישמעסיג רוהיג, הגם ער האט דערין נישט געגלויבט ביז אין דער לעצטער מינוט.

דער זיג פון די דעמאקראטען האט געבראכט צו א סטיכישער אפשאפונג פון דעם טרוקענעם רעזשים אין פיל ערטער. אפגערעדט דערפון, וואס מ'האט פשוט אנגעהויבען פריי צו האנדלען מיט אלקאהאל-געטראנקען, זענען אין איינינגע שטאטען אפיציעל שוין אפגעשאפט געווארען די פראהיביציע-פארשריפטען. אזוי איז עס געשעהן אין שטאט לואיזיאנא, וואו די אדמיניסטראציע פון שטאט האט אליין, נישט ווארטענדיג אויפ'ן געהעריגען געזעץ, ערקלערט די פראהיביציע פאר אפגעשאפט.

פ א ר י ז, 10 (ספ. טעל.) דער אויסוואהל פון רוזוועלטן אויף פאסטען פון פרעזידענט האט אין די פאליטישע קרייזען ארויסגערופען א גרויסע צופרידענהייט, ווייל רוזוועלט ווערט בעטראכט פאר א פריינד פון פראנקרייך און פאר אנ'אנהענגער פון א פערשטענדיגונג מיט אייראפע.

גרויס צופרידענהייט האט די וואהל ארויסגערופען אויך ביי די פראנצויזישע ווייןהענדלער, וועלכע ערווארטען, אז פון אמעריקע וועלען אנקומען גרויסע בעשטעלונגען אויף ויין.

איהר דארפט וויסען
פון וואס
עס בעשטעהט
די זייף, וואס איהר
בענוצט צו פלעגען
אייער געזיכט

מיר ערקלערען איך, אז די זייף Palmolive איז אויסגעארבייט פון פאלמע-איילען און קאקאס-ניס און עס ענטהאלט נישט קיין שום אנדערע פעטיקייטען.

פון טויזענטער יאהרען זענען די איילען בעקאנט און ווערען געזוכט אלס אויסגעפרובטע מיטלען, וואס דערהויבען די שעהנהייט; נור עס איז אונז געלונגען

ערשט צו מישען עס לויט א ספעציעלען רעצעפט און צו שאפען אויף אזא אופן אנ'אויסגעצייכענטע זייף צו פלעגען דאס געזיכט, פון אונפערגלייכער ווירקונג Palmolive

נור א ריין געזיכט איז באמת שעהן, די מילדע און געדיכטע פיאנע פון דער זייף Palmolive דרינגט אריין אין יעדע פארע, בעזייטיגט יעדען שטויב און שמוץ. און א חוץ דעם איז די ווירקונג אזוי מילד, אז נישט בלויז עס רייצט נישט די הויט, נור אומגעקעהרט, עס גיט צו א ווייכקייט און עלאסטישקייט.

מיר בעטען צו לענקען די אויפמערקזאמקייט אויף די רעזולטאטען פון רעגולערען פלעגען דעם קערפער מיט Palmolive און דאמאלס וועט קיינער זיך נישט פערוואונדערן, אז דאס איז די אממייסטענס רעקאמענדירטע און פערשפרייטע זייף אויף דער גאנצער וועלט.

Mydło
PALMOLIVE
WYRABIANE W POLSCE
TERAZ gr 90

בלוטיגע געשעהענישען איין גענף

דערהרגעטע און פערוואונדעטע

ג ע נ ף, 10 (ספ. טעל.)

די בלוטיגע געשעהענישען, וואס זענען דא פארגעקומען אין דער פאריגער נאכט, האבען געבראכט 10 מענשליכע קרבנות און 65 פערוואונדעטע.

די געשעהענישען זענען פארגעקומען צוליב דעם, וואס די קאנסערוואטיווע גרופע פון דער נאציאנאלער איינהייט האט איינגעארדענט א פראטעסט-מיטינג בעגען דער אויסוואהל פון 2 סאציאליסטען אין שטאט-ראט. אויפן מיטינג איז געקומען צו א געשלעג צווישען דער דערמאנטער גרופע און סאציאליסטען און קאמוניסטען.

די לאגע איז געווארען אזוי שטארק בעדראהט, אז די פאליציי האט ארויסגערופען מיליטער און דער המון האט זיי בעווארפען מיט שטיינער. דאס מיליטער האט געבראכט מאשין-געוועהר און גענומען שיסען אויפן המון. 10 פערזאן זענען דערהרגעט געווארען און עס זענען פערוואונדעט געווארען 65 מענשען. אויף איינצושטילען די אונרוהען האט מען געבראכט גרויסע אפטיילונגען זשאנדארמען און מיליטער אויף פאנצער-אויטאמאבילען. ערשט דאן איז די ארדנונג צוריקגעשטעלט געווארן.

אויך אין לאזאן זענען פארגעקומען אונרוהען ארויסגערופען דורך סאציאליסטען און קאמוניסטען. עס זענען ארעסטירט געווארען א סך מענשען.

ב ע ר ל י ן, 10 (ספ. טעל.)

צוליב די בלוטיגע געשעהענישען האט זיך דער מיניסטארען-ראט פערזאמעלט אויף א ספעציעלער זיצונג.

די נעכטיגע געשעהענישען האבען אין דער גאנצער שווייץ ארויסגערופען אנ'ערשיטערענדען רושם.

—=(:O:)=—

א וואמפיר אין פאריז

פ א ר י ז, 10 (ספ. טעל.) פון פארט באסיין סען-נאזער האט מען מיט עטליכע טעג צוריק ארויסגעצויגען דעם טויטען קערפער פון א בעאמטען. לכתחילה האט מען גערעכענט, אז מ'האט דא צו טון מיט א פאל פון זעלבסטמארד. אין א טאג ארום האט מען פון זעלבען באסיין ארויסגענומען דעם קערפער פון א צווייטען בעאמטען און איצט האט מען אין זעלבען ארט ווידער געפונען א טויטען. עס איז דעריבער זיכער, אז מ'האט דא צו טון מיט א פערברעכערישער האנד, וואס לויערט אויף איהרע קרבנות און ברענגט זיי אום. די גאנצע פאליציי איז צוליב דעם געשטעלט אויף די פיס.

—=):O:(=—

פוילען זאל אוועקגעבען פאמערן

פראיעקט פון ענגלישען צייטונגס-מאגנאט

ל א נ ד א ן, 10 (ספ. טעל.) דער בעקאנטער צייטונגס-מאגנאט לארד ראזערמיר, וועלכער איז שוין עטליכע מאל ארויסגעטראטען פאר דער רעוויזיע פון די טראקטאטען, האט איצט פערעפענטליכט אין „דיילי מייל" אנ'ארטיקעל, אין וועלכען ער לענט פאר צוצונעהמען ביי פוילען פאמערן און פעראייניגען דעם געביט מיט דייטשלאנד. לויט'ן פראיעקט פון לארד ראזערמיר דארף פוילען אוועקגעבען דייטשלאנד פאמערן, דערפאר דארפען ענגלאנד, פראנקרייך און דייטשלאנד גאראנטירען די פוילישע גרעניצען געגען די סאוויעטען. די אינוועסטיציעס, וועלכע פוילען האט געמאכט אין פאמערען, דארף דייטשלאנד בעצאהלען, געלד דערויף וועט דייטשלאנד קריגען פון אנ'אינטערנאציאנאלער הלוואה.

Dr. med. H. LUBICZ
ספעצ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה.
צעגעלניאנא 7, טעל. 32-141.
נעמט אן פון 8–10 פריה, פון 12–2 נאכמ. און פון 5–8 אווענד. זונטאג פון 9–11 בייטאג.

הייגט און פאלג. טעג!
גרויסע ליבעס עפאפיי און סעקס-אפעל פון מאדערנע פרויען אין מייסטערווערק
CLARENCE BROWN
פרויען אהן צוקונפט
זיטען-דראמע, וואס בעריהרט די דראסטישע פראבלעמען פון דער געגענווערטיגער מאראל. — אין די הויפט-ראלען:
די 2 גלענצענדע עקראן-שטערנס
Joan Grawford, Clark Gable
אנהויב אין געוועהנל. טעג 4.30 נאכמ., שבת און זונטאג 12.30 בייטאג.
הנחה-בילעטען גילטיג אהן בעגרענצונגען.
דער זאל איז בעהייצט.

די לאגע פון יודען אין פוילען און אין אנדערע לענדער

פערזאמלונג פון „אנגלא דזשואיש אסאסיישן"

ל א נ ד א ן, (יט"א). דא איז פארגעקומען אונטער'ן פארזיץ פון ה' לעאנארד מאנטעפיארע א פערזאמלונג פון דער אנגלא דזשואיש אסאסיישן, אויף וועלכער עס איז בעהאנדעלט געווארען די לאגע פון די יודען אין פערשידענע לענדער.

פאר'ן צוטריטען צו דער טאג-ארדנונג האט גענומען דאס ווארט דער פרעזידענט פון „יקא" סער לעאנארד קאהען, וועלכער האט געהאלטען א רעדע, געווידמעט דעם איצט-פערשטארבענעם גרויסען יודישען געלעהרטען סאלאמאן ריינאך, וועלכער איז געווען וויצע-פרעזידענט פון „יקא". פראפ. ריינאך, האט ערקלערט סער לעאנארד קאהען, איז געווען דער לעצטער פון די 8 גרינדער פון „יקא", וואס איז געבליבען לעבען ביז דער לעצטער צייט. פון ערשטען טאג פון דער עקזיסטענץ פון „יקא" איז פראפ. ריינאך געווען א מיטגליד פון ראט. איך האלט זיך נישט פאר קאמפעטענט, האט ערקלערט סער לעאנארד קאהען, צו געבען אנ'אפשאצונג פון פראפ. ריינאך'ס פערדינסטען אויף דעם געביט פון ארכעאלאגיע און קונסט-געשיכטע. איך וויל אבער אונטערשטרייכען זיין קיינמאל נישט אפגעשוואכטען אינטערעס פאר די ליידענדע מיטגלידער פון זיין ראסע און אונאבהענגיג דערפון, צו וואס פאר א ריכטונג זיי זאלען נישט געהערען. ער האט גענומען אנ'אקטיווען אנטייל אין דער ארבייט פון „יקא", וועלכע האט נישט ווינציג מיטגעווירקט פאר'ן פערלייכטערן פון גורל פון אונזערע ברידער יודען. פראפ. ריינאך איז געווען הויך געשעצט דורך אלע, וועלכע האבען מיט איהם מיטגעארבייט. איך פערזענליך, האט פערענדיגט סער לעאנארד קאהען, האב מיט זיין טויט פערלוירען א פריינד פון 30 יאהר צוזאמענארבייט.

נאכדעם האט גענומען דאס ווארט דער פארזיצער ה' לעאנארד מאנטעפיארע, וועלכער האט געגעבען אנ'איבערזיכט פון דער יודישער לאגע אין פערשידענע לענדער. ה' מאנטעפיארע האט ציטירט דעם בריף פון דער פוילישער אמבאסאדע אין לאנדאן, וואס איז פערעפענטליכט געווארען אין יט"א-ביולעטין און לייקענט די עקזיסטענץ פון אנטיסעמיטיזם אין פוילען.

די דאזיגע בעהויפטונג האט ערקלערט ה' מאנטעפיארע, שיינט צו זיין עטוואס צו שטייף און איהר גורל איז אבגעשלאגען צו ווערען, מיר מוזען אבער דאנקבאר זיין פאר דער לעצטער אינטערווענץ פון פוילען לטובת איהר בירגער אין לוקסעמבורג, רומעניען און אין דייטשלאנד. די דאזיגע אינטערווענצען זענען געווען פון גרויס נוצען. דער בריף פון דער אמבאסאדע, האט ווייטער ערקלערט ה' מאנטעפיארע, לייקענט אויך, אז די שטייער-אויסמעסטונג זאל זיין אונגערעכט לגבי יודען. די דאזיגע ערקלערונג איז שטארק בעשטרייטבאר, מען וואלט געקענט ברענגען פאקטען, וואס וואלטען וואהרשיינליך בעוויזען דעם היפוך, אבער אין צוזאמענהאנג דערמיט דארף אנגעוויזען ווערען, אז דער פוילישער בודזשעט אויפ'ן יאהר 1933/34 בעטרעפט 2,6 מיליאן פונט מיט א דעפיציט פון 9 מיליאן, און פון די 61 מיליאן זענען 21 מיליאן בעשטימט פאר דער ארמעע. ווען מיר נעמען אין אכט, אז די פערטיידיגונגס-הוצאות אין ענגלאנד בעטרעפען 1/7 פון גאנצען בודזשעט, וועט זיין קלאר, וואס פאר גיגאנטישע סומע עס ווערט אויסגעגעבען אין פוילען אויף דעם צוועק. ווי לאנג עס עקזיסטירען בעדינגונגען, וואס מאכען נויטווענדיג פאר יעדע פוילישע רעגירונג אויסצוגעבען אזעלכע גרויסע סומען, מוז די שטייער-לאסט זיין הויך און עס איז נישט וואהרשיינליך קיין פערלייכטערונג.

דער פארזיצער פון עקזעקוטיוו-קאמיטעט פון אנגלא-דזשואיש אסאסיישן ה' לעאנארד שטיין האט בעריהרט די פראגע פון פראקוראר עליאט'ס אנטי-יודישע ערקלערונג אין ירושלים'ער געריכט. נאך א קורצער מיינונגס-אויסטויש ווענען דעם ענין האט סער מאנטעפיארע פארגעלעגט די יט"א-מיטטיילונג וועגען דער ענטשולדיגונגס-ערקלערונג פון פראקוראר עליאט און דער גאנצער ענין איז אנערקענט געווארען אלס אויסגעשעפט.

ה' לעאנארד שטיין האט ווייטער אינפארמירט וועגען בעריכט, אז דער יודיש-אמעריקאנער קאנגרעס האט איבערגעגעבען געוויסע ערקלערונגען דעם ענגלישען אמבאסאדאר אין וואשינגטאן. ה' שטיין פרעגט, צי האט דער „דזשאינט פארייניגטע קאמיטע" קאנפערירט מיט'ן אמעריקאנער אמבאסאדאר אין לאנדאן בנוגע דעם נומערוס-קלאוזוס, וואס ווערט אנגעווענדעט געגען יודען אויף די געוויסע אמעריקאנער הויכשולען.

ד"ר דייכעס האט געמאכט א בעמערקונג, דאס ער זעהט נישט איין, אז דער יודיש-אמעריקאנער קאנגרעס האט נישט געדארפט מאכען קיין ערקלערונגען וועגען דעם ענין.

איך האלט עס אבער, האט געענטפערט ה' לעאנארד שטיין, פאר אונפעראנטווארטליכע אימפערטינענץ.

נאכדעם האט ה' מאנטעפיארע אפגעגעבען א ריהע ערקלערונגען וועגען די אנטי-יודישע געשעהענישען, וואס זענען לעצטענס פארגעקומען אין אדען.

ה' לעאנארד מאנטעפיארע איז דאן איבערגעגאנגען צו דער לאגע פון די יודען אין דייטשלאנד. אין רומעניען און פוילען, האט ערקלערט ה' מאנטעפיארע, זענען פערהאן אנטיסעמיטישע גרופען, זיי האבען אבער נישט די מעגליכקייט צו פערווירקליכען אין טאט זייערע דראהונגען. אין דייטשלאנד איז די לאגע אנדערש זייט די גרעסטע פארטיי, די נאציאנאל-סאציאליסטישע, איז א קריגעריש-אנטיסעמיטישע. ה' מאנטעפיארע האט אויסגעדריקט בעדויערן, וואס דער קאנצלער פאן פאפען האט שארף ארויסגעטרעטענדיג געגען די היטלעריסטישע רבילות, נישט געהאלטען פאר נויטיג צו דערמאנען וועגען דער פערברעכערישער אנטי-יודישער העצע פון די היטלעריסטען.

די פאליטיק פון פארמאליטעטען

ענטפערענדיג די רעדנער אין דער בודזשעט־קאמיסיע, האט דער פינאנץ־מיניסטער זאוואדזקי ערקלערט, אז ער האט נישט געהערט קיין שום קאנסטרוקטיווען געדאנק, קיין שום פראיעקט, וועלכען מען זאל קענען ענטקעגענשטעלען דעם פראיעקט פון דער רעגירונג. דער מיניסטער זאוואדזקי איז אין זיין לעצטען ווארט געווען זעהר איינזייטיג. אויך ער האט אין נאמען פון דער רעגירונג נישט פארגעלעגט קיין שום קאנסטרוקטיווען פלאן, נישט אנגעוויזען קיין נייע וועגען. אפילו זיין פערטיידיגונגס־פלאן איז נישט דורכגעטראכט ביז צום סוף. עס איז אין איהם פאראן מעהר האפנונג, איידער זיכערקייט, אז מיר וועלען דורכהאלטען.

סיי אין עקספאזע פון דער רעגירונג, סיי אין די רעדעס פון די דעפוטאטען האט זיך געציהלט א זארג וועגען דער צוקונפט פון ווירטשאפטליכען לעבען אין אונזער לאנד. אבער קיינער האט זיך נישט בעמיהט צו קומען מיט עפעס א קלענערן אדער גרעסערן פראיעקט ווי אזוי צו העלפען, ווי אזוי צו לינדערען און צו ענטלאסטען דאס ווירטשאפטליכע לעבען. אז מיט א פלאן איז נישט געקומען די אפאזיציע איז פערשטענדליך. די אפאזיציע, ספעציעל די פוילישע, האט נישט בדעה צו העלפען דער רעגירונג, נאר צו פערשווערען איהר סיטואציע.

די פליכט פארצולעגען א פלאן ליגט אייביציג און אויסשליסליך אויף דער רעגירונג. די רעגירונג איז מחויב נישט נאר אנצואווייזען די סיבות פון די בודזשעט־דעפיציטען, נאר אויך אויפווייזען וואסערע מיטלען זי האט בדעה אנצונעהמען, כדי צו הייבען די געזעלשאפטליכע איינקונפטען און דעם ווירטשאפטליכען אומזאץ.

אט די מיטלען האט די רעגירונג נישט אנגעוויזען, זיי האט אין זיין רעדע נישט געווידמעט דער פינאנץ־מיניסטער נישט קיין צייט און נישט קיין ארט.

דאס גאנצע לאנד אהן אונטערשיד פון פאליטישע איבערצייגונגען האט געווארט דערויף מיט וואס פאר א קאנקרעטען פלאן עס וועט קומען די רעגירונג, וואס וועט זי טון צו בעקעמפען די וואקסענדע דעפלאציע. פון די פרייזען אויף אגרארי־פראדוקטען, ווי אזוי האט זי בדעה צו שאפען פאר'ן ווירטשאפטליכען לעבען די מיטלען, וועלכע זאלען מעגליך מאכען דאס ענטקעגענשטעלען זיך דער כוואליע פון דעפלאציע, וועלכע איז א כוואליע פון ווייטערדיגער פעראָרימונג. אין אלע לענדער וואקסען אלץ מעהר די טענדענצען צוצואיילען די ווירטשאפטליכע פערבעסערונג. די רעגירונג איז איינאיינעם מיט אונז אנ'עדות, ווי די רעגירונגען פון אנדערע לענדער ווארפען אוועק זייער פאסיווע ראלע אין דער ווירטשאפטליכע פאליטיק. מיר זענען מודה, אז די דאזיגע פראבעס און טענדענצען האבען נאך נישט געגעבען קיין ערווארטענע רעזולטאטען, אז די וועגען ווערען ערשט געזוכט, וואס לענגער עס דויערט דער קריזיס, און וואס שוואכער עס ווערט די ווידערשטאנדס־קראפט פון די בירגער, אלץ ענערגישער זענען די בעמיהונגען פון די רעגירונגען צוצואיילען די בעסערע קאניונקטור.

די עקספאזע פון מיניסטער זאוואדזקי האט נישט אנגעקינדיגט קיין שום מיטלען, האט נישט צוגעזאגט קיין פערלייכטערונג, האט נישט געגעבען קיין שום נייע קאנצעפציע און קיין שום נייע פראיעקטען. עס איז אין זיין רעדע נישט געווען אפילו קיין אנרעגונג, וואס זאל שטויסען דעם פריוואטען קאפיטאל צו מאכען אינוועסטיציעס אדער צו פערגרעסערען די פראדוקציע.

מיניסטער זאוואדזקי האט אין זיין עקספאזע גערעדט וועגען בודזשעט־דעפיציט פון דייטשלאנד. נישט קוקענדיג אויפ'ן דעפיציט, איז די דייטשע רעגירונג געקומען מיט א פלאן ווי אזוי אויפצוועקען דאס ווירטשאפטליכע לעבען פון לעטארגישען שלאף. דער דייטשער פלאן קאן נישט אריבערגעטראגען ווערען אויף אונזער באדען. מיר ראטען נישט בלינד נאכצומאכען דעם דאזיגען פלאן, אבער מיר האבען ערווארט פון דער רעגירונג, אז זי זאל קומען מיט עפעס א קאנצעפציע, וועלכע זאל לאזען אפאטעמען כאטש א געוויסע צייט.

מיר גיבען זיך אפ א רעכנונג, אז אין קריזיס זענען שולדיג, אויך אויסער ווירטשאפטליכע מאמענטען. די דאזיגע מאמענטען האט די רעגירונג נישט געווידמעט קיין איין ווארט. עס איז געווען א גרויסער פעהלער, וואס די עקספאזע פון דער רעגירונג האט זיך בעגרעניצט מיט בלויז פינאנציעל־ווירטשאפטליכע פראגען, נישט בעריהרענדיג קיין פאליטישע, בפרט, ווייל די עקספאזע איז געמאכט געווארען אין טאג, ווען עס איז פארגעקומען אן ענדערונג אויפ'ן פאסטען פון אויסערן־מיניסטער, ווען עס דראהט אן איזאלאציע אויף דער אינטערנאציאנאלער ארענע. אויב אין פראגען פון דער אינערליכער פאליטיק איז דאס לאנד צוטיילט אויף צוויי זיך בעקעמפענדע לאגערן, קאן מען אויפ'ן געביט פון דער אויסערליכער פאליטיק דערגרייכען א געמיינזאמען פראנט און פלאטפארם. די רעגירונג האט די דאזיגע געלעגענהייט נישט אויסגענוצט. מ'האט געהאט דעם איינדרוק, אז נישט בלויז די זיצונג פון סיים, נאר אפילו די עקספאזע פון דער רעגירונג ווערט בעהאנדעלט פארמעל, בלויז כדי צו בעפרידיגען דעם טויטען בוכשטאב פון דער קאנסטיטוציע. שלעכט איז די פאליטיק, וועלכע וויל זיין אין ארדנונג בלויז אין פארמאליטעטען.

דר. פ. ראטענשטרייך.

דער פאליטישער מאמענט

דער נצחון פון רוזוועלט'ן ביי די פרעזידענטען־וואהלען אין אמעריקא

פון די פרעזידענטען־וואהלען אין די פעראייניגטע שטאטען פון אמעריקע איז די דעמאקראטישע פארטיי און איהר קאנדידאט רוזוועלט ארויס מיט א געוואלדיגען נצחון. פארמעל איז דער פרעזידענט נאך נישט אויסגעוועהלט, דערווייל זענען בלויז אויסגעקליבען די וואהל־מענער, וועלכע וועלען ערשט אין יאנואר פון קומענדיגען יאהר קלויבען א פרעזידענט, אבער אזוי ווי די איבערוויגענדע מעהרהייט פון די וואהל־מענער איז פון דער דעמאקראטישער פארטיי, וועט נאטירליך רוזוועלט זיין פרעזידענט פון אמעריקע. הגם שוין פאר די וואהלען זענען אלע שאנסען און פאראויסזעהונגען געווען פאר רוזוועלט'ן, איז דאך די וואהל זייער א גרויסע סענסאציע פאר'ן לאנד. מען דארף נישט פערגעסען, אז פון זינט עס איז אין אמעריקע פערענדיגט געווארען דער בירגער־קריג אין די 70־ער יאהרען פון פאריגען יאהרהונדערט, איז דער פאסטען פון פרעזידענט געווארען א מין מאנאפאל פון די רעפובליקאנער. אויף 14 פרעזידענטען זענען פאר דער צייט געווען בלויז צוויי דעמאקראטען: קליוולענד און ווילסאן. און מען דארף זאגען, אז אויך דאמאלס, ווען נישט דער קריזיס, וואלט הובער זיכער ווידער אויסגעוועהלט געווארען אלס פרעזידענט.

אין אמעריקע זענען פאראן זעהר ווייניג מענשען, וואס זאלען ערנסט האלטען, אז רוזוועלט איז א בעסערער פרעזידענט פאר הובער'ן. קיין גרויסע ראלע האט אויך נישט געשפילט דער אונטערשיד אין די פלאטפארמען פון ביידע פארטייען. אין אמעריקע איז שוין געווארען א טראדיציע: כל זמן אלץ איז אין ארדנונג זיגען ביי די פרעזידענטען־וואהלען די רעפובליקאנער. די דעמאקראטען קאנען רעכנען אויף ערפאלג נאר אין אזעלכע מאמענטען, ווען דאס לאנד לעבט איבער בעדייטענדע איבעראליכע שוועריגקייטען. אין צייטען פון קריזיס טרעפט, אז איינציגע שטאטען פערלאזען די רעפובליקאנער, גלייכצייטיג קומט אויך געוועהנליך פאר א שפאלטונג אין דער פארטיי און דערפון געניסען נאטירליך די דעמאקראטען. די קריזיסען זענען איבעריגענס פערשידענע. אין יאהר 1884 א שטייגער, האבען די רעפובליקאנער אויך געליטען א מפלה צוליב א קריזיס, וועלכער האט זיך אויסגעדריקט דערין, וואס מ'האט נישט געהאט וואוהין צו טון דעם עודף פון די מלוכה־הכנסות איבער די הוצאות. א געוויסע ראלע האט שוין דעמאלט געשפילט דער קאנפליקט איבער דער פראגע וועגען צוואנגס־פראהיבישן (די פראגע וועגען „טרוקענע" רעזשים האט אין אמעריקע איהר רייכע געשיכטע) פון די רעפובליקאנער האט זיך דעמאלט אפגעשפאלטען א גרופע אנהענגער פון טרוקענע רעזשים, וועלכע האבען געהאלטען, אז די פארטיי קאפיטולירט פאר'ן אלקאהאליזם. דער קריזיס, וועלכער האט אין יאהר 1912 געבראכט צו א שפאלטונג צווישען די רעפובליקאנער און צום וואהל פון דעמאקראט ווילסאן, דערמאהנט שוין דעם איצטיגען קריזיס: יקרות, וואס איז ארויסגערופען געווארען דורך די הויכע צאלען, מיסברויכען פון די טרעסטען א. אז. וו.

ביי די איצטיגע וואהלען זענען קיין ערנסטע רייבונגען אין דער רעפובליקאנישער פארטיי נישט געווען, דערפאר אבער לעבט איצט אמעריקע איבער א קריזיס, וואס אזעלכער איז נאך אין דער געשיכטע נישט געווען. שוין דאס אליין איז גענוג געווען אויף ארונטערצורייסען די שאנסען פון הובער'ן. אמעריקע איז נישט קיין אויסנאהם פון כלל, אז אין די צייטען פון קריזיס פערלירען די הערשענדע פארטייען זייער פאפולערקייט.

אין דער וואהל־קאמפאניע האבען די דעמאקראטען שטארק אויסגענוצט דעם ארגומענט, אז די רעפובליקאנער זענען די פארטיי פון גרויסען קאפיטאל, וואס עקספלואטירט דעם קליינעם בירגער. שוין אין זיין ערשטער ארויסטרעטונג האט רוזוועלט בעשולדיגט הובער'ן, אז א דאנק זיין אדמיניסטראציע האט זיך דאס גאנצע רייכטום פון לאנד קאנצענטרירט אין די הענד פון א נישטיגער מינדערהייט, אז די איצטיגע רעגירונג זארגט בלויז פאר די פערמעגליכע שיכטען און איגנארירט די אינטערעסען פון די אונפערמעגליכע. אבער הגם די רעפובליקאנער זענען ווירקליך די פארטיי פון די גרויסע אינדוסטריעלער, איז דאך אין דער בעשולדיגונג פערהאן א גרויסע גוזמא, ווייל פונקט אזוי ווי די רעפובליקאנער, פערטרעטען אויך די דעמאקראטען די אינטערעסען פון קאפיטאל, ווידער פאר די רעפובליקאנער גיבען געוועהנליך אפ פיל שטימען די קליינע פערמערס און ארבייטער, אבער אין דער צייט, ווען דאס לאנד לעבט איבער א שווערען עקאנאמישען קריזיס, בייט זיך די לאגע. די פארמערס זענען רואינירט א דאנק דעם פאלען פון די פרייזען אויף לאנדווירטשאפטליכע פראדוקטען. די ארבייטער זענען פון קריזיס שווער געטראפען, און אין די שטעט דרעהען זיך ארום מיליאנען ארבייטסלאזע. ביי אזעלכע בעדינגונגען שטייגט אומגעהויער די אונצופרידענהייט מיט דער הערשענדער פארטיי. מיליאנען בירגער בעקומען דעם איינדרוק, אז דער עקזיסטירענדער רעזשים איז געווען דירעקט געגען זיי, מ'דערמאנט זיך, אז אין שווערע מאמענטען פון קריזיס האט די רעגירונג מאבילירט קאלאסאלע קאפיטאלען אויף צו העלפען די בענק און די פאבריקאנטען, און גארנישט איז געטון געווארען כדי צו העלפען די ארבייטסלאזע און די רואינירטע פארמערס. און אין דער ווירקליכקייט איז עס טאקע אזוי געווען. אזוי ארום איז געוואלדיג געשטיגען די צאהל אומצופרידענע וועלכע האבען זיך אפגעקערט פון הובער'ן און זיין פארטיי און האבען אפגעגעבען זייערע שטימען פאר דעם קאנדידאט פון די דעמאקראטען.

א קאלאסאלע בעדייטונג פאר דעם נצחון פון די דעמאקראטען האט געהאט זייער קלארע שטעלונג אין דער פראגע פון פראהיביציע, בעת די רעפובליקאנער האבען אין דער פראגע געזוכט א קאמפראמיס, האבען זיך די דעמאקראטען קלאר ארויסגעזאגט פאר דער אפשאפונג פון דעם „טרוקענעם רעזשים". דער דאזיגער רעזשים איז שוין ווירקליך געשטאנען די אמעריקאנער אין האלז, און דאס נישט בלויז די אונגעהויערע מחנה פון דורשטיגע נאך א ביסעלע בראנפען אדער ווייז, דאס מיין האט מען געקענט געפינען אין אמעריקע לרוב, אין די פעראייניגטע שטאטען האט מען אין די לעצטע יאהרען בעדייטענד מעהר אויסגעגעבען אויף אלקאהאל ווי אין דער צייט, ווען דער פראהיבישן האט נאך נישט עקזיסטירט, אפילו די ביטערע זענען געווען פאר דער אפשאפונג, ווייל דער טרוקענער רעזשים איז געווארען א קוואל פון געוואלדיגער דעמאראליזאציע און פערברעכערישקייט. עס האט זיך ענטוויקעלט א ריזיגע אינדוסטריע פון אלקאהאל־שמוגלעריי, אויף אלערליי אופנים און דורך פערברעכענס: דער קאמף אליין געגען די „באטלעגערס" (אלקאהאל־שמוגלערס) האט אמעריקא אפגעקאסט מיליאנען דאלארען, דאס איז סוף־כל־סוף במאס געווארען און די ריזיגע מעהרהייט איינוואוינער פון אמעריקע האט זיך ארויסגעזאגט פאר דעם קאנדידאט, וועלכער האט צוגעזאגט צו מאכען א סוף צו דעם פראהיבישן.

אזוי ווי די פראהיביציע איז איינגעשלאסען אלס צוגאבע־ארטיקעל פון דער קאנסטיטוציע, און ענדערונגען אין די קאנסטיטוציע וואלט געווען א צו לאנגער פראצעס, וועט די אפשאפונג פון טרוקענע רעזשים וואהרשיינליך פארקומען אויף דעם אופן, וואס דער קאנגרעס וועט זיך אפזאגען צו אסיגנירען קרעדיטען אויף די צוועקען פון פראהיביציע און ממילא וועט דער טרוקענער רעזשים אזוי־ארום ליקווידירט ווערען.

ביי די וואהלען האבען פיגורירט נאך אכט ליסטען, אבער זיי אלע, א חוץ די סאציאליסטען, האבען קיין שום ראלע נישט געשפילט, דאס זענען אלץ צופעליגע בלאקען, דאגעגען די סאציאליסטען הויבען אן צו שפילען א בעדייטענדע ראלע אין די פעראייניגטע שטאטען, אונטער דער ווירקונג פון קריזיס איז די פארטיי פון די סאציאליסטען פערשטארקט געווארען, און דער קאנדידאט זייערער, טאמאס, האט בעקומען א רעקארד־צאהל שטימען.

טענות וואס די רוסישע יודען האבען צו די סאוויעטען

גיט אונז צוריק אונזער העברעאישע שפראך און קולטור, פאדערט דער עלטערער דור

(בריף פון מאסקווע)

פון ב. סמאליאר

א יוד קומט צו מיר אין מאסקווע זיך קלאגען אויף דער סאוויעטען־מאכט:

— וואס שווייגט מען אין אויסלאנד? — פרעגט ער. — וואס האט מען אין אונז פערגעסען?

— וואס ווילט איהר, זאל מען וועגען אייך שרייבען? — פרעג איך איהם.

— סטייטש, — קלאגט ער זיך, — קארגע דריי מיליאן יודען געהען אונטער, און קיינער קוקט זיך אפילו אויף זיי נישט אום...

— געהען אונטער אלע יודען? — וויל איך ביי איהם פעסטשטעלען.

— אלע יודען?... — איז מיין בעזוכער ערשט אין א פערלעגענהייט, — ניין... דאס וואלט איך נישט זאגען...

— איז אפשר עקאנאמיש? — וויל איך ביי מיין יוד ווייטער וויסען.

— עקאנאמיש? — פערטראכט זיך דער יוד אויף א ווייל, — דאס קען מען אויך נישט זאגען... די יודען אין סאוויעט־רוסלאנד לעבען זיך נאך אלעמען נישט בעסער און נישט ערגער פון אלע אנדערע בירגער.

— דאן איז פיללייכט רעליגיע?...

— רעליגיע... — מורמעלט דער יוד, — נו, ווי זאל איך אייך עס זאגען?

— איז וואס־זשע ווילט איהר, מען זאל שרייבען וועגען אונטערגאנג? — וואונדער איך זיך, — וואו איז דא דער אונטערגאנג וואס איז געצילט ספעציעל געגען יודען?...

— דער אונטערגאנג אונזערער, — ערקלערט מיר דער יוד, — איז א קולטורעלער, מיר, די קארגע דריי מיליאן יודען פון סאוויעט־רוסלאנד פערלירען אונטער זיך אונזער קולטורעלען באדען, אונזער קולטור פון דורות.

ער זעהט אז ער איז נישט אזוי קלאר אין זיינע אויסדריקען, לאזט ער זיך אריין אין איינצעלהייטען און קלערט מיך אויף:

— איהר פערשטעהט? — זאגט ער צו מיר, — מיר יודען אין סאוויעט־רוסלאנד האבען נישט דאס, וואס אנדערע נאציאנאלע מינדערהייטען האבען איצט אין סאוויעטען־פערבאנד, מיר האבען נישט קיין קולטורעלע אויטאנאמיע, מיר האבען נישט אונזער שפראך.

— די סאוויעטישע רעגירונג, — זעצט ער פאר מיר פאר, — בערימט זיך דערמיט וואס זי האט בעפרייט די אונטערדריקטע נאציאנאלע מינדערהייטען. זי שטאלצירט דערמיט וואס זי האט אויפגעלעבט די קולטור ביי די סאמע אפגעשטאנענע ע.ס.פ. פעלקער אין רוסלאנד, און וואס זי האט גאר איינגעפיהרט אלף־בית'ן פאר אזעלכע נאציאנאלע גרופען, וואס האבען קיינמאל נישט געקענט נישט לייענען, נישט שרייבען, דאס איז אלץ אמת, דאס איז אלץ גוט, דאס איז, נאטירליך, א גרויסער פערדינסטפולער אויפטו.

— אבער, — פיהרט דער יוד פאר מיר אויס זיין הויפט־געדאנק — אויפלעבענדיג די קולטור פון די סאמע קלענסטע נאציאנאלע מינדערהייטען, פון די יאקוטען, די עסקימאסען, די ציגיינער און די אנדערע, האט די סאוויעטישע רעגירונג אין דערזעלבער צייט אפגעטויט די קולטור פון א פאלק וואס איז נישט בלויז א נאציאנאלע מינדערהייט, נאר וואס כמעט האט געשפילט א בעדייטענדע ראל אין דעם גאנצען רוסישען לעבען, אין דעם רוסישען לעבען פאר דער רעוואלוציע, און אין דעם רוסישען לעבען אויך איצט, נאך דער רעוואלוציע, זי האט אפגעטויט די קולטור פון אונזער אלטען יודישען פאלק.

— יא, — פאלט דער יוד אריין אין א פילאזאפישער שטימונג, — די סאוויעטישע רעגירונג האט פערבאטען אונזער העברעאישע שפראך, און פיהרט אונז דערמיט צו א פולשטענדיגען אונטערגאנג. וואס איז פאראן וויכטיגער ממש ווי לופט און ווי וואסער, איז די אפשאפונג פון דעם חרם אויף אונזער קולטור; דאס אראפנעהמען דעם פערבאט פון העברעאיש; דאס ערלויבעניש יודען צו האבען דיזעלבע קולטורעלע אויטאנאמיע וואס די אנדערע קליינע פעלקער אין סאוויעט־רוסלאנד [?] איצט. רעליגיעזע פערפאלגונגען, [?] פאלגונגען, זיי זענען נישט געצילט בלויז געגען יודען. דער פערבאט אויף דער העברעאישער שפראך איז יא אבער געצילט דירעקט געגען יודען, זאגט מיר דער פרעזער: אט געגען דעם דארף מען שרייען, — געגען דער דאזיגער פערלעצונג פון אונזערע קולטורעלע רעכט וואס אנדערע פעלקער קריגען יא אין סאוויעט־רוסלאנד — דארפען די יודען אין אויסלאנד נישט שווייגען.

* * *

לאנג איז נאך דער יוד געזעסען און גערעדט און אויסגעגאסען פאר מיר זיין גאנץ הארץ. [?] האט ער מיר דערציילט, וואס איז איצט אין דעם סאוויעטישען יודענטום, אין דעם [?], אזוי גוט ווי אין דעם נישט־רעליגיעזען.

און עס איז מערקווירדיג וואס דער יוד קלערט מיר אויף זיין שטאנדפונקט אז יודען אין סאוויעט־רוסלאנד וואלטען איצט פון לאנד נישט ארויספאהרען, אפילו מען זאל זיי ארויסלאזען. ס'איז נישט פרעהליך איצט אין רוסלאנד, איז עס נישט פרעהליך אלעמען בכלל'ך, אין אויסלאנד אבער — אין דייטשלאנד, רומעניען — אויב עס איז נישט פרעהליך, איז עס פאר'ן יודען דאפעלט נישט פרעהליך. ער ליידט סיי פון דעם אלגעמיינעם עקאנאמישען אומגליק און דערצו נאך פון דעם אומגליק וואס ער איז א יוד.

מיר זענען אומצופרידען, וואס מען פערבאט אונז העברעאיש; אבער אונזער גאנצער אומגליק איז וואס מיר האבען נישט די פערזאנען, וואס זאלען קומען צו דער רעגירונג און פאדערען, מען זאל דעם דאזיגען פערבאט אפשאפען, אונזער גאנצער אומגליק ליגט אין דעם, וואס בנוגע אונזער קולטור לעבען זענען א פאר יודישע קאמוניסטען די טאן־געבער און די דעה־זאגער. זאל אבער זיין ערגעץ וועלכער זאל דערויף אויפמערקזאם מאכען די צענטראלע סאוויעטישע רעגירונג, [?] מיר זיכער, אז מען וואלט געענדערט געווארען אפילו בנוגע העברעאיש. מיר זענען זיכער דערפאר, ווייל מיר וויסען פון דערפארונג אז דארט, וואו די צענטראלע סאוויעטישע רעגירונג ווערט דירעקט אויפמערקזאם געמאכט אויף עוולות, וואס איהרע קלענערע בעאמטע בעגעהען, ווערען די דאזיגע עוולות בעזייטיגט.

— אמער, זאגט איהר זיכער, אז יודען אין סאוויעט־רוסלאנד ווילען טאקע האבען העברעאיש אזוי שטארק ווי איהר שטעלט עס פאר? — פיהר איך אריבער אונזער געשפרעך אויף א מעהר קאנקרעטען באדען.

— צי איך בין זיכער?! — שמייכעלט דער יוד, — וויפיל רעכנט איהר, [?] אין סאוויעט־רוסלאנד יודען, וועלכע וואלטען וועלען לייענען א העברעאישע צייטונג? טויזענטער! [?] הונדערט־טויזענטער מוחל געווען דער סאוויעטישער רעגירונג אלע איהרע חטאים. אבי זי זאל דערלויבען העברעאיש אלס א פולשטענדיג בערעכטיגטע שפראך אין רוסלאנד. טויזענטער יודען, — אויב איהר ווילט וויסען דעם אמת, — לערנען זאגאר איצט מיט זייערע קינדער שטילערהייט העברעאיש.

— רעליגיעזע פערפאלגונגען? [?] זאלען זיי זיך בעסער זארגען פאר דער גאנצקייט פון אונזער שפראך, פאר דער אויפלעבונג פון העברעאיש אין סאוויעט־רוסלאנד, נישטא קיין שום אורזאך, פארוואס העברעאיש זאל נישט זיין פונקט אזוי בערעכטיגט אין רוסלאנד ווי יאפאנעזיש אדער טאטאריש. דאס איז וואס די יודען אין אויסלאנד דארפען אויפמערקזאם מאכען די סאוויעטישע מאכט.

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 11 נאוו. 1932

לאדז, 11 נאוו. 1932

אויפ'ן יודישען פראנט

איז אלעס ווי געוועהנליך...

(קלאנגען און אפקלאנגען)

פון לעא קעניג

און אין אונזער יודיש לעבען איז נאך אלץ עולם כמנהגו; ביי אונז געהט נאך אלץ אן פונקט ווי אמאל אין די אלטע גוטע צייטען פון פאר דער וועלט־מלחמה: יודישיסטען קריגען זיך מיט העברע־איסטען און העבראיסטען מיט יודישיסטען; יודישע פאליטיקער און קהלה־פארשטעהער זענען נאך אלץ בעשעפטיגט מיט אויסשטעלען פייגען דער וועלט און... זייערע קעשענעס.

און אונזערע הייסע יודען סטראשען נאך אלץ די אומות העולם מיט דער אייזערנער בריק און מיט דער פאפירענער בריק.

אונזערע אינטעליגענטען שמעלצען זיך נאך אלץ מיט יעדען „גרויסען יודישען נאמען" וואס זיי קראצען ערגעץ אויס.

און אונזערע עסקנים און שתדלנים קלאפען נאך אלץ אין די הויכע פענסטער, און וועלכע ס'איז לעצטענס ערגעץ מאכט נאר מען ליך און קלאפ־אטשען און פועלן אויס ישועהלעך און בחמה'לעך פאר יודען; ווי א שטייגער (אין באלטימאר) מען זאל שעקספיר'ס „שיילאק" נישט לערנען אין די קינדער שולען; און נאך אזעלכע, און נאך פיל מינ־דערוועהרטיגערע, גרויסע יודישע נצחונות בעוויזען מיר. מיט איין ווארט איבעריג, האט זיך דאס יודישע לעבען פאר די לעצטע צוואנציג יאהר כמעט ווי נישט געביטען. עס הערשט נאך אין אונזער גאס די זעלבע אידיילישע בטלנות, די זעלבע גזירות נאר מיט אנדערע נעמען. די זעלבע פאגראמען נאר אין אנדערע מקומות. אנשטאט דעם צאר האבען מיר איצט צו טון מיט היטלער'ן.

מיט איין ווארט: אויף אונזער יודיש לעבען איז עס געזאגט געווארען דער „והארץ לעולם עומדת"

מיר קענען מיט פולער רעכט פערפראזירען דאס בעריהמטע פראנצויזישע גלייך־ווערטעל:

„וואס מעהר עס בייט זיך ארום אונז, אלץ מעהר איז עס דאס אייגענע ביי אונז".

וואס מעהר עס בייט זיך ארום אונז אין דער גרויסער וועלט, אלץ מעהר איז עס דאס אייגענע

אין אונזער יודיש וועלטעל:

און די ביימונגען ארום אונז קומען לעצטענס פאר ריזיגע, וואונדערליכע.

מיר לעבען איצט אין א אויפגעקאכטען צושטורעמטען ים. צעהנדליגער רעוואלוציעס זענען כאר־געקומען פאר די לעצטע פאר צעהנדליג יאהר, און צעהנדליגער קאנטר־רעוואלוציעס.

און די „שטורם און דראנג" תקופה האט זיך נישט נאר נא נישט געענדיגט, נאר זי פאנגט זיך ערשט אן לויט אלע וואהרשיינליכקייטען. פעלקער און לענדער זענען צורודערט און אויפגעברויזט ארויס פון זייערע אלטע האלאבליעס און שפאן; עקאנאמישע סיסטעמען, וועלכע האבען ביז לעצ־טענס אויסגעזעהען „עולם ועד'יגע" זענען איצט איינגאנצען צופאהרען און האלטען ביים באנקראטירען.

אימפעריעס וואקלען זיך און האלטען זיך ביים איבערבויען און צופאלען ווערען.

מיליאנען־קעפיגע הונגעריגע מאסען אין אלע לענדער שטעהען אויף דער שוועל פון פערצווייפלונג און זענען גרייט מישגעיסען ווערען מיט יעדען מעכטיגען רוף. ריזיגע נייע פראבלעמען זענען אויפגע־שטאנען פאר דער מענשהייט: עקאנאמישע, וויסענ־שאפטליכע און פאליטישע.

א וועלט — רופט עס א ציוויליזירטע אנ'ער נישט — האלט ביים אונטערגאנג, ביים צושמע־טערט ווערען.

און מיר זענען עדות פון די שמערצליכסטע, קאטאסטראפאלע אפשר חבלי לידה פון א נייער צייט, פון א נייער וועלט. אלעס ווערט אצינד רע־ווידירט, און יעדער איינער איז גרייט רעווידירען און איבערשאצען.

אפילו קאנסערוואטיווע פאליטיקער און שטאטס לייט — אין אלע לענדער — זענען געצוואונגען זיך צו שטעלען פנים אל פנים מיט די נייע פראב־לעמען: טעכ. איבערפראדוקציע, געבורט־רעגו־לאציע, דערציהונג, מלחמה און שלום...

אט די דרינגענדע פראגען מוזען באלד פער־ענטפערט ווערען, ווייל פון זיי הענגט אב די גאנצע עקזיסטענץ פון'ם מענשליכען מין און נישט נאר פון איינצעלנע פעלקער און איינצעלנע נאציאנאלע קולטורען און שפראכען. און מיט דעם נייעם טרא־גישען, קען מען זאגען, בעוויזען, ווערט איצט פול די גאנצע וועלט.

א נייער ראציאנאל־מאטעריאליסטישער גייסט הענגט אין דער לופטען ווי א שארפע שווערד.

א וועלט האלט ביים צושמעטערט ווערען און א נייע וועלט האלט ביים געבוירען ווערען.

ס'איז שוין מעהר נישט קיין מליצה, נאר פשוט'ע רויהע וויר־קליכקייט, און די האר־בע שרעק־ליכע פראגע איז: וועט די קולטורעלע מענשהייט האבען גענוג קאנסטרוקטיווע כחות איבערצולעבען דעם גרויסען איבערליכען קאמף, וועלכער האט זיך ערשט אנגעפאנגען און וועלכער האט שוין אזוי פיל צרות און פורעניות געבראכט אויף דער וועלט?

אט די פראגען שרייען צו אונז פון אלע איראפעאישע גאסען און מארקען, פון אלע לידיגע פון קובים געוועלבלעך, און די מיליאנען הונגעריגע ארבייטסלאזע מענשען פאדערן א דרינגענדיגען באלדיגען ענטפער.

מיר לעבען אין א צוריסענער, צובלוטיגטער וועלט; אין ריזיגע כוואליעס — רעוואלוציאנערע — ריגלען אונז ארום פון אלע זייטען...

אבער דאס איז אלץ אין דרויסען. ביי אונז אינעווייניג איז נאך אלץ עולם כמנהגו: עס געהט נאך אלעס צו ביי אונז אויף גאטס בעראט. אמת, פון ערגעץ שרייען שוין יודעלעך, וואס די נייע צייט מיט איהרע איבערקעהרענישען האבען זיי שוין אנגעריהרט.

אבער דאס איז נאך דערווייל פון ווייטען, אי־דעאיש, אינערליך פיהלען מיר נאך נישט, ווייזט אויס, די גרויסע צייט אין וועלכער מיר לעבען.

און אונזערע פאליטיקער און קהלה פיהרער געהען נאך אלץ ארום מיט זייערע פייגען אין די קעשענעס. מיר סטראשען נאך אלץ די אומות העולם מיט דער אייזערנער און מיט דער פאפירענער בריק. יודישיסטען און העבראיסטען ווארטען זיך נאך אלץ איבער מיט שטעך־וואונקען.

און מיר קריטיקירען מלוכות און סיסטעמען וואס שמעקען אונז נישט. און בעריהמען זיך מיט גרויסע יודען און זידלען אין אונזער פרעסטע אנטי־סיטעמיטער.

ווארום סיסטעמען, סאציאלע ארדנונגען און אימפעריעס מעגען זיך בייטען — אבער דאס פאלק ישראל בייט זיך נישט אזוי גיך — אלענפאלס, נישט בעוואוסטזיניג, נישט אין זיך, און פון זיך אליין, נאר ווען עס איז געצוואונגען דערצו פון דרויסען — קאטאסטראפאל. ווען דער בארג סיני הענגט שוין אויפ'ן קאפ.

די גאונים אלס פיטנים

(רבי סעדיה גאון)

פון א. מאנעס

ווען ס'האט זיך געענדיגט די תקופה פון די רבנן־סבוראי, וועלכע האט געדויערט — לויט פראפ. גרעץ — 50—60 יאהר, (פון 4260—4310 פון דער וועלט־בעשאפונג), האט זיך אנגעהויבען די עפאכע פון די גאונים, ווערענס טעטיגקייט, אזוי ווי פון די רבנן, האט זיך קאנצענטרירט ארום דעם תלמוד. בפרט פון די ערשטע גאונים, ווי ר' ששנא פון סורא און ר' בוסתנאי פון פומפודיתא, פון וועלכע ס'איז נאר געבליבען תשובות, וואס די לעצטע האבען געענטפערט אויף פערשידענע פראגען. גרעץ שרייבט, אז בכלל אלע גאונים פון ערשטען יאהר־הונדערט צו דער ענטשטעהונג פון „גאונות", האבען זיך נישט אויסגעצייכענט מיט קיין בייע אויפ־טון. זענען נאר געגאנגען אין די אויסגעטרעטענע וועגען פון די סבוראים, זייערע פארגענגער. זייער ארבייט איז געווען: מפרש צו זיין דעם תלמוד, ענט־פערן אויף שאלות, וועלכע זענען געשטעלט געווארען פון באהענטע און ווייטע קהלות.

די גאונים, וועלענדיג ארויפלייגען אויף דעם גאנצען יודישען לעבען א שטעמפעל פון א רעליגיעז נאציאנאלען כאראקטער, האבען נישט געקענט זיך נישט פעראינטערעסירען מיט דער ליטורגיע, וואס האט געדינט אלס פונדאמענט ביי עבודת ד', סיי בצבור, סיי ביחידות. די תפילות האבען זיך גע־האט אין יענער צייט זעהר פונאנדער־געצווייגט. צו די גאנץ אלטע זענען צוגעקומען זעהר פיל נייע, אזוי דאס יעדע קהלה האט זיך כמעט ווי אונטער־שיידעט מיט איהרע בעזונדערע ספעציפישע מנהגים, און נסחאות, דאס האט ערוועקט ביי די גאונים, די לעצטע — חכמים פון יענעם דור, האבען דאס אויך אויסדריקליך פערלאנגט פון זיי — אז זיי זאלען א סוף מאכען צו דעם דאזיגען כאאס אין דער ליטורגיע, אזוי האט דער גאון ר' עמרם צוזאמענגענומען אלע תפילות, וואס געפינען זיך אין תלמוד, תפילות, וואס מען האט געקענט אין ביידע ישיבות (פומפודיתא און סורא) און זיי צו־זאמענגעפלאכטען אין'ם סידור, וואס איז אפגעהי־טען געווארען און דערגרייכט צו אונז אונטער דעם נאמען „סדר רב עמרם".

אויך פון ר' סעדיה גאון, איינער פון די לעצ־טע און גרעסטע גאונים, איז געבליבען א סידור אונטער דעם נאמען: „סדר תפלות והתשבחות יהב רכות". ער אונטערשיידעט זיך פון ר' עמרמ'ס דער־מיט, וואס אין איהם קומען אריין, אויסער די אנגענומענע תפילות, אויך אלטע פיוטים פון אומ־בעקאנטע דיכער, פונ'ם פיטן יוסי בן יוסי און אויך זייבע אייגענע פערפאסטע.

די ערשטע גאונים האבען בכלל נישט גע־לאזט זאגען קיין פיוטים. זיי האבען דאס בעטראכט פאר אנ'אונגעוואונשענע זאך אין'ם אנגענומענעם סדר. ר' עמרם ברענגט זיי דעריבער אין זיין סידור נישט, ער ערלויבט זיי שוין אבער צו זאגען. א. ה. וייס, דער מחבר פון „דור דור ודורשיו", זאגט, אז דאס, וואס די שפעטערע גאונים האבען יא ערלויבט צו זאגען, איז געווען דערפאר, וואס דעם פאלק האט שטארק געצויגען צו די פיוטים, וועל־כע זענען געווען, ווי א מילגרוים, פיל מיט מליצות, אגדות און הלכות, אויך די צייט פון די גאונים, ווען ס'פאלט אויס די בליהונגס־תקופה פון די קראים, וועלכע האבען פיינד געהאט די רבנים און באקמעהר־דעם תלמוד מיט זייבע מפרשים, איז געווען א סיבה הערצו. דער גרינדער פון דער קאראימישער סעקטע, ענן, האט געלעבט פריהער, אבער אין דער צייט האט זיין לעהרע דערגרייכט איהר קולמינאציאנס־פונקט.

די גאונים האבען, ווי געזאגט, מתיר געמאכט דאס זאגען פיוטים, אבער דאס רוב פון זיי איז נישט ארויסגעגאנגען פון די גרענעצען פון הלכה, און ס'איז נישט געבליבען פון זיי קיין שום מליצות, פיו־טים און שירים.

דער ערשטער גאון, וועלכער האט געווידמעט צייט דער דיכטונג, אמת, רעליגיעזער, איז געווען ר' סעדיה.

ר' סעדיה איז געווען א גרויסער שטערן, וועל־כער האט ארויסגעשיינט פון בבל איבער דער גאנצער יודישער וועלט. אין איהם האבען זיך פער־איניגט די גאנצע וויסענשאפט פון זיין צייט, די ארא־בישע, קאראימישע און דער תלמוד, און וועלכען זיינע קענטנישען האבען דערגרייכט די העכסטע שטאפלען. אבער נאך מעהר ווי מיט די מעלות החכמה — שרייבט שפ"ר — האט ער זיך אויסגע־צייכענט מיט זיין רייכע נשמה און גייסט, דאס איז אייבער — דריקט ער זיך אויס — פון די ווייניגע גרויסע און הויכע גייסטס מענשען אין דער געשיכטע.

געבוירען איז ר' סעדיה אין פאיום, מצרים, אין יאהר 892 (געשט. 952, נישט ווי ס'איז געווען אנגענומען פריהער 942), פון זיין יוגענד וויסען

מיר גאר ווייניג. קיין גרויסע חכמים האבען צו יענער צייט אין מצרים נישט געלעבט, און אויב ער איז יא אזוי הויך געשטיגען אויף אלע געביי־טען, האט ער עס נאר צו פערדאנקען זיין געוואל־דיגער התמדה, אויסדויער, איינגעבוירענער חכמה און חריפותדיגען שכל.

תורה און חכמה האבען זיך ביי איהם צוזאמע־געטראפען, און האבען צווישען זיך געלעבט האר־מאניש, נישט ארויסשטויסענדיג איינס דאס אנ־דערע. ער האט זיך בעריהמט געמאכט מיט ווערק אויף אלע צווייגען פון דער וויסענשאפט. די ביבעל וויסענשאפט, וועלכע איז ביז צו איהם איינגעשטאנען אין די הענד פון די קאראימער, האט אין איהם גע־פינען איהר גורל. די רבנים ביז צו זיין צייט האבען אויף דעם געביט ארויסגעוויזען א גרויסע אבגע־לאזענקייט, און פערנאכלעסיגונג. ער איז דער ער־שטער פון די גאונים, וואס האט אויף דעם פערוואר־לאזטען דורך יודישע רבנים־פעלד פיל געשאפען. האט איבערזעצט דעם תנ"ך אויף אראביש, די דא־מאלסדיגע אומגאנגס־שפראך אויף א גרויסען טייל פון דער ערד קוגעל. צוגעגעבען צו דער איבערזע־צונג זיינע א פשט, זעהר א וועלגע ערעם. ר' סעדיה איז אויך דער ערשטער, וואס האט געפרובט צופאסען דאס יהדות צום מענשליכען שכל, אז זי זאל זיין אין איינקלאנג מיט דער פילאזאפישער פארשונג. די איבערזעצונג איז טאקע מיט'ן דאזיגען ציל געמאכט געווארען, און דעריבער קען מען נישט צוגעבען א גרויסען ווערט דער דאזיגער ארבייט — שרייבט גרעץ — ווייל דער גאון איז אראפ פונ'ם אנגענו־מענעם שליאך, נאר כדי צוצופאסען די תורה צו די פילאזאפישע שיטות, וואס זענען געלערנט גע־ווארען אין די אראבישע שולען.

בעוואונדערט קלאסאלע פערדינסטען האט דער דאזיגער „איש האשכלות" אין דער גראמאטיק פון דער העבראישער שפראך, אנשרייבענדיג וויכטיגע איהר ווערטפולע ווערק, וואס האבען בכלל געגעבען א שטארקען שטויס די רבנים זיך צו פערנעמען מיט דעם דאזיגען צווייג.

דער שארפסטער און בעסטער געגנער פון די קראים איז געווען אויך ר' סעדיה, זיינע פאלעמישע ווערק אויף דעם געביט האבען אלעמען בעוואונ־דערט, בעוואפענט מיט דעם אריסטאטעל ידיעות פון אלע „שבע חכמות", האבען זיינע פיילען, וועלכע האבען זיי די קאראימישע געלעהרטע געטראפען אין סאמע הארץ אריין, נישט לאנג געלאזט ווארטען אויף קיין רעזולטאט...

די דאזיגע שורות זענען ווייט נישט קיין גרינד־ליכע און ערשעפענדע אפשאצונג פונ'ם דאזיגען גרויסען גייסט, אבער מיר מוזען זיך האלטען אין די ראהמען פון אונזער טעמע.

אין דער דיכטונג האט ער קיין נייעם זשאנר נישט געשאפען, געגאנגען אין די וועגען פון רבי אליעזר הקליר, פון זיינע ר' סעדיה'ס פיוטים זענען אונז בעקאנט א „סדר עבודה ליום הכפורים" (נישט געדרוקט אין מחזור) און נאך פיל אנדערע.

די קרוין פון זיינע דיכטערישע שאפונגען איז די „תוכחה", אין וועלכע דער גאון וויקעלט פאר אונז פונאנדער א שוידערליך בילד פונ'ם מענשליכען לעבען, וואס איז איינגעטון אין מ"ט שערי תאוות און נארישקייטען.

מיט דער דאזיגער „תוכחה" האט ער געצילט צו דערוועקען ביים מענשען א חשק צו עטישער פערפאלקאמענהייט, דעם מענש דאכט זיך, אז ער איז דער בחיר היצירים, אבער ווי נישטיג און ווערט־לאז איז ער, זיין ערדיש לעבען איז דאך נישט מעהר ווי א לאנגע קייט פון צרות און פיין. דער מענש האט זיך אויך נישט מיט וואס צו גרויסען, ווייל „ער ווייסט אפילו נישט וואס ס'ערווארט איהם,

דעריבער איז זיין הארץ פול מיט שרעק און טרויער, נישט קיין מלכות און כבוד דארף אויך זיין דעם מענשענס ציל „ער וועט זיך דארפען היטען, מען זאל זיך אויף איהם בונטעווען" און ווי שרעקליך איז דאס בילד פון מענשליכען עלטער, ווען דער גאנצער גוף הויבט אן וועלקען און וויל נישט מעהר דינען, דעריבער — לאזט ער אויס דעם שיר — דארף דער מענש זיך אפגעבען א דין וחשבון פון זיינע מעשים ביים לעבען, דארף נישט טון קיין שלעכטס און לעבען ארענטליך.

די „תוכחה" איז געשריבען שעהן, פליסענד. די שפראך איז א ביבלישע, אפילו געמישט מיט פסוקים און האלבע פסוקים פון די כתבי הקודש, ס'רוב פון איוב, קהלת און תהילים, די שילדערונגען וועלכע קומען אין איהם אריין, זענען שטארק גוט לאזען איבער אויפ'ן לעזער א רושם, וואס לאזט זיך נישט אזוי לייכט אפמעקען.

דער שארפסטער און בעסטער געגנער פון די

יודישע געשטאלטען

(חנה מענדעס, דוד הראובני, שלמה מולכו און יוסף הנשיא)

בעארבייט דורך ב. שאפירא

— 2. —

צווישען די פיל מאראנען, ביי וועלכע דאס דערשיינען פון דוד הראובני האט ארויסגערופען אן ענטוזיאזם, איז געווען דער יונגער מאראנער דיאגא פירעס. דיאגא איז געבוירען געווארען אלס קריסט, אבער זיינע עלטערן האבען איהם אין געהיים, ווי פיל מאראנישע עלטערן, דערצויגען אלס יוד, געבענדיג איהם א געהעריגע יודישע בילדונג. שוין זייענדיג א סעקרעטאר אין קעניגליכער געריכט, אינטערעסירט זיך פירעס ווייטער מיט יודישער וויסענשאפט, בעקענענדיג זיך אזוי־ארום ווי געהעריג מיט דער יודישער שפראך און קבלה. דוד הראובנים דערשיינען אין ליסאבאן רופט ארויס אן איבערקערעניש אין די רעיונות פון יונגען קבליסטישען מאראנער, און ער בעקומט וויזיעס, אז דער משיח דארף אין קורצען אנקומען און מיט פערשידענע וואונדער אויסלייזען זיין ליידענדיג פאלק. דער יונגער דיאגא פרובט זיך צו דערנעהנטערען צו ראובנין, נאר דער לעצטער, מורא האבענדיג מען זאל איהם נישט חושד זיין, אז ער וויל די מאראנען אומקערען צום יודענטום, שטויסט איהם אפ פון זיך, ווען ער קומט צו איהם דאס לעצטע מאל. דער נאאיווער פירעס מיינט אבער, אז דאס שטויסט איהם דוד הראובני דערפאר אפ, ווייל ער איז נישט געמל'ט. ווי נאר ער קומט אהיים, לאזט ער זיך אפשניידען און גיט זיך א נאמען שלמה מולכו. מולכו ווערט געפעהרליך קראנק פון פיל בלוט־אפפלוס, זיין יונגער ארגאניזם בעהערשט אבער זיין קראנק און אין קורצען קומט ער צו ראובנין א צווייט מאל, מיינענדיג, אז דאס מאל וועט ער איהם שוין מקרב זיין און ער דערצעהלט איהם, וואס ער האט געטון.

מורא־האבענדיג, אז דער קעניג זשאאן זאל זיך נישט דערוויסען, אז צוליב איהם האט זיך א מאראנער מגייר געווען, בעפעהלט דוד הראובני מולכו'ן ער זאל אנטלויפען קיין טערקיי. מולכו וועלכער האט שוין אליין אויך מורא געהאט צו בלייבען אין פארטוגאל, בעשליסט צו פאלגען ראובנין און ער לאזט זיך אוועק קיין סאלאניקי, דער צענטער פון דעמאלסדיגע מקובלים.

אנקומענדיג קיין סאלאניקי, האט שלמה מולכו זיך דארט פארגעשטעלט, אלס שליח פון דוד הראובני. ער דערצעהלט דארט וועגען דעם כבוד, וואס דער פויפסט און דער קעניג פון פארטוגאל האבען אפגעגעבען דוד'ן. אין א קורצער צייט, פערשאפט ער זיך פיל תלמידים, וועלכע לערנען ביי איהם קבלה, אונטער וועלכע עס געפינט זיך אויך דער שפעטער בערימטער גאון יוסף קארא. שלמה מולכו ווי אויך איינינע פון זיינע תלמידים האבען וויזיעס, אז די טעג פון משיח'ס דערשיינען זענען געצעהלטע.

די מאראנען אין שפאניען און אין פארטוגאל, דערמוטיגט צוליבן דערשיינען פון דוד הראובני אין ליסאבאן, האבען איינמאל, ווען די אינקוויזיציע־תפיסה אין באדאכאזש (שפאניען) איז פול געווען מיט פערמשפט'ע מאראנען־פרויען צום פארברענען, בעשלאסען די דאזיגע תפיסה בעפאלען און די פרויען צו בעפרייען. דער דאזיגער טהאט איז זיי געלונגען און די אומגליקליכע פרויען זענען בשלום איבערגעפיהרט געווארען קיין פארטוגאל. פערשטעהט זיך, וואס פאר א רעש אזא זאך האט ארויסגערופען ביים קאטוילישען קלער, סיי אין שפאניען, סיי אין פארטוגאל. די קאטוילישע קירך אין פארטוגאל בעהמט דאן שטארק ווירקען אויפ'ן קעניג, ער זאל איבערייסען מיט דוד הראובני, וואס פון איהם שטאמט דאס אלעס ביינז און וואס צוליב איהם הויבען אויף די מאראנען די קעפ און בונטעווען זיך געגען דעם „אמת'ען" גלויבען.

געשטיצט פון דעם קעניגס מוטער, געלינגט עס דעם קאטוילישען קלער צו ווירקען אויפ'ן קעניג און ער בעשליסט צו ענדער'ן זיין האנדלונג געגען דוד הראובני. אנשטאט איהם געבען שיפען און כלי־זין, ווי ער האט עס איהם פערשפראכען, בעפעהלט ער איהם אין דער קורצסטער צייט צו פערלאזען ליסאבאן. זעהענדיג, אז דער באדען ברענט אונטער איהם, זעצט זיך דוד הראובני אויף, אויף דער ערשטער בעסטער שיף, וואס געהט אפ קיין שפאניען. אזוי האט זיך געענדיגט די פריינדשאפט פון פויפסט מיט דוד הראובני. אין שפאניען ווערט דוד ארעסטירט דורך דער אינקוויזיציע, צוליב דער אינטערווענץ פון קאראל דעם 5־טען, ווערט ער אבער, אלס אויסלענדער, בעפרייט.

נאכ'ן אפפאהרען פון דוד הראובני ווערט די לאגע פון די פארטוגעזישע מאראנען פון טאג צו טאג פערצווייפעלטער. דער קאטוילישער קלער שטעהט צו צום קעניג, ער זאל פערלאנגען פון פויפסט א דערלויבעניש איינצופיהרען אין פארטוגאל די אינקוויזיציע לויט שפאניענס מוסטער. דער פויפסט האט שוין זיין הסכמה געוואלט געבען, נאר פלוצלונג בעווייזט זיך אין רוים שלמה מולכו. נאך 30 טעג תעניתים און תפילות דערשיינט ער פאר'ן פויפסט און זיינע קארדינאלען און איז ביי זיי נושא חן, ספעציעל בעפריינדעט זיך מיט איהם איינער פון די חשוב'סטע פויפסטליכע קארדינאלען אין רוים לאורענסא פוטשי, א דאנק וועמען ער האט אימער א פרייען איינטריט אין פויפסטליכען הויף. מולכוס אינטערווענץ איז געווען די סיבה, וואס דער פויפסט האט גענאטיוו דערלעדיגט זשאאן דעם 3. ביטע וועגען געבען זיין הסכמה צו גרינדען די אינקוויזיציע אין פארטוגאל.

צו זיין אומגליק האט שלמה מולכו זיך פערשאפט שונאים ביי א טייל פון די רוימישע יודען. יודען אין רוים האבען פאראויסגעזעהען, אז מולכו קען מיט זיינע דמיונות און פאנטאזיעס ברענגען אן אומגליק אויף די יודען, וועלכע וואוינען אין די קריסטליכע לענדער. דער גרעסטער געגנער און זאגאר זיין פיינד איז געווען דער יודישער דאקטאר יעקב מאנטאניא, א שלעכטער מאן, וועלכער האט שלמה מולכון פערמסר'ט פאר די הערשער פון ווענעציא, וואו עס איז דאן געזעסען דוד הראובני, און צו וועלכען שלמה מולכו איז געקומען זיך זעהן און דורכשמועסען וועגען זייערע ענינים.

אין רוים פלעגט שלמה מולכו עפענטליך רעדען וועגען דער נאהענטער גאולה. זייענדיג זיכער אין זיינע נביאות. האט ער דאס יאהר 1540 בעשטימט פאר'ן יאהר פון ביאת המשיח. איינגעבילדעט אין זיינע וויזיעס, זעהט ער פאר, ווי עס זאגט די לעגענדע, אז דעם 8־טען אקטאבער 1530, וועט דער טיבער פערפלייצען רוים און, אז דעם 26. יאנואר 1531 וועט זיין אן ערד־ציטערניש אין ליסאבאן. פערשטעהט זיך, אז ווען זיינע פאראויסזעהונגען ווערען מקוים, רופט עס ארויס א רעש אין דער יודישער און זאגאר קריסטליכער וועלט. ער האט זאגאר צוליב דעם פערלאזט רוים און אוועק קיין ווענעציא. דער דעמאלסדיגער פארטוגעזישער אמבאסאדאר אין רוים איז אזוי פערוואונדערט איבער שלמה מולכוס נביאות, דאס ער דריקט אויס זיין מיין, אז ווען זשאאן דער 3. זאל וויסען מיט וואס פאר א געטליכען מאן ער האט צו טון, וואלט ער איהם אלס יוד דערלויבט ווייטער וואוינען אין ליסאבאן.

ווען שלמה מולכו קעהרט זיך צוריק קיין רוים פון ווענעציא, ווערט ער אויפגענומען פון פויפסט מיט נאך מעהר כבוד ווי פריהער, אלס א געטליכער נביא, ווען זשאאן דער 3־טער בעטייט ווידער זיין ביטע צום פויפסט וועגען זיין געבען די הסכמה צו גרינדען די אינקוויזיציע אין פארטוגאל, ווארפט זי אפ דער פויפסט אונטער דער ווירקונג פון שלמה מולכו און זיינע פריינדליכע קארדינאלען, מיט דעם מאטיוו, אז די פארטוגעזישע מאראנען זענען מיט געוואלד געשלעפט געווארען אין די קירכע צום שמד, נישט איין פרייענדיג אויף זייער מויל קיין ווארט, אז זיי נעהמען אן די קאטוילישע אמונה. זיי זענען דעריבער איבער־הויפט נישט גערעכענט אלס קריסטען, נאר זענען לויט'ן געזעץ יודען, וועלכע די שופטים פון דער קאטוילישער אמונה האבען נישט קיין רעכט צו משפט'ען אלס ערעטיקער (אפיקורסים) לגבי איהר.

שלמה מולכוס שונאים מיט יעקב מאנטאניאן אין דער שפיץ שוויגען אבער נישט, זיי פערמסר'ן איהם פאר דער אינקוויזיציע, אלס געוועזענער קריסט, וואס האט זיך מגייר געווען. דער פויפסט, כאטש ער האט איהם אלס הארציגען פריינד געוואלט ראטעווען פון דער אינקוויזיציע, האט גארנישט געקענט פאר איהם פועל'ן און ער איז לויט דעם משפט פון איהר געריכט, פאר דער עפענטליכקייט פערברענט געווארען לעבעדיגערהייט. ווי פערוואונדערט זענען אבער אלע געווען, ווען מען האט אין א פאר טעג ארום נאך דער עקזעקוציע איבער מולכו, ווידער איהם געזעהען אין פויפסטליכען פאלאץ, פיל האבען עס אנגענומען אלס הימלישען נס, אז שלמה מולכו איז אויפגעשטאנען תחית המתים. אין דער אמת'ן האט אבער דער פויפסט, וועלכער האט גארנישט געקענט טון פאר'ן אינקוויזיציע־געריכט, געהייסען פערברענען א פערמשפט'ען צום טויט פערברעכער, אנשטאט שלמה מולכון. זעהענדיג, אז ער קען נישט מעהר בלייבען אין רוים, אנטלויפט ער פון דארט אויף א פערד, וואס דער פויפסט האט איהם צו דעם צוועק געשאנקען.

גלייך ווי שלמה מולכו איז אנטלאפען פון רוים, האבען איינינע קארדינאלען אנגעהויבען ווירקען אויפ'ן פויפסט, ער זאל גינסטיג ערלעדיגען די ווענדונג פון זשאאן דעם 3., דעם קעניג פון פארטוגאל, וועגען דערלויבען צו גרינדען די אינקוויזיציע אין זיין לאנד. נאך א לאנגען ישוב־הדעת געהט דער שוואכליגער פויפסט איין אויף

(ווייטער זעה 14־טע זייט)

סובלאקאטארען אויף מיין קאפ!..

מאנאלאג פון א לאדזער היימלאזען „מאגנאט"

פון י. אבערזשאנעק

יודען, כ'בעט אייך, האט נישט קיין פאראיבעל, טאמער רעד איך היינט נישט צו דער זאך, איז עס נישט מיין שולד — איך בין היינט א צורודערטער, א פערדרעהטער. דער קאפ האקט ווי מיט האמערס. ס'שווינדעלט פאר די אויגען — האלב משוגע!

און אלץ צוליב וואס? אלץ צוליב מיינע סובלאקאטארען — סובלאקאטארען האט זיך מיין ווייב פערגליסט!

— בינם געצעל, זאגט צו מיר אנומעלטען מיין יודענע — וואס וועט זיין דער סוף, וואס? ס'געהט אזא ווינטער אין לאנד אריין, ס'געלד האט דער „סקארב" איינגעשלינגען, די קראם האט איינגעטריקענט, אויף די פאליצעס וואקסען שוואמען אין דער אייזערנער קאסע טריקענט זיך די וועש, און אליין, זאגט זי, ביזטו זאלסט מיר מוחל זיין א גרויסער שלימזל — טא, וואס וועט זיין דערפון?

— נו, וואס, זאג איך צו איהר, איז דיין עצה? דו האסט דאך עפעס א ווייטען בליק; אז דו זיצסט אין דער היים, זעהסטו דאך, וואס ביי אלע דיינע שכנ'טעס קאכט זיך אין די טעפלעך — אדרבא, זאג דו, גיב עפעס אן עצה.

— איך האב אן עצה, האט מיינע געענטפערט.

— וואסערע עצה, לאמיך הערען.

— מיר איז איינגעפאלען, האט זי געזאגט, אזא פלאן: היות ווי מיר האבען א וואוינונג פון פינף שטיבען מיט א קוך, זאלען מיר 4 שטיבען פערדינגען — צי וואס נאך האבען א קלאפאט פון דירה־געלד, בעהייצען, בעלייכטען, רוימען — זאלען זיך די סובלאקאטארען בערעכען די קעפ — בין איך גערעכט, בינם געצעל?

— באמת גערעכט, גאר א וואוילער פלאן, אבער ווי אזוי בעקומט מען סובלאקאטארען, ווי אזוי?

— וואס הייסט, ווי אזוי? מ'גיט אן „אגלאשעניע" אין די גאזעטען, אז יאקא, דו בינם געצעל האסט צו פערדינגען 3 צימערן מיט אלע ווינגאדעס, מיט „ניע קרעמפאנצע ווישטשעס". אז מ'קען אויך „סקאזשישטשען" פון דער קוך, מיט מעבעל, אדער אהן מעבעל, און אינטעליגענטע פאר־פעלקער, אדער סאלידע יונגעלייט און סקראמנע פאניענקעס קענען זיך מעלדען.

צומארגענס איז אין אלע גאזעטען געשטאנען אזא „אגלאשעניע":

„א פאהרנאדלע קופיעץ האט צו פערדינגען 4 סלאנעטשנע פאקאיעס ווי די באמבאניערקעס, מיט מעבעל אדער אהן מעבעל, מיט אלע ווינגאדעס. מ'קען אויך סקאזשישטשען פון דער קוך — א שיקסע אויפ'ן ארט. אינטעליגענטע פאר־פעלקער, סאלידע יונגעלייט אדער סקראמנע פאניענקעס קענען זיך מעלדען צו מיר בינם געצעל, דעם געוועזענעם לאדזער מאגנאט".

דא הייבט זיך אן דאס אמתע בינטעל צרות:

ס'האבען זיך גענומען שיטען: מענער מיט ווייבער, מענער אהן ווייבער און ווייבער אהן מענער, יונגעלייט און מיידלעך. אלע האבען זיי געקוקט און געפונען חסרונים: פאר איינעם איז עס צו הויך, מחמת זי ליידט אויף די פיס, א צווייטער האט ווידער געזוכט די זון. א „פאניענקע" האט ווידער נישט געפעלען דער „ווידאק". ס'איז געווען א טארעראם, א יאהרמארק, א געפילדער, מ'האט געהאנדעלט: דאס צימער, יענץ צימער, מיט דער קוך, אהן דער קוך, מיט מעבעל, אהן מעבעל. אזוי־לאנג און אזוי ברייט, ביז מ'האט פערדינגען.

דער ערשטער סובלאקאטאר מיינער, איז א יונג פאר־פאלק, ערשט פון הינטער די חופה־דרענגלעך אפויר.

דער צווייטער סובלאקאטאר איז אן ארטיסט, מיט זיין ווייב אן ארטיסטקע.

דאס דריטע צימער האבען גענומען דריי „פאניענקעס" און דאס פירטע צימער — פיר יונגעלייט.

נו, טוט זיך עס ביי מיר, אויף טיש און אויף בענק. א גאנצער האטעל, א יאריד, א טומעל, פאר דער טיר הענגען 9 וויזיט־קארטען. קלאפט מען צום פאר־פאלק, געהט עפענען דער ארטיסט, קלאפט די ארטיסטקע, געהט עפענען א בחור, קלאפט א בחור עפענט א מיידעל, און דאס ערגסטע איז, וואס זיי טרעפען נישט אין זייערע צימערן אריין: דער יונגער־מאן פון דעם יונגען ווייבעל טרעפט אריין צו דער ארטיסטקע. דער ארטיסט טרעפט אריין צו די דריי פאניענקעס, און די פאניענקעס ווערען פערקריכען זיך צו די יונגעלייט....

איצט די קוך: מיט דער קוך איז גאר ביטער: קאכט דאס ווייבעל האט די ארטיסטקע טענות צו מיין ווייב, אז זי האט פונקט אזא רעכט צו סקאזשישטשען פון דער קוך ווי יענע, רוקט די אוועק די ערשטע טעפעל. קאכען ביידע נישט, צערווערטעלט מען זיך, מישען זיך אריין די מענער, ווערט א מחלוקה, האט מען טענות צו מיר. צו מיין ווייב, נאך איין גליק, וואס די יונגעלייט מיט די „פאניענקעס" „זגאדזשען" זיך!...

נאר דאס אלץ וואלט איך שוין ווי ס'איז פערליב גענומען. ווי זאגט איהר — מ'געוואוינט זיך צו צו די צרות, כ'וואלט שוין דאס אלץ פערליב גענומען, ווען נישט די ווייטיגע צרות פון מיינע סובלאקאטארען.

די היינטיגע וואך, ארום 2 בייגאכט, מ'קלאפט אין דער טיר.

— ווער איז?

— איך, דער סובלאקאטאר.

— וואס פערלאנגט איהר?

— זייט מוחל, וועקט אויף אייער פרוי, מיין פרוי... מיין פרוי מאכט עפעס קונצען.

— וואס הייסט עס ביי אייך — קונצען?

— איהר פערשטעהט נישט, וואס דאס הייסט א פרוי מאכט קונצען? — זי האט בעקומען וועהען.

— וועהען? זי האט בעקומען א „באפאד"?

— וואס מיר באפאד און ווער מיר באפאד?

— זי געהט צום קינד!

— וואס הייסט, זי געהט צום קינד? עס זענט איהר דאך א קנאפער בעל־חשבון. עס שטימט דאך נישט די רעכענונג?...

— זייט רוהיג, ס'שטימט שוין יא, האט מיין סובלאקאטאר געענטפערט.

— ווי אזוי? איהר זענט דאך נאר וואס פון אונטער די חופה־דרענגלעך אפויר!...

וואס טויג אייך חשבונות, רעכענונגען, מיין סובלאקאטארקע האט געעפענט איהר „גלאטשניק", ס'איז געגאנגען איין תקיעה נאך דער אנדערער. און נאך דער לעצטער „תקיעה גדולה", איז ארויס א פרישער סובלאקאטאר'על מיט אזא רציחה, מיט אזא געוואלד כאטש נעהם און צאהל איהם נאך צו....

איצט איז מיין וואוינונג א גאנצער בוידעם. אויסגעצויגען שנירעס מיט ווינדעלעך, מ'וואשט און מ'טריקענט. מיין ווייב שטעהט ביי דער קוך און קאכט „יאכעלעך". איך ווארים פלעשלעך און מאך מאמקעס, גאנצע נעכט ריטשעט ער, דער קליינער סובלאקאטאר — אנ'אויג נישט צו צוטון!

די היינטיגע וואך, ווידער, אין מיטען נאכט. איך בין שוין געשמאק געשלאפען, הער איך פלוצלונג א געוואלד ביי די ארטיסטען, ער שרייט און זי שרייט, און אין מיטען דער'ע'ן א שאס.

א האלב טויטער לויף איך אריין צו די ארטיסטען און פאר מיינע אויגען שטעלט זיך פאר א שרעקליך בילד: אויפ'ן בעט ליגט דער ארטיסט א טויטער, און זי א ווילדע מיט צופלויגענע האר, שטעהט נעבען בעט מיט א רעוואלווער אין דער האנד.

איך בליב א טויטער, ס'האקט מיר א צאהן אין א צאהן. כ'ציטער איינגאנצען.

— ווא־ס הא־ט א...י...ה...ר ג..ע..ט..ו..ן?

איך לאז מיך צו דער טיר, איך וויל רופען פאליציי, פערהאלט זי מיך ביי דער טיר: —

— וואו לויפט איהר?

— נאך פאליציי! האב איך געשריגען, ווי האט איהר עס געוואגט אין מיין שטוב אזא פערברעכען?

— כא... כא... כא... האט זיך דער „טויטער" אויפגעכאפט.

— כי... כי... כי... האט זיך צולאכט די „מערדערין" — דאס האבען מיר דאך געמאכט רעפעטיציע! מיר שפילען ביידע אין א פיעסע, ווי ס'איז דא אזא סצענע, און אזוי ווי מארגען איז די פרעמיערע, האבען מיר איצט געמאכט די „גענעראל־פראבע"...

די דריי סובלאקאטארען האבען דריי כלות, און די פיר סובלאקאטארקעס האבען פיר חתנים. טון די סובלאקאטארקעס „אפראשען" די חתנים און די סובלאקאטארען „זאפראשען" די כלות. די כלות מאכען „פשיענטשעס" פאר די חתנים, און די חתנים מאכען „פשיענטשעס" פאר די כלות. איינער בארגט זיך גלעזער, דער צווייטער טעלער, לעפעל און גאפעל. דער דריטער דארף סערוועטקעס. איינע נעהמט שטוהל, די צווייטע דעם טיש, די דריטע דרעהט ארויס די עלעקטרישע לאמפלעך — ס'איז ליהודים!...

סובלאקאטארען האט זיך מיין יודענע פערגליסט, א סאליד פאר־פאלק, וואס באלד נאך דער חתונה מאכט זי „קונצען" און בערייכערט מיך מיט א קווינטשער. ארטיסטען, וואס בייגאכט מאכען זיי „גענעראל־פראבעס" און שיסען פון רעוואלווערען. כלות, וואס מאכען „פשיענטשעס" פאר די חתנים, און חתנים, וואס מאכען פשיענטשעס פאר די כלות.

יודען, אויב איך רעד היינט נישט צו דער זאך. אויב איך בין נישט מיט אלעמען, איז עס נישט מיין שולד — סובלאקאטארען אויף מיין קאפ!....

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

בײלאַגע צום נייעם פאלקסבלאַט נומער 262 פרייטאג, דעם 11 נאוועמבער 1932

דאס נייע סיים-שילדער

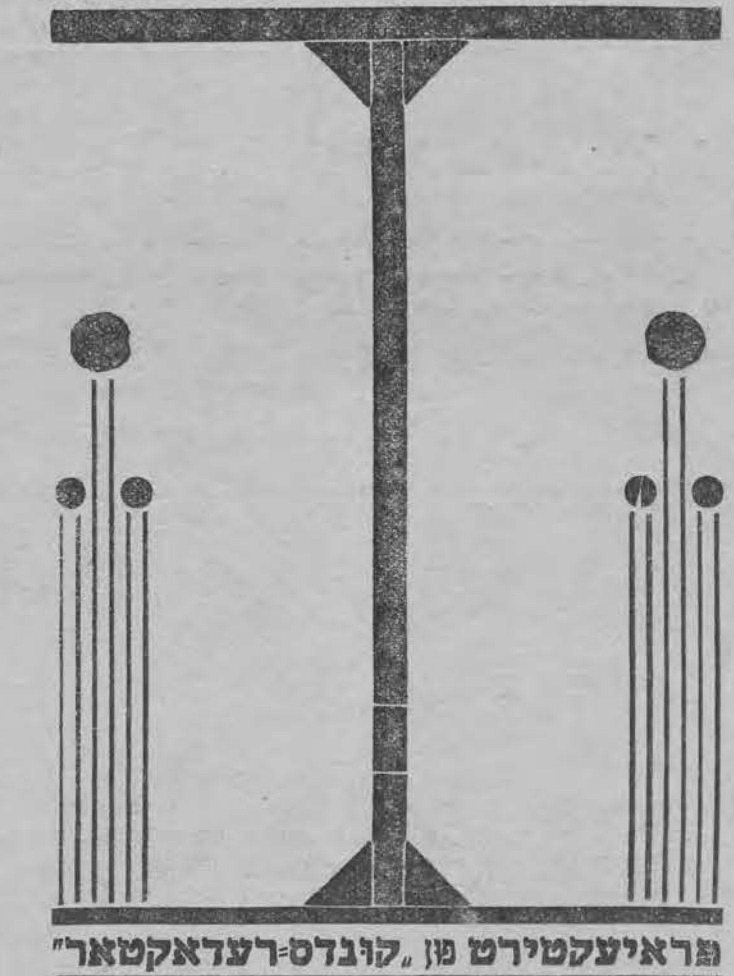

פראיעקטירט פון „קונדס-רעדאקטאר"

א קאפעלע פאָליטיק
ביז מנחה-למעריב

ודערקלער מיר, וואָס איז אייגענטליך דער חי־לוק פון הובערן ביז רוזוועלט׳ן?

— דער חילוק איז... אין די נעמען.

— אָבער דאָך געהער דאָך יעדער פון זיי צו אַנדערע פאַרטייען.

— אוודאי, איינער געהער צו אַמעריקא און דער אַנדערער צו די פעראייניגטע שטאַטן.

צווײ זאַכען האָט געטון די איצטיגע רעגירונג.

— דהיינו?

— זי האָט אַבאַליזירט די וואַלוטע — און דעם ...ידים.

דאָס רופען אַ געוועהנליכע סיים-סעסיע, איז די אונזערע בעווינגונ׳ען אַנ׳אויסער־געוועהנליכע ע־רייגונג.

אַמאָל האָט מען געזאָגט: צוויי מאָל גיט דער, וואָס צאָהלט באַלד. — היינט זאָגט מען: צוויי מאָל צאָהלט דער, וואָס צאָהלט באַלד.

לשון הרע
מ׳זאגט אַז:

...י לאָדזער אַרבייטער און אנגעשטעלטע, האָ־בען נאָך די לעצטע לוינען־רעדוקציעס בדעה אַר־דאַפצובריענגען גאַנדהין אַלס הויפט־אינסטרוקטאָר, וועלכער זאָל זיי געבען אַ הונגער־לעקציע.

די סיטואַציע אין מסחר פערבעסערט זיך גנקט אַזוי ווי דער געלאָמטער אַספאַלט־ברוק אויף דער פיעטריקאווער גאַס.

ביטער-בלעטער
געקליבענע ווערטלעך

...אס האָרץ איז אַזוי ווייט פון קאָפּ — און נאָך פערשטעלט עס די אויגען.

דער וואָס זעהט די וועלט, הייסט נאָך נישט קיין חכם, אַ חכם איז דער, וואָס די וועלט זעהט איהם.

ווער ס׳שעמט מיט אַ חלף איז אַ שוחט — ווער ס׳שעכט אָהן חלף, איז אַ דיפּלאָמאַט.

א נייער טאַלענט
אונטערגעהערטער שמועס אין דער טעאַטער-קאַנצעלאַריע

דיר. שטאקפעדער (צו אַ נייער יונגער אַר־טיסטקע): איהר זעהט שעהן און יונג, איהר האָט אַלע מעלות פאַר דער סצענע.

יונגע אַרטיסטקע: יאָ, איך פיהל מיך ווי גע־בוירען צו אַ ראָל פון אַ פרוי, וואָס פערראַט איהר מאַן אויף אַ שענדליכען אופן.

דירעקטאָר: פון ווען אָן, האָט איהר אין זיך אַנטדעקט דעם טאַלענט?

אַרטיסטקע: זייט איך האָב חתונה געהאַט...

זי ווייסט בעסער...

מוטער (צו דער טאָכטער): די ווייסט סאַלטשע־לע, דו דאַרפסט מיט הייבען אַ שמועס־טון ווע־ען חתונה. ס׳איז שוין די העכסטע צייט.

טאָכטער: ביז אויף דער „העכסטע" צייט וועט נאָך געדויערן גאַנצע 5 חדשים....

אבער א חזיר!
א יוד און א היטלעריסט אין א דאנציגער צוקערניע

אין אַ צוקערניע אין דאַנציג, קומט אַריין אַ יודישער הויזירער מיט גאַלאַנטעריי־סחורה. צוויי שטען אַבדערע איז דער יוד אויך צוגעגאַנגען צו אַ טישעל, ביי וועלכען ס׳איז געזעסען אַ היטלעריסט, און איהם פאָרגעלעגט אַ פּאָר ברילען.

דער היטלעריסט האָט אָנגעמאָסטען די ברי־לען און זיי שפּעטער דעם יוד צוריקגעגעבען.

— ניין, די ברילען טויגען נישט — האָט זיך געקרימט דער היטלעריסט.

— פאַרוואָס? האָט דער יוד איהם געפרעגט. די ברילען זענען דאָך זעהר גוטע.

— איך ווייס נישט, וואָס דאָס איז — האָט דער היטלעריסט געזאָגט — אין יודישע ברילען אויף וואָס איך זאָל נישט קוקען זעה איך אַ חזיר.

דער יוד האָט דאַן אָנגעמאָסטען אויף זיך די ברילען און קוקענדיג דעם היטלעריסט גלייך אין פנים אַריין, האָט דער יוד מסכים געווען:

איהר זענט גערעכט. איך זעה אויך אַ חזיר, און וואָס נאָך סאַרע חזיר!...

דער טאטע האט אויך נישט געהאט קיין קינדער
א חסידישער יונגערמאַן ביים רבי׳ן

צום ר. רבי איז געקומען אַ יונגערמאַן.

— רבי, האָט דער יונגערמאַן מיט אַ ציטער־דיגע שטים געזאָגט — כ׳האָב מורא, אַז כ׳וועל נישט האָבען קיין קינדער.

— ווי־לאַנג ביזטו נאָך דער חתונה? האָט איהם דער רבי געפרעגט.

— 3 חדשים.

— און פון וואַנען ווייסטו, אַז דו וועסט נישט האָבען קיין קינדער?

— וויל מיין טאַטע האָט אויך נישט געהאַט, קיין קינדער?

— און פון וואַנען ביזטו?

— איך בין פון צווייטען וייב, האָט דער יונ־גערמאַן געענטפערט.

טעאטער-פליאטקעס
לאלא פאַלמאַן

ווען דער טאַלאַנטירטער זינגערין פון דער „יודישער באַנדע", לאלא פאַלמאַן, דערצעהלט מען, אַז זי איז אַזאַ פרומע, אַז ווען זי איז אַנגעקומען היינטיג געוואָרען, און דער דאָקטאָר האָט איהר געוואָלט אַריינקוקען אין האַלז, האָט זי איהם דער־לאַנגט אַ פליישיגען לעפעל...

לאָדזער חתונה-אויטאמאַט

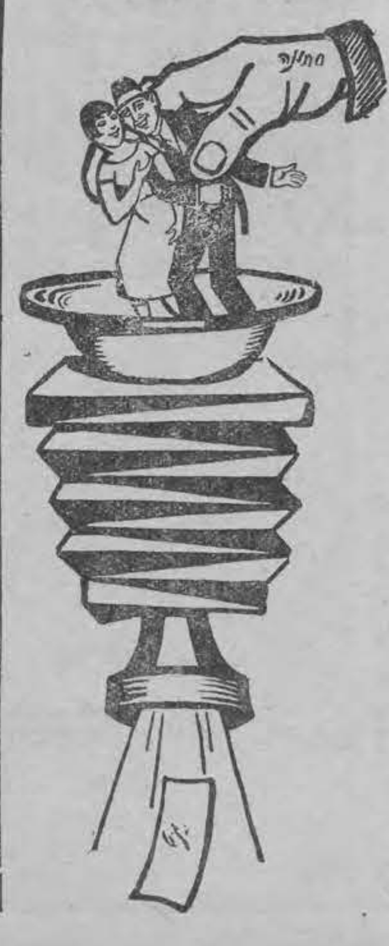

אין לאָדז געהט איצט אַלץ אויטאָמאַטיש. אַפילו חתונה האָט מען אויטאָמאַטיש — מ׳לאָזט אַריין אַ יונג פאָרפאָלק, און עס שפרינגט אַרויס אַ פערטי־גער... גט.

א לאָדזער רעדנער
וואס ער רעדט פאר׳ן עולם

זאָג מיר, האָסטו שוין אַמאָל גערעדט פאַר אַן עולם?

— יאָ, און טאַקע ערשט מיט צוויי וואָכען צוריק.

— וואָס האָסטו געזאָגט?

— כ׳האָב אַ „אַדוור" און רעדט מיר אַלע צום דאַשעק.

היינטיגע קינדער

דער אַלטער זיידע שטעהט מיט זיינע אייניק־לעך פאַר אַ שויפענסטער מיט שפּיל־צייג.

— איהר זעהט קינדערלעך דעם באָטשאַן? פונקט אַזעלכער, וואָס האָט אייך געבראַכט אויף דער וועלט.

דערויף רוימט די קליינע מירקעלע אין איהר ברודערל אויפ׳ן אויער:

העניושעק, לאָמיר דעם זיידעשי זאָגען דעם גאַנצען אמת. ער קען נאָך שטאַרבען און מיינען טאַקע, אַז ס׳איז אַזוי....

זיין יחוס

כ׳האָב געהערט, אַז דו שטאַמסט פון אַ יחוס־פאַמיליע, איז דאָס אמת?

— געוויס! מיין עלטער־עלטער־עלטער־זיידע איז געווען דער בערימטסטער שיף־קאַפּיטאַן אין זיין צייט.

— אַזוי? ווי האָט ער געהייסען?

— נח.

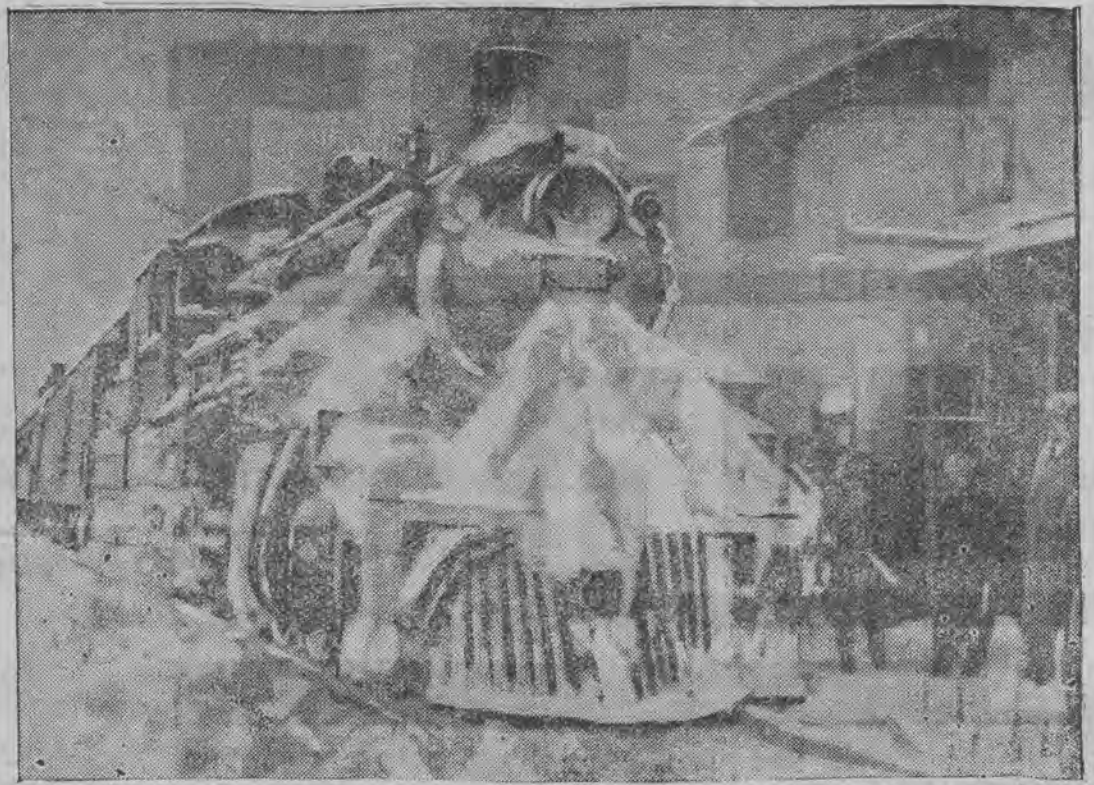

אויבען רעכטס: גען. ליצמאַן (היטלעראָוויעץ), דער עלטסטער דעפוטאַט וועט עפענען דעם נייעם רייכסטאַג.

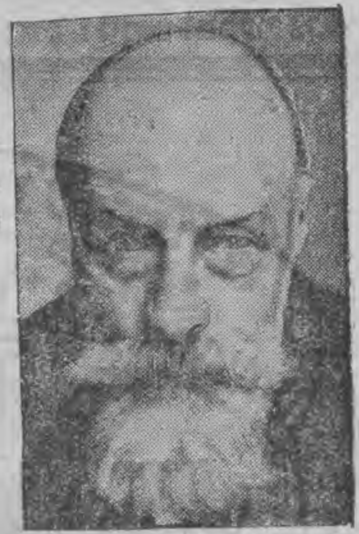

איבערזייט רעכטס: גען. עסטרייכישער פרעזידענט האַיניש, 73 יאָ. איז שווער קראַנק געוואָרען.

אונטען רעכטס: דיכטער געהאַרד הויפּטמאַן און זיין פרוי. פערלאָזען דעם וואַהל־לאָקאַל.

אויבען: אין פולען ווינטער. בילד פון אַ צוג אין איינעם פון די שטאַטען אין צפון־אַמעריקא.

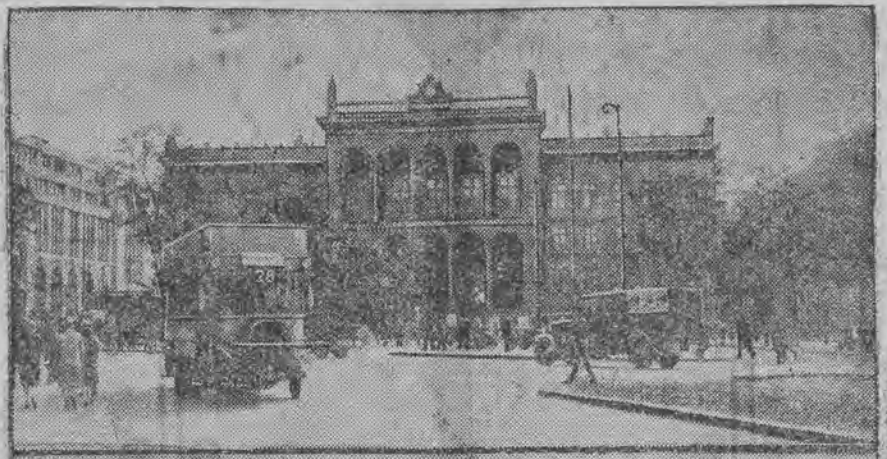

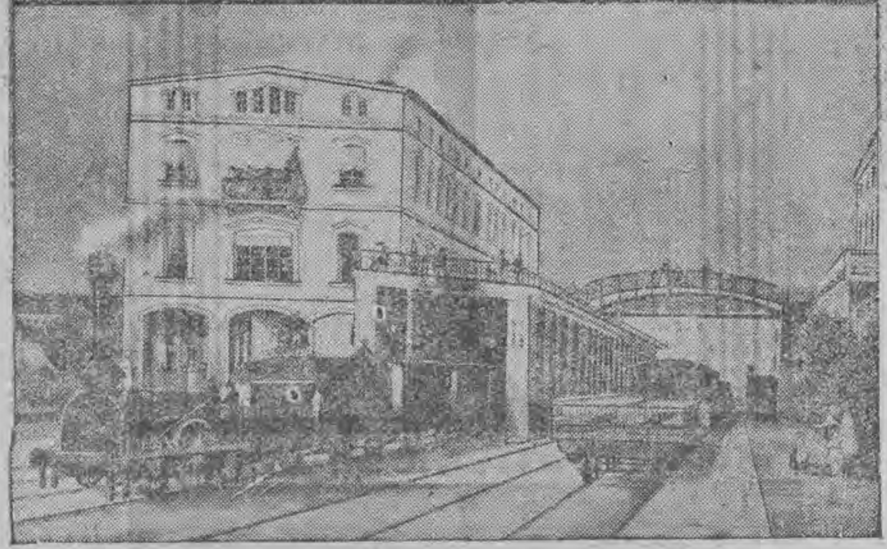

אונטען: דער פאָטסדאַמער באַהנהאָף אין בערלין, איז איצט אַלט געוואָרען 60 יאָהר. אויבען — דער באַהנהאָף אין זיין איצטיגען אויסזעהן, אונטען — מיט 60 יאָהר צוריק.

אויבען: ענטהילונג פון אַ דענקמאַל פאַר די קרבנות פון דער גרובען־קאַטאַסטראָפע אין אַרלסדאָרף, אין 1930. בעת דער קאַטאַסטראָפע זענען אומגעקומען 272 אַרבייטער.

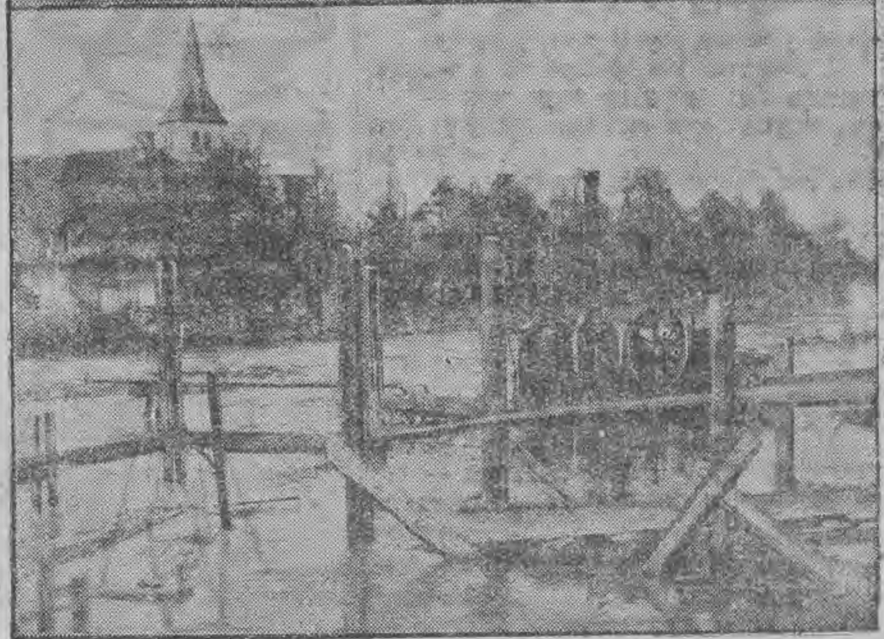

אונטען: בילדער פון דער גרויסער פערפלייצונג אין צפון־בעלגיען.

אויבען לינקס: בעסטע ענגלישע פילם־שוישפילערין גרעיס פיעלדס איז אַמאָל געווען אַ גאַסען־זינגערין.

איבערזייט לינקס: אַנטאָן לווענהעק, ערפינדער פון מיקראָסקאָפּ, צום 300־סטען יאָרטאָג פון זיין געבורט.

אונטען לינקס: אויסטריין מיניסטער גוי־אַט אין וואַהל־לאָקאַל.

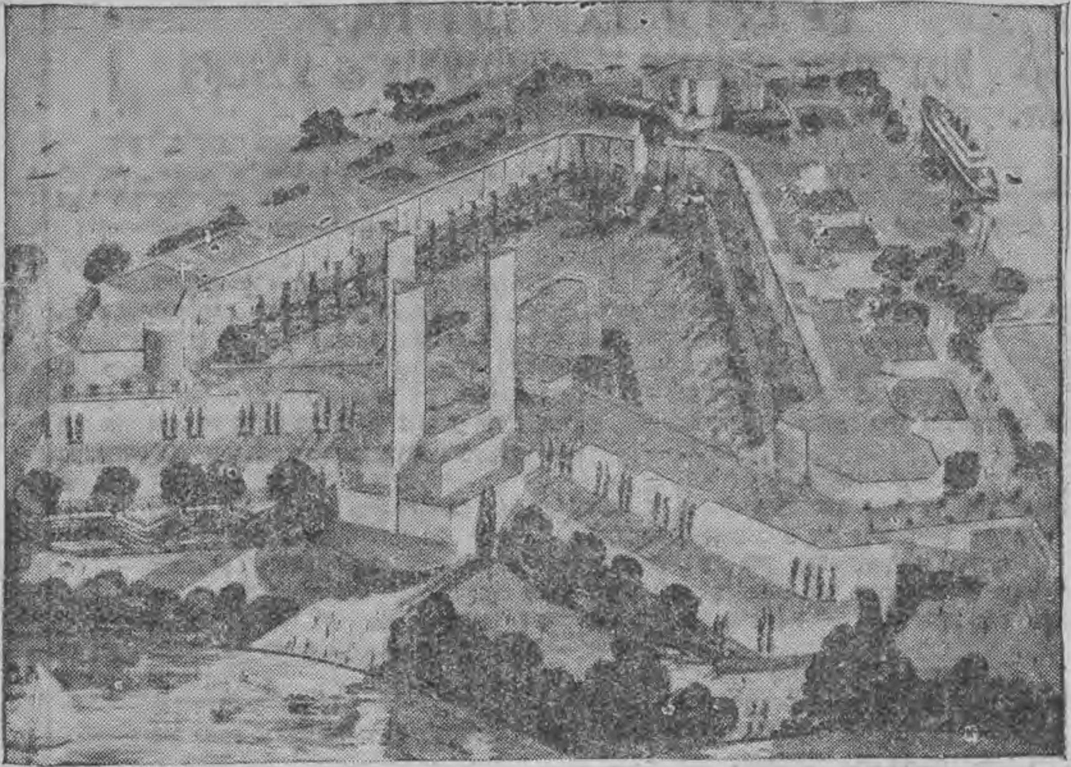

אויבן רעכטס: פאַנטאַסטישע געביידעס אויף דער וועלט־אויסשטעלונג אין טשיקאַגאָ 1933. די פּאַוויליאָנען פון די צפון־אַמעריקאַנישע לענדער.

אינדערזייט רעכטס: דער גרעמיער פון בייערן העלד — צום קאָנפליקט צווישן בייערן און דער רייכסרעגירונג.

אונטן רעכטס: צום 300־טן יאָהרצייט פון קעניג גוסטאַוו אַדאָלף. גוסטאַוו אַדאָלף אויפ'ן טויטן־בעט. בילד פון פ. דייק.

אונטן אינדערמיט: דער ענגלישער קרוינפּרינץ (מיט'ן פּאַפּיר אין האַנט) ווערט פייערליך אויפגענומען אלס מיטגליד פון דער קויפמאַנשאַפט פון דער לאָנדאָנער סיטי.

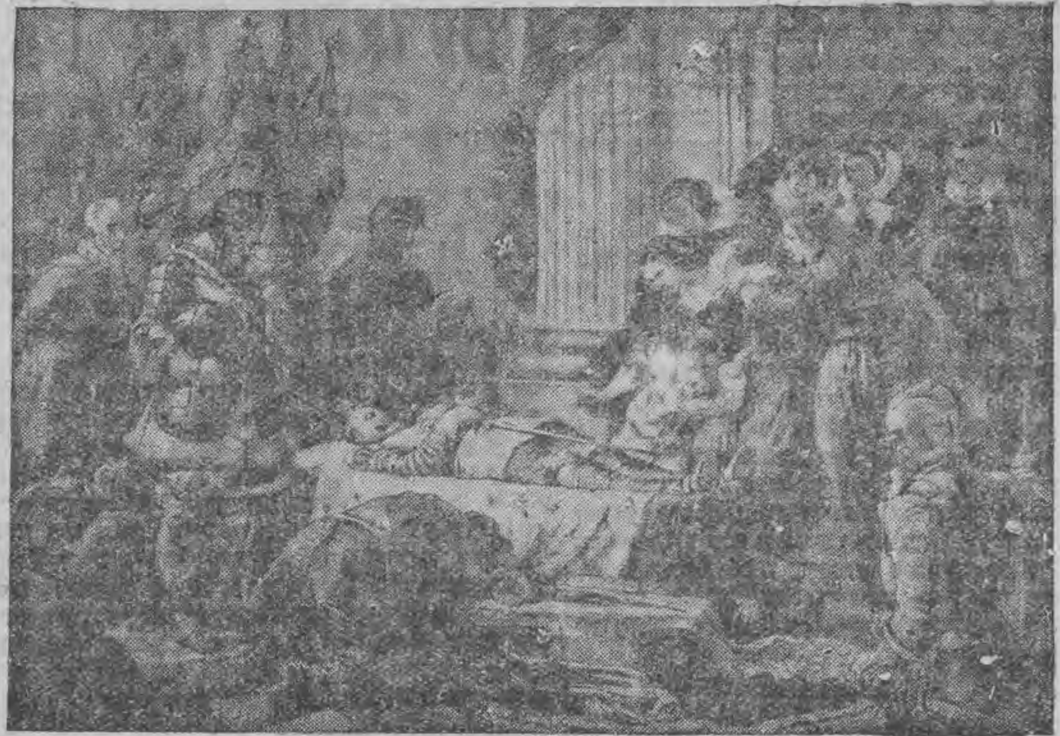

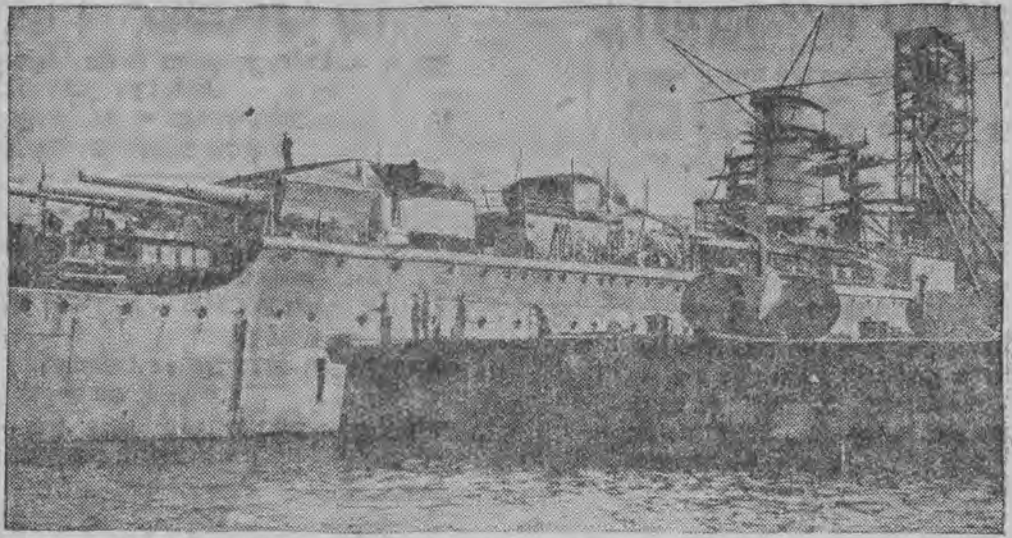

אויבן: דער פּאַנצער־קרייצער „דייטשלאַנד" איז שוין כמעט אינגאַנצן פערטיג.

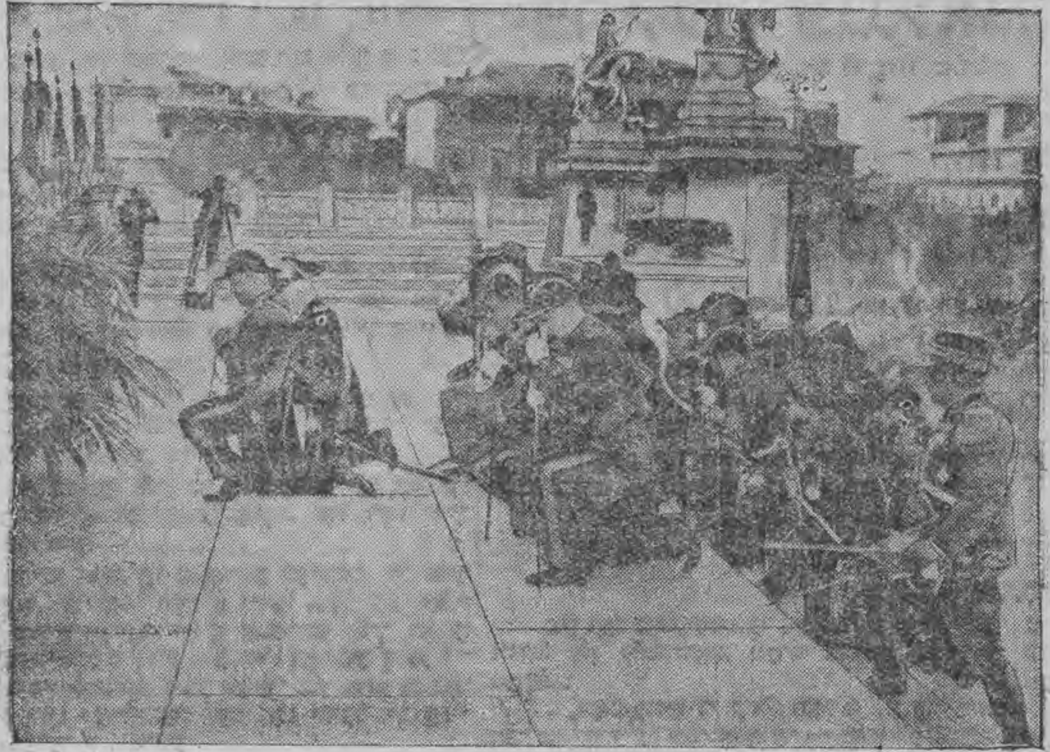

אויבן לינקס: מוסאָליני (ערשטער לינקס) און זיינע מיניסטאָרן פאַר'ן קבר פון אומבעקאַנטן זעלנער.

אינדערזייט לינקס: פרוי מאַריאַ קירי־סקלאָדאָווסקאַ די גרויסע געלעהרטע, ערפינדערין פון ראַדיום, איז אַלט געוואָרן 65 יאָהר.

אינדערמיט: געהאַרט הויפּטמאַן, דער באַרימטער דייטשער דיכטער און דראַמאַטורג, ווערט אַלט 70 יאָהר. לינקס: איינע פון די לעצטע אויפנאַהמען פון דיכטער, רעכטס — הויפּטמאַן אין עלטער פון 32 יאָהר ווען ער האָט געשריבן זיין „ביבערפּעלץ" און „האַנעלע".

אונטן לינקס: דער קינפטיגער אַמעריקאַנער פּרעזידענט רוזוועלט (לינקס) מיט זיין פאַמיליע.

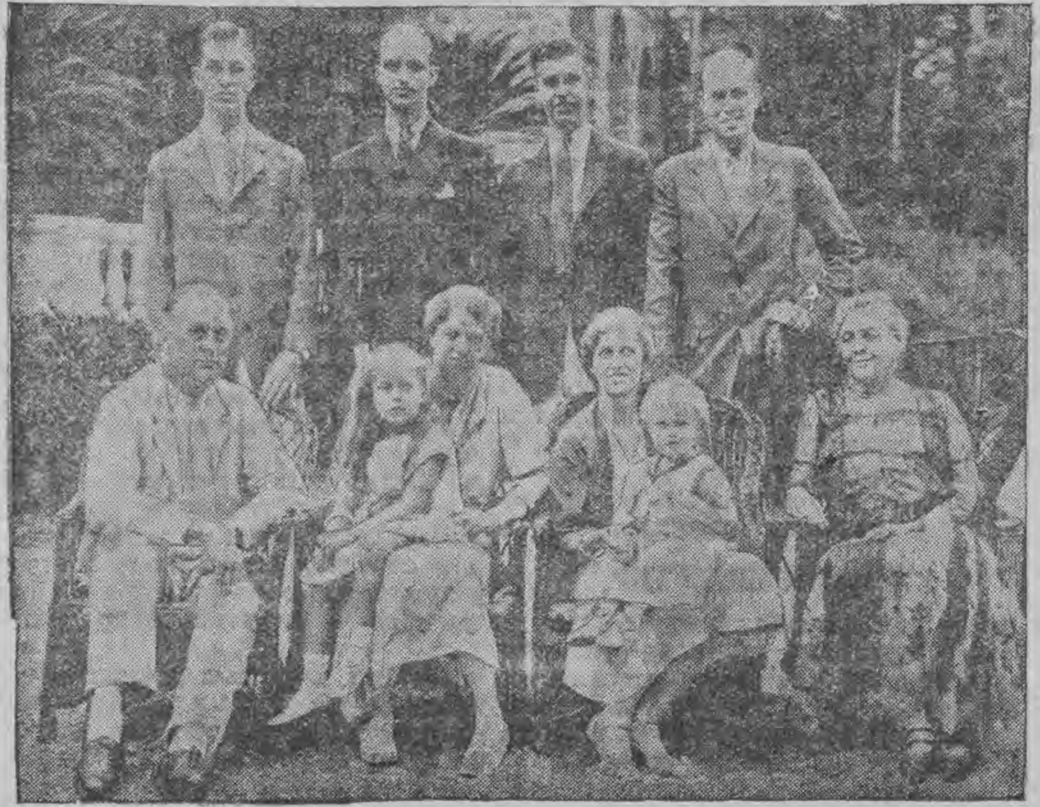

פאָליטיק פון דער וואָך

האָבן מיר שוין אין אַמעריקע אויך אַ נייעם פּרעזידענט. ווידער אַמאָל אַ רוזוועלט. עס האָגעלט מיט רוזוועלטס אין דער „גאָלדענער מדינה".

אין אַזעלכע פאַלן שטעלן מיר פּאָליטיקער, קודם כל די פראַגע: צי וועט דער נייער רוזוועלט ברענגען אַ ישועה אויף דער וועלט.

אַמעריקע איז פאַר אונז פּאָליטיקער אַ לאַנד, וואָס מאַכט פּאָליטיק און דאָרט, וואו מען מאַכט פּאָליטיק, איז פאַר אונז פּאָליטיקער שוין אַ וויכטיגע זאַך צו קוקן אַהין.

שטעלן מיר און קוקן אויף אַמעריקע, קוקן אויפ'ן נייעם פּרעזידענט און שווייגן דערווייל, דיפּלאָמאַטיש, ווי דיפּלאָמאַטיש.

מיר האָבן אויך געהערט, אַז אַ ייד איז געוואָרן ניו־יאָרקער גובערנאַטאָר. זאָל דאָס אויך זיין פּאָליטיק?

ווייזט אויס, אַז אַמעריקע פאַרקוקט זיך אויף ענגלאַנד. ענגלאַנד האָט אַ יודעל סאַמועל, וועלכער פּאָליטיקירט, דאַרף אַמעריקע אויך האָבן אַ יודעל צו פּאָליטיקירן. זיי ווייל האָט מען אַ געזאָגט, מיט'ן אמת פון גובערנאַטאָר און אויב די פּאָליטיק וועט דערלויבן, וועט דאָס יודעל זיך אַבי־סעל העכער אַרויפרוקן.

פּוילען, ענגלאַנד און שפּאַניען

מיט וואָס אונטערשיידן זיך די דריי מלוכות איינע פון דער אַנדערער?

דער חילוק איז דער:

פּוילען איז די שטאַרקסטע מלוכה — זי האָט אָוועקגעלעגט... דעם מסחר.

ענגלאַנד איז די שוואַכסטע מלוכה — זי קען נישט אויפהייבן דעם פונט.

שפּאַניען איז די מאָראַלישסטע מלוכה — זי האָט פאַריאָגט דעם לעצטן אַלפאָנס.

היטלער־הערינג

אַ פרישע אימפּאָרטירטע חכמה פון דייטשלאַנד

אין דייטשלאַנד איז זייער בעקאַנט אַ סאָרט הערינג, וועלכע מ'רופט — די „ביסמאַרק־הערינג".

די טעג איז אין אַ בעלגישער געוועלב אַריינגעקומען אַ קונה און פאַרלאַנגט אַ היטלער־הערינג.

— היטלער־הערינג? האָט זיך דער פאַרקויפער געוואונדערט — וואָס איז דאָס אַזעלכעס היטלער־הערינג?

דער בעל־הבית, הערנדיג דעם געשפּרעך, האָט געזאָגט צו דער פאַרקויפערין.

— פּרל. עלזאַ, געבן זי ביטע אַ ביסמאַרק־הערינג, נאָר אָהן אַ קאָפּ.

קרעמעל — קעמערל

אַ קאָרעקטור־פעהלער פון ה' יאַסני

אין דער פאָלקיסטישער דעקלאַראַציע אויף דער זיצונג פון קהלה־ראַט, ווערט צווישן אַנדערן געזאָגט:

...„האַלטענדיג די קהלה פאַר אַ קעמערל פאַר דער נאַציאָנאַלער פּערסאָנאַלער אויטאָנאָמיע".

דער בחור הזעצער, האָט שטאָטס „קעמערל" געזעצט „קרעמעל", איז געקומען דער קאָרעקטאָר און האָט פאַרבעסערט פון „קרעמעל" אויף קעמערל.

אַזוי האָט דער קאָרעקטאָר רעהרג'עט אַ ריכטיגן זאַץ.

אַנעקדאָטן וועגן עם־הארצים

אַ קשיא...

לייענענדיג אין דער מגילה די ווערטער: „ינח מארבעה עשר בו" (מ'האָט געריהט אין פערצנטן טאָג), האָט אַן עם־הארץ, וועלכער האָט זיך געהאַלטן פאַר אַ ידען, געפרעגט בקול רם:

ווי קומט עפּעס פלוצלונג נח אין דער מגילה אַריין?! מילא קרח אין דער הגדה, און עשו אין קריאת־שמע, — אויף דעם האָב איך אַ תירוץ. אָבער נח — ווי קומט ער אין דער מגילה?

— שאַ! ס'איז אויך נישט קיין קשיא — האָט אַ קלוגער געענטפערט, — ער האָט געהערט רעדן וועגן בראַנפן — איז ער געקומען...

די דין־תורה

אין אַ דאָרף האָט געוואוינט אַ אַרענדאַר — אַן עם־הארץ פון די אמתדיגע עם־הארצים. האָט ער אַמאָל געהאַט אַ סכסוך מיט אַ צווייטן אַרענדאַר וועגן אַ גרויסער געלט־סומע, האָבן זיי בעשלאָסן צו האָבן אַ דין תורה, זענען זיי געפאָהרען אין שטאָט אַריין און פאָרגעלעגט זייערע טענות פאַר'ן דאָרטיגן בית־דין. אויסהערנדיג די טענות פון די ביידע צדדים האָט בית־דין געפּסקנט, אַז דער ערשטער אַרענדאַר, וועלכער האָט דאָס געלט, זאָל אַרויסצאָלן דעם צווייטן אַ העלפט פון געלט. ווייל — „ממון המוטל בספק חולקין" ד. ה.: ווען עס איז נאָך אַלץ נישט קלאָר, אַפילו שוין נאָך די טענות, ווער מען דאַרף געבן דאָס גאַנצע געלד, דאַרף מען צוטיילן צווישן ביידן די סומע, כדי די צדדים זאָלן לייַדן גלייך.

דער אַרענדאַר איז נישט צופרידען געבליבן פון דעם פּסק. ער האָט געוואָלט, אַז די דיינים זאָלן איהם ווייזן שוואַרץ אויף ווייס אין די קליינטשינקע אותיותלעך, אַז אַזוי איז עס ווי זיי האָבן גע־פּסקנט.

די דיינים האָבן איהם געוויזן דעם דין. נאָר אַזוי ווי ער איז דאָך אַ גרויסער למדן — האָט ער בשום אופן דאָס נישט געקענט פאַרשטיין. ער האָט געטענהט, אַז מען זאָל איהם נאָר ווייזן, וואו עס שטייט דער פּסוק אין חומש!.. אויב נישט וועט ער נישט האַלטן דעם פּסק־דין.

ווען מען האָט עס דערצעהלט דער רבי'ן ר' מאירל פון פּרעמישלאַן, האָט ער זיך אָנגערופן: זאָל ער קומען צו מיר וועל איך איהם ווייזן אין דער תורה דעם דין.

ווען דער אַרענדאַר איז געקומען צום רבין ר' מאירל האָט זיך געהייסן דערלאַנגען אַ חומש און האָט דאָרט אויפגעמישט און געוויזן דעם אַרענדאַר, ווי עס שטייען צום סוף פון די סדרות דריי פייען און דריי סמכין.

— זאָג, ווי מאַכט דאָס? — פרעגט רבי ר' מאירל דעם אַרענדאַר. דער אַרענדאַר שטייט און קלערט, קלערט ער אַזוי, אַ לענגערע צייט, ביז ענדלעך זאָגט ער: איך ווייס נישט.

— אָט דאָ שטייט דיין דין תורה אינגאַנצן — האָט רבי ר' מאירל צו איהם געזאָגט, — דאָ ווערסטו זעהן, אַז די דיינים האָבן גוט געפּסקנט.

די „סמכין דאָס זענען די אָנפאַנגס־ווערטער פון: סודים סאמע סעביע... דאָס הייסט ווען דו האָסט אַ דין תורה מיט אימיצען קומען די דריי „פייען" און פּסקנען: „פּלאַטים פּרימייניבע פאַ־לאָוועגא", דאָס הייסט דו דאַרפסט בעצאָהלען העלפט..

(אין דער געגענט פון פּרעמישלאַן האָט מען גע־רעדט רומעניש, רבי מאירל, זעהענדיג ווערען ער האָט פאַר זיך, האָט דעם אַרענדאַר אויסגעטייטשט די תורה אויף דער רומענישער שפּראַך).

ערשט דאַן האָט דער אַרענדאַר זעהענדיג שוואַרץ אויף ווייס אַז די תורה הייסט איהם בע־צאָלן העלפט, געפאָלגט דעם פּסק דין.

„קורין כדאתמול"

אין אַ מנין פון עמי־הארצים האָט מען זיך גע־קריגט, ווער עס זאָל זיין גבאי. האָבן די עמי־הארצים צווישן זיך בעשלאָסן, אַז ווער עס וועט ענטפערן אויף דער ערשטער פראַגע, וואָס וועט זיך מאַכן ביי דער חברה דער וועט זיין גבאי.

אין צווייטן טאָג סוכות האָט זיך געמאַכט אַ געררודער. מען האָט נישט געוואוסט ווער צו לייענען דאָס ספר. אין מחזור איז געשטאַנען נאָר די ווערטער: קורין כדאתמול"... מען האָט געזוכט אין דער גאַנצער תורה „קורין כדאתמול" און מען האָט נישט געפונען אַזאַ פּרשה.

ענדליך רופט זיך איינער אָן: ווייסט איהר וואָס!? לאָמיר אַזוי טון — אַזוי ווי מיר ווייסן נישט, וואָס צו לייענען, זאָל מען לייענען דאָס זעלבע, וואָס נעכטען....

— ער וועט זיין גבאי! — האָבן אַלע אויס־געריפן....

זיך אויסגעדרייט...

ר' יוסף בער סאָלאָווייטשיק, דער בריסקער גאון, איז אַמאָל געקומען אין אַ דאָרף, וואו די ישובניקעס זענען געווען גרויסע עמי־הארצים. ווען עס איז געקומען צו זיי אַ רב, האָבן זיי איהם קודם כל „געפּרובט" מיט דער קשיא: ווען פאַלט אויס דער מולד?...

אויך ר' יוסף בער'ן האָבן זיי געפרעגט דאָס אייגענע. ער האָט אָבער גראָר נישט געוואוסט, ווען דער מולד פאַלט אויס.

איז ער אָבער נישט פאַרלוירן געוואָרן און האָט גלייך געענטפערט: אויב עס איז דאָ אַ לוח, — טאָר דער רב נישט זאָגן פון אויסענווייניג, נאָר ער מוז אַריינקוקן אין לוח צו זעהן, ווען דער מולד איז.

די יודען זענען אַוועק זוכען אַ לוח און האָבן נישט געפונען. ווען ר' יוסף בער האָט זיך דער־וואוסט, אַז עס איז נישטאָ קיין לוח, האָט ער די געזאָגט אַ צייט, וואָס נאָר איז איהם געפאַלען אויפן רעיון. און אַזוי אַרום האָט ער זיך אַרויסגעדרעהט פון זייערע עם־הארצישע עקזאַמינאַציען.

זיי ווייסען נישט קיין דין..

דערפאַר הייסן די עמי הארצים מכל ומינים גראָבע יונגען — זאָגט די וועלט — ווייל זיי ווייסן נישט קיין „דין". —

ה. טעלמאַן.

לאָדזער גרעזערס

מאָטעלע פראַנקענטאַל — איגנאַש מאַנדרינקע

— 2. —

דער גרינער מאָטעלע פראַנקענטאַל, טרעפט זיך אין „אסטאַריע" מיט אַ צווייטן גרינעם, איגנאַש מאַנדרינקע.

— וואָס הערט זיך, איגנאַשו? — פרעגט מאָטעלע.

— כ'האָב נאָר וואָס אין דער זעפּעליענער באַנק אויסגעלייזט, דערציילט, איגנאַש — אַ וואַגאָן סעקונדער־ווייזעלעך פון דאַמסקע אָמעגאַ־זייגערלעך. נו, שטעל דיר פאָר, מאָטעלע, אַז איין קאַסטען ווייזערלעך פון 250 קילאָ, האָט זיך אויסגעשיט, און איך האָב זיי אין משך פון אַ האַלבע שעה אָפּגעציילט און ס'האָט געשטימט אויף דער האָר — און וואָס הערט מען ביי דיר, מאָטעלע?

— זאָלסט דאָס האָבן מיט דיר צו זאָרגן — כ'האַלט שוין די וואָך ביים פירטען בענדעל.

— וואָסערע בענדלעך — פון די גאַטקעס?

— ער, כ'האָב געחילופ'ט 2 בענדלעך שלום עליכם, יאָ, כ'האָב דיר גאָר פאַרגעסן צו דער־צעהלען, כ'בין דאָך היינט געקומען פון וואַרשע — אַ גרוס פון יצחק'ן.

— פון וועלכען יצחק?

— פון יצחק גרינבוים. כ'האָב זיך אויך גע־זעהען מיט שלום'ן.

— מיט וועלכן שלום?

— נו, מיט שלום אַש. ער האָט דווקא ב'גראַנ־דע מיר געוואָלט איבערלייענען די הקדמה פון זיין נייעם ראָמאַן — כ'האָב דאָך שוין נישט, וואָס צו טון. נאָר אויסהערן שלום'ס „כאַבע מעשיות"!...

אָבער דו ווייסט, וואָס איך וועל דיר זאָגן, איגנאַש, דו זעהסט זעהר גוט אויס — דו בליהסט נאָר אַזוי. מיט יערען טאָג ווערסטו יונגער און יונגער....

— נו, גענוג! גענוג! האָט איהם איגנאַש איבערגעריסן — זאָג בעסער וויפיל דו דאַרפסט און אויף ווילאַנג?...

— איגנאַצען 25 גראָשען.

— צו וואָס דאַרפסטו 25 גראָשען?

— אויף אַ טראַמוואַי קיין ווידזעו צו אשר'ן

— נו, און?

— ביי דעם פשיאַטשעל קומט מיר 2 זל. פאַר די 2 זל. וועל איך פאָהרען קיין קאָלושעק אָפּנעהמען אַ חוב 5 זל. מיט די 5 זל. וועל איך אָוועקפאָהרען קיין טאָמאַשאָוו צו מיינע אַ פעטער, וועלכער האָט מיר צוגעזאָגט אַ גמילת־חסד 20 זל. און מיט 20 זל. קען איך שוין פאָהרען קיין לעמבערג.

— צו וואָס טויג דיר לעמבערג?

— אין לעמבערג רעדט מען מיר אַ שידוך מיט 2 טויזענד דאָלאַר.

— טאַ, פון וואַנען נעהמט מען פאַר דיר 25 גראָשען? — האָט זיך איגנאַש געקראַצט.

— אויב אַזוי זעען מיינע 2 טויזענד דאָלאַר אין אַ סכנה — האָט מאָטעלע געענטפערט.

„העברייאיסטקע"

כ'האָב אַ ווייב אַ „העבראַיסטקע",
פשוט פלאַם און פייער —
איהר זאָלט הערן, ווי זי רעדט עס
אויף „העבראַיש" טייער!

זאָגט זי: „זער מיר די כפּרה!
מיט דער ספרדישער הברה
האָב די מיתה,
ליג אין גסיסה
און בעקום די פגירה"!

הער איך אויס מיין ווייב מיט חידוש,
און איך בעט איהר: רייד אויף יודיש,
כאָטש דיין לשון איז זעהר מעכטיג
און דו רעדסט „העבראַיש" פּרעכטיג,
קלינגענד, ווי אַ לירע...

צינדט זיך אָן מיין הינדע חיה
מיט „העברעיש"־זשאַרגאַנער, בייזע:
טרעפן זאָל דיך אַ בהלה,
מ'זאָל דיר ברענגען די עולה,
מיט דעם מלאך המות!

און אַז זי, מיין ווייב, צולאָזט זיך,
אויף „העבראַיש" נאָר צובלאָזט זיך —
איז זי גרייט אַ גאַנצן חודש
ריידען אויף איהר „לשון קודש"....
זי האָט פיינד קאַטאָוועס.

די וועלט געהט טאַקע אונטער

נאָר זי האַלט נישט דערפון

שרייבער (צום ווייב): אָט האָסטו 50 זל. וואָס איך האָב בעקומען האָנאָראַר פאַר אַ אַרטי־קעל אין דער צייטונג, אין וועלכען איך ווייז אויף, אַז דעם 1־טען יאַנואַר וועט די וועלט אונטער־געהען.

פרוי: אויסגעצייכנט! פאַר דעם געלד, וועל איך מיר טאַקע אנגרייטען קוילען און קאַרטאָפעל איבער'ן ווינטער....

דאָס „יאָ—יאָ"־שפּיל

ווערטלעך וועגן דעם נייעם משוגעת

וואָס איז דאָס?

אַ רינגדיגעס ס'טאַנצט אַראָפּ און אַרויף, און איביג הענגט עס אויף דער שנור?

אַ „יאָ — יאָ"!

— נישט געטראָפן.

— וואָס דען?

— אַ שווּיגער.!..

דאָס „יאָ—יאָ"־משוגעת איז אַזוי אַריין אין דער מאָדע, אַז אַ היגער חזן ביים עמוד האָט גע־זאָגט: —

מן המצר קראתי יאָ יאָ....

אַלע נישטען שפּילען אין „יאָ—יאָ".

איטשע שניידער אין דער אקאַדעמיע

אַ בריוועלע פון קאַזשמינקע קיין לאָדז

(ווי בעקאַנט, איז היינט געוואָרן אַ מאָדע, אַז יעדער שניידער פאָהרט אָוועק אַלע יאָהר אויף אַ חודש קיין אויסלאַנד אין דער צושניידער־אַקאַדעמיע אויף פערפּולקומונג. אונז איז געלונגען איבערצוכאַפּן אַ בריוועל, וואָס אַזאַ שניידער האָט אַהיימגעשריבן פון דער אקאַדעמיע קאַזשמינקע, דעם 1. נאָוועמבער.

בעשעצטע געזעלען!

ראשית שרייב איך אייך, אַז איך בין בשלום אָנגעקומען אין דער לייפּציגער אַקאַדעמיע, נאָר אַזוי ווי אין לייפּציג איז אַ גרויסער מאַנגעל אין דירות, וואוין איך דערווייל אין דער פאָרשטאָט „קאָזשמינקע". מיין סדר היום איז פאָלגענדער: יעדען פריה־מאָרגען הויב איך מיך אויף זעקס אַ זייגער כּריה און געה אין מרחץ אַריין, פאַראָן — אין די אקאַ־דעמיע אַריין אויף שטודיום. אין אונזער אקאַ־דעמיע ווערען געלייענט לעקציעס פון די גרעסטע וויסענשאַפטליכע אויטאָריטעטן פון דער נאָדעל־בראַנזשע. די געהיימער פּאַטשעוקער ראַט זעליג ווייסטוך און אויבער־קנאָפּראַט מענדעל פלעטאייזן, וועלכער איז דער גרעסטער טעאָרעטיקער פון שטי־פּע לייווענט.

דער רעקטאָר פון אונזער אקאַדעמיע נאָך אַ וויצע האָט בעקטען געלייענט פאַר אונז סטודענטען אַ לעקציע וועגן „די גרונד יסודות פון מענסקע קראַי", דער פּראָפעסאָר האָט אויסגעפיהרט, אַז אין דער באַדעל־וויסנשאַפט איז אַריינגעטראָגען אַ פולשטענדיגע רעוואָלוציע. פריהער, אַז איינער האָט געוואָלט ווערן אַ בעריהמטער שניידער, האָט ער געמוזט קענען קראַי און קענען אָנמאַכן אַ שטי־קעל אַרבייט. דאָס דאָזיגע סיסטעם איז שוין לאַנג אָפּגעלעבט. היינט, אַז אַ שניידער וויל ווערן בע־ריהמט, דאַרף ער נישט טון קיין האַנד אין קאַלטען וואַסער. ער דאַרף זיך נאָר דינגען זעקס שטובען מיט אַ קוך, אַריינציהען טעלעפאָן, צונעהמען אַ לאַ־קיי מיט דריי משרתים, אַרומפאָהרען אויף אַנ־איינגענער קאַרעטקע און פאָהרען קיין אָפּאָטשנע און אין דער „אַקאַדעמיע" אַריין. ווער שמועסט, אַז ער פאָהרט אויף קאָנפערענצען, איז ער דאָך אַוודאי אַ בעריהמ־טער שניידער!

יעצט ליבע קינדערלעך, קען איך אייך אָנזאָ־גען אַ גוטע בשורה: גרייט אָן אַ גרויסע גאָלדענע ראַהם אויף דער וואַנד, ווייל איך בעקום אַ דיפּלאָם פון דער אקאַדעמיע אַלס אינזשינער קאַמיזעלקע. מיין דיפּלאָם וועט מיר געבן צוויי זאַכען: ערש־טענס, וועל איך קענען קאַנדידירען אין סיים אַריין, ווייל איך וועל זיין דער אמת'ער דיפּלאָם — און יהשבית וועט עס זיין אַ סגולה צו פּרנסה.

אַז איך וועל אַהיימקומען וועל איך מיטברענ־גען פון אויסלאַנד די בעסטע זשורנאַלען. דערווייל קען איך אייך מודיע זיין אַ פּאָר בעסטע פאַסאָנען פון דער מענער־מאָדע:

פאַר דעבוטאַנטען און אַוואַנטאַזשען וועלען זיין מאָדערן פּיקען מיט זיידענע פאַטשעוקעס, ווייל אויב מ'וועט איהם כאַפּן ביי אַ באַטשנע מאַסמאַכען זאָלען זיי קענען ווייזען די פּאַטשעוקע.

כלל־טוערס און אַנדערע מאַכערס וועלען טראָ־גען פאַלטענס מיט טיפע מאַשען.

בחורים, וועלען טראָגען אַנצוגען מיט לע־דערנע קלאַפּעס, כדי די שכנים זאָלען זיי נישט אָפּרייסען די קלאַפּעס ביים שלעפּען.

אַנשטאָט צוויי רייהיגע אַנצוגען וועלען די בחורים טראָגען זעקס רייהיגע, ווייל ביי די יונגערמאַן שטעהען זעקס רייהעס מיידלעך.

יאָסעלע.

טאַבּאַק־גענוס און די רבנישע ליטעראַטור

פון י. קיהן*)

— .1 —

טאַבּאַק איז איצט אָהן ספק איינס פון די גרעסטע און גאַנגבאַרסטע מאַסען־אַרטיקלען אויף דער וועלט. ספּעציעל דער רויכער־טאַבּאַק איז אין די לעצטע יאָהרען געוואָרען אַן־אונגעהויער וויכ־טיג געברויכס־אַרטיקעל ביי אַלע בעפעלקערונגס־שיכטען אין אַלע לענדער אויף דעם גאַנצען ערד־קוגעל, די וועלט איז איינגעהילט אין אַ רויך־וואָלקען פון טאַבּאַק, ציגאַרען און פּאַפּי־ראָסען. די שטייערן און צאָלען אויף דעם טאַבּאַק־גענוס בילדען כמעט ביי אַלע מלוכות די בעדייטענדסטע און זיכערסטע הכנסה, דעם וויכטיגסטען פאַקטאָר פאַר דער דעקונג פון די בודזשעטען. מיט איין וואָרט: דער „עמוד העשן", דער רויך־זייל פון טאַבּאַק, איז איצט איינער פון די שטאַרקסטע מלוכה־זיילען... אויך דאָס טאַבּאַק־פּושקע־לע, דער שמעק־טאַבּאַק, שפּילט נישט גאָר קיין קליינע ראָלע ביי די שטאַטס־הכנסות; נישט בלויז דאָס מויל, נאָר אויך די נאָז ברענגט דעם מלוכה־זעקעל אַ היבשע מטבע....

צי דער טאַבּאַק־גענוס איז פאַר דעם מענשען גוט אָדער שלעכט, געזונד אָדער שעדליך — דאָס צו בעהאַנדלען איז נישט די טענדענץ פון די דאָזיגע צייל; ווענען דעם האָבען זיך שוין זעהר אַ סך ספּעציאַליסטען אויף די געביטען פון עקאָנאָמיע און היגיענע די קעפּ צובראָכען און עס איז שוין דערייבער ענטשטאַנען כמעט אַ גאַנ־צע ליטעראַטור. די אויפגאַבע פון די דאָזיגע שורות איז איינציג און אַליין צו בעלייכטען דעם ענין פון טאַבּאַק־גענוס ספּעציעל פון דעם יודישען שטאַנדפּונקט, דאָס הייסט, פון דעם שטאַנדפּונקט פון די רבנישע אויטאָריטעטען, פון אונזערע פּוסקים, וואָס פאַר אַ מיינונגען און אַבשויאונגען זיי האָבען זיך בעצויגען להלכה ולמעשה, טעאָרעטיש און פּראַקטיש, צום געברויך פון רויכערן און שמעקען טאַבּאַק.

עס איז איבעריג צו ערקלערען, אַז אין דער אַלטער העברעאישער ליטעראַטור איז פון טאַבּאַק קיין זכר נישט פאַרהאַן, און אַז דאָ ווערט גערעדט בלויז פון די פּוסקים אַחרונים, פון דער שפּעטער רבנישער ליטעראַטור, פון די לעצטע פאַר הונדערט יאָהר; איז דאָך איבערהויפּט דער טאַבּאַק־גענוס אין די ציוויליזירטע לענדער נישט אַלט; איז ער דאָך צו אונז געקומען ערשט אין דער צווייטער העלפט פון דעם מיטעלאַלטער פון די האַלב־און גאַנץ־ווילדע געגענדען אין אַזיען און אַפריקע, וואו ער איז מייסטענס בענוצט געוואָרען פון די דאָרטיגע גלחים ביי זייערע קולט־צערעמאָניעס, הויפּטזעכליך פון די אינדישע גייסטליכע, וואָס האָבען געפלעגט רויכערן שטאַרקען, פיל ניקאָטין ענטהאַלטענדען טאַבּאַק ביי זייערע הכנות צו נביאות־זאָגען. דערום טאַקע האָבען דעמאָלט מאַנכע אייראָפּעאישע מלוכות דעם טאַבּאַק־גענוס שטרענג פערבאָטען מיט דער בעגרינדונג, אַז „דער טאַבּאַק איז אַ פערשאָלטען און אַ פערכישופ'ט גראָז, און ווער עס געניסט דערפון פאַלט אַריין אין די הענד פון דעם שטן". (שילער, געשיכטע דעם געשמאַקקס 1, 153).

נישט וויסענדיג דערפון, אַז דער טאַבּאַק ווערט געברויכט ביי געצענדינערישע קולטען אין די אַזיאַטישע און אַפריקאַנישע אונציוויליזירטע געגענדען, האָבען זיך אָנהויב די רבנים צו איהם בעצויגען גאַנץ אינדיפערענט, גלייכגילטיג, נישט מאַכענדיג קיין שום בעמערקונגען געגען רויכערן און שמעקען טאַבּאַק. שפּעטער זענען אָבער אַרויס־געשוואומען מאַנכע ספקות און חששות, וועלכע האָבען ענדליך געמוזט קומען אויף דער טאָגעס־אָרדנונג. די דאָזיגע צווייפלען און בעפירכטונגען האָבען אייגענטליך נישט בעריהרט דאָס רויכערן און שמעקען טאַבּאַק גופא, צי דאָס איז מותר אָדער אסור; זיי האָבען אויסשליסליך בעריהרט נאָר פערשידענע איינשרענקונגען אין געברויכע, וועלכע האָבען אַ שייכות, אַ שטיקעל צוזאַמענהאַנג מיט דעם. אין יאָהר 1650 איז נעמליך ענטשטאַנען אַ שקליא וטריא, אַ גרויסע דיסקוסיע, צווישען רבנים פון דריי וועלט־טיילען, פון אייראָפּא, אַזיען און אַפריקע, וועלכע איז מיט צוויי הונדערט יאָהר שפּעטער נאָך נישט געווען אָפּגעשלאָסען. דאָס רויכערן האָט אַרויסגערופען, למשל, פאָלגענדע שאלות:

א) מעג מען פעררויכערן די לולקע־טאַבּאַק, די ציגאַר אָדער דעם פּאַפּיראָס ביי אַ חלב'דיגען ליכט? די דאָזיגע שאלה איז פערענטפערט געוואָרען מיט יאָ, מיט ניין און מיט אַ פּשרה. די פּשרה איז נעמליך בעשטאַנען אין דעם, אַז מען זאָל אָנצינדען דעם טאַבּאַק נאָר אָן דעם פלאַם. אָבער מען זאָל נישט דערביי אָנריהרען דעם קנויט פון דעם חלב'דיגען ליכט. (פרי חדש יורה דעה ק"ה, כ"ג; שערי תשובה או"ח, ר"י ט').

ב) געהערט דאָס רויכערן צו די גענוס־זאַכען איבער וועלכע מען מוז מאַכען אַ ברכה? דאָס וואָלט טאַקע אַזוי געמוזט זיין אין פאַל, ווען דאָס רויכערן זאָל ווירקען אויף דעם חוש הריח, אויף דעם גערוך־זין, אָבער נישט אויף דעם חוש הטעם, אויף דעם געשמאַק־זין. און באשר דער טאַבּאַק האָט דאָך אייגענטליך נישט קיין גוטען טעם, איז ביטער און איז מעהר געאייגענט אַלס אַ מעדיקאַמענט, ווי אַלס אַ גענוס־מיטעל, ברויך מען טאַקע דעריבער קיין ברכה נישט צו מאַכען. (אשל אברהם ר"י, ט'). בעקאַנטליך, בעהויפּטען אויך היינט כמעט אַלע טאַבּאַק־פריינד, אַז דאָס רויכערן טוט זיי גוט צום בריאות....

ג) איז ערלויבט צו רויכערן אום יום־טוב? אָט די דאָזיגע פראַגע האָט אַרויסגערופען בעזונדערס פיל פּלפּולים און דיסקוסיעס. פערשטעהט זיך, אַז ווענען שבת און יום־כפור איז גאָר קיין רייד נישט; שטעהט דאָך בפירוש אין דער תורה, אַז אין די דאָזיגע טעג טאָר מען אויף קיין אופן נישט אָנצינדען קיין פייער. אָבער אַזוי ווי אין אַלע אַנדערע ימים טובים איז עס דאָך יאָ ערלויבט, אויב מען ברויך עס צוליב „צרכי אוכל נפש", צו קאָכען די מאכלים, אָדער פאַר אַ „דבר השוה לכל נפש", פאַר אַנדערע אַלגעמיינע בעדערפענישען — דערוועקט זיך די פראַגע: געהערט אויך דאָס טאַבּאַק־רויכערן צו דער דאָזיגער קאַטעגאָריע אָדער נישט?...

אין די אָריענטאַלישע לענדער האָבען די יודישע טאַבּאַק־ליבהאָבער קיין שאלות נישט געמאַכט, האָבען געראויכערט אום יום־טוב מיט דעם גרעסטען פערגעניגען און דאַן — זענען די רבנים געקומען מיט אַ היתר לויט דעם דין: „דאָס רוב מענשען פיהלען ביי דעם רויכערן אַן־עונג נפש און בלויז אַ קליינע מינאָריטעט האָט נישט קיין זין דערפאַר. אַ חוץ דעם האָט דאָס רויכערן די מעלה, וואָס עס העלפט פערדייען דאָס עסען און שטאַרקט דעם מאָגען. און שליסליך קאָן מען עס כמעט שטעלען אין איין רייה מיט אוכלין ומשקין, מיט שפּייזען און געטראַנקען, באשר עס קיצעלט אַביסעל דעם גומען"... (דרכי נועם או"ח, תשובה ט').

אַנדערש איז עס אָבער געווען אין די ארצות במערב, אין די וועסט־לענדער, הויפּטזעכליך, אין פּוילען. דאָרט האָט זיך דאָס טאַבּאַק־רויכערן נישט אַזוי שטאַרק פערשפּרייט ביי די יודען, ווי אין די אָריענטאַלישע לענדער, און די פּוילישע רבנים האָבען עס מעהר געבראַכט אין שייכות צום חוש הריח ווי צום חוש הטעם. דער טאַבּאַק איז לויט זייער מיינונג „מוגמר", אַ מין אַראָמאַטישער גערוך, וואָס איז פון תמיד אָן פערבאָטען, עס צו בענוצען אום יום־טוב, ווייל עס קאָן נישט גערעכענט ווערען פאַר אַ „דבר השוה לכל נפש", פאַר אַן אַלגעמיין נויטיג בעדערפעניש (מגן אברהם תקי"ד, ד').

אָבער דער דאָזיגער איסור האָט זיך אין די מערב־לענדער און אפילו אין פּוילען, זיך נישט געקאָנט בעהויפּטען, נישט קוקענדיג אויף די דער מאָהנטע מיינונג פון די רבנים, האָבען יודען, וואָס אמאל מעהר געראויכערט אום יום־טוב און עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דער טאַבּאַק איז טאַקע יאָ אַן־אַלגעמיין בעדערפעניש, וואָס האָט דערצו אויך נאָך די מעלה פון — אַ הייל־מיטעל (פני יהושע שבת ל"ט, ב'; בינה לעתים, הלכות יום־טוב ד, ו). און עס איז אַזוי ווייט געקומען, אַז שפּעטער האָבען שוין די רבנים אַליין ענדגילטיג געראויכערט אום יום־טוב, און זייערע חומרות האָבען זיך בעשרענקט בלויז אויף אויסלעשען דאָס פייער פון דעם טאַבּאַק, אויף אָנצינדען מיט בעשריבענעם פּאַפּיר, אויף אַראָפּוואַרפען די אַש פון דעם טאַבּאַק וכדומה (משבצות זהב תקי"א, ב'; כתב סופר או"ח ס"ו).

*) אַ פראַגמענט פון מיין ווערק אין מאַנוסקריפּט: „פערגעניגענס און פערוויילונגען אין דער הלכה און אַגדה". י. ק.

די צוויי שמואלס

א מעשה

פון בן ציון פייגאַן

ווען דער שפּאָלער זיידע זצ"ל, איז צוגענומען געוואָרען פאַר רב קיין שפּאָלאַ, האָט דאָרט געהערשט אַ גרויס „עם־הארצות". ס'איז דאָרטען אַפילו קיין חדר נישט געווען און די קינדער זענען אַרומגעגאַנגען בטל נישט צו וויסען אַפילו קיין צורת אות.

איז זיין ערשטע עובדא געווען, פעראָרגען דעם חנוך, גרינדען אַ ת"ת, וואו די יודישע קינדער זאָלען לערנען.

האָט ער ז"ל, געדונגען אַ מלמד דירדקי, און. בכבודו ובעצמו געגאַנגען מבית לבית, פערשריבען וואָכענגעלד יעדען יודען און האָט אָנגעזאָגט, אַז מען זאָל שיקען די קינדער אין חדר.

איז אין אַ קורצער צייט פערפולט געוואָרען די ת"ת און, מען האָט זיך שוין גענויטיגט נישט אין איינעם — נאָר אין צוויי בעהעלפערס.

האָט מען איהם פאָרגעשלאָגען בעהעלפערס, אָבער ער ז"ל, האָט געענטפערט, אַז ער מוז זיי פריהער אַ קוק־געבען אין פּנים אַריין.

פיל בעהעלפערס זענען דורכגעגאַנגען פאַר איהם און ער ז"ל, האָט נאָר אַ קוק־געגעבען אין זייערע פּנימער און געזאָגט: ניין.

ביז ס'זענען איינמאָל קיין שפּאָלאַ אָנגעקומען צוויי בחורים פון יאַסי, וועלכע זענען אַנטלאָפען פון רומעניען, צוליב דער מלחמה, וואָס האָט דאָרטען אויסגעבראָכען מיט טערקיי.

ביידע בחורים האָבען געהייסען שמואל.

זיי זענען געקומען, זיך בעוויזען פאַר'ן זיידען, ער האָט אַ בליק־געטון אויף זיי און זיך אַביסעל פערדבק'עט און געענטפערט: יאָ.

האָט מען זיי צוגענומען פאַר בעהעלפערס.

זענען זיי טאַקע געווען געטריייע בעהעלפערס. געטון זייער עבודת הקודש באמונה שלמה און דאָס גאַנצע שטעטעל שפּאָלע איז געווען צופרידען מיט זיי.

און ווייל זיי האָבען ביידע געהייסען שמואל, האָט מען איינעם גערופען שמואל א' און דעם צווייטען שמואל ב'.

האָבען זיי אָפּגעקנעלט אין שפּאָלע עטליכע יאָהר, ביז די מלחמה צווישען רומעניען און טערקיי האָט זיך געענדיגט.

פאַר דער צייט האָבען זיי אָפּגעשפּאָרט שעהנע עטליכע רובעל, האָבען זיי זיך אָפּגעזעגענט פון דער שטעטעלע און מיטנעהמענדיג דעם זיידענס ברכה, האָבען זיי זיך צוריקגעקעהרט קיין יאַסי. דאָרטען, אין יאַסי, האָבען זיי ביידע חתונה געהאַט פאַר צוויי שוועסטער. ווערענדיג שוואָגערס. האָט זיך זייער פריינדשאַפט נאָך מעהר פערגרעסערט, האָבען זיי אין יאַסי געמאַכט אַ חדר בשותפות און געוואָרען מלמדים.

האָבען זיי געהאַט פּרנסה בשפע רב און זיך געלעבט גליקליך.

מען האָט געוואוסט בעשיינפערליך, אַז די ברכה פונ'ם שפּאָלער זיידען בעגלייט זיי.

איינמאָל געהט שמואל א' אַרויס לצורך, אונטער דער באָד, דערזעהט ער ווי ס'קומט אָן אַ סאָלדאַט, וועלכער טראָגט עפּעס אונטער'ן מאַנטעל און קוקט אויס דערשראָקען.

פערשטעהט ער, שמואל א', אַז דער סאָלדאַט וויל דאָ עפּעס טון אַ בעהאַלטענע זאַך, פערריקט ער זיך ערגעץ ווייט אין אַ ווינקעלע, פון וואַנען ער האָט דעם סאָלדאַט געזעהן און יענער איהם נישט.

זעהט ער, ווי דער סאָלדאַט נעהמט אַרויס פון אונטער'ן מאַנטעל אַ קעסטעלע, גראָבט אויס אַ גרוב און בעהאַלט עס דאָרטען, פערשיט צוריק דאָס גרוב און געהט זיך אַוועק.

געהט שמואל א' אַרויס פונ'ם בעהעלטעניש און גראָבט אויס דאָס קעסטעלע, געהט אַהיים, פערמאַכט זיך דערמיט בחדרי־חדרים. און ער עפענט עס אויף און... געפינט דאָרטען אַ מטמון מיט געלד.

יענעם טאָג האָט זיך צוטראָגען אין שטאָט אַ בייעס, אַז ביי איינעם אַ קאָמאַנדיר האָט מען צוגערויבט אַ מטמון געלד. מען האָט חושד געווען איינעם סאָלדאַטען. מען האָט געזוכט, געפאָרשט, מען האָט ביי קיינעם גאָר נישט געפונען — און פערפאַלען.

ווען עס האָט זיך אָפּגערעש'ט, ס'איז אַוועק אַ שטיקעל צייט און די זאַך איז פערגעסען געוואָרען, האָט ערשט שמואל א' אָנגעהויבען צו קלערען, וואָס צו טון מיט'ן געפונענעם געלד: זאָל ער פלוצים ווערען אויס מלמד און מאַכען אַ גרויסען מסחר, וועט די זאַך ווערען צו חשוד, און מען קאָן נאָך ח"ו עפּעס געוואויר ווערען.

האָט ער זיך מישב געווען, ענטפּלעקען דעם סוד פאַר זיין חבר און שוואָגער, שמואל ב', און מיט איהם זיך עצה'ן, וואָס צו טון.

איינמאָל אין אַ נאַכט, נאָכ'ן פערלאָזען די קינדער פונ'ם חדר, האָט ער אַרויסגערופען זיין שוואָגער מחוץ לעיר אויף אַ שפּאַציר און האָט איהם מגלה סוד געווען פונ'ם גרויסען מטמון, איהם דערביי איבערגעגעבען אַ מתנה פון צעהן טויזענד און געבעטען זיין עצה.

נאָך אַ גרויסען ישוב הדעת צווישען זיי איז געבליבען: מוציא קול זיין, אַז אַזוי ווי ער, שמואל א' איז קראַנק אויפ'ן האַרצען און טאָר מעהר קיין מלמד נישט זיין, מוז ער אַוועקוואַרפען דאָס מלמדות און זיך מאַכען אַ שטיקעל מסחר.

באַלד איז ער אַרויסגעפאָהרען קיין קישענוו און פערפיהרט דאָרטען אַ מסחר פון האָלץ און אין אַ קורצער צייט אַרום איז שמואל ב' געוואָרען ביי איהם אַ כלומרשטער קאַמיסאָנער, צו וועלכען ער פלעגט צושיקען געהילץ צום פערקויפען אין יאַסי.

אַזוי, אַז בהמשך הזמן, האָט אויך שמואל ב' אָפּגעלאָזט דעם חדר און איז אויך געוואָרען אַ סוחר.

שמואל א', אין קישענוו, האָט געשפּילט די הצלחה און ער איז פון טאָג צו טאָג רייכער געוואָרען, און שמואל ב', פערקערט, איז פון טאָג צו טאָג אָרימער געוואָרען. אויסער דעם, וואָס דער מסחר איז איהם נישט געגאַנגען, איז ער נאָך געוואָרען אַ גרויסער פערשווענדער. ער האָט געלעבט צו אַ רייכען לעבען, ער האָט געשפּילט אין קאָרטען, ביז ער האָט פערלוירען דאָס גאַנצע געלד: איז ער אַוועקגעפאָהרען צו זיין שוואָגער קיין קישענוו, איהם אויסדערצעהלט זיין שטאַנד, אַז ער האָט שוין נישט אויף קיין מזון סעודה אחת; האָט ער קיין וואָרט נישט איבערגערעדט און איהם געגעבען נאָך אַמאָל צעהן טויזענדער.

האָט ער זיך אומגעקעהרט קיין יאַסי צו זיין מסחר, און ווידער געפיהרט אַ פערשווענדערישע לעבען און געשפּילט אין קאָרטען, האָט ער ווידער געפּטר'ט איינגאַנצען דאָס געלד.

איז ער ווידער געפאָהרען קיין קישענוו צו זיין שוואָגער און יענער האָט איהם נאָך אַמאָל געהאָלפען מיט אַ גרויסער סומע געלד.

אַזוי האָט זיך עטליכע מאָל איבערגעחזר'ט, ביז איין מאָל האָט איהם שמואל א' געזאָגט:

— עד מתי, וועל איך דיר געבען גרויסע סומעס געלד און דו וועסט דאָס פערשווענדען אויף אזא אופן?

אָדער, פיהר אַ בעשייטנעם לעבען און היט אָפּ דיין מסחר, וועסטו האָבען פּרנסה, אָדער, ווער צוריק אַ מלמד.

האָט דאָס איהם שטאַרק פערדראָסען און דער פונק פון קנאה, האָט זיך אין איהם אָנגעצונדען, איז ער אַוועק און דערלאַנגט אַ מסירה אויף זיין חבר און שוואָגער, אַז דאָס קעסטעלע מיט דער גרויסער סומע געלד, וועלכע איז צוגעגנב'עט געוואָרען פונ'ם קאָמענדאַנט דעמאָלט און דעמאָלט, אזא און אזא סומע, האָט עס דער און דער צוגעגנב'עט.

ווען שמואל א' איז געוואויר געוואָרען, אַז מען געהט איהם אַרעסטירען, איז ער באַלד אַוועק קיין שפּאָלע צום זיידען און איהם אַלעס אויסדערצעהלט.

איז דער שפּאָלער זיידע ז"ל, אַריינגעפאַלען אין גרויס עצבות און געהייסען שמואל'ן, ער זאָל צו־וואַרטען ביי איהם עטליכע טעג, ביז ער וועט זיך מתלבש זיין מיט אַ לבוש של שמחה, ער זאָל קאָנען האָבען „השראת השכינה", וועלכע איז פון איהם אָפּגעטרעטען צוליב זיין עצבות.

דריי טעג און דריי נעכט האָט דער זיידע אָרומגעשפּאַנט ביי זיך אינ'ם התבודדות חדר און מען האָט געהערט רק איהם טענה'ן:

— נו, רבונו של עולם, וואָס איז שולדיג אַ בשר ודם, אַז דו אַליין האָסט אָנגעשריבען אין דיין הייליגע תורה: „כי יצר לב האדם רע מנעוריו", (דער געדאַנקען־גאַנג פון מענשען איז שלעכט פון זיין יוגענד אָן).

אויפ'ן פירטען טאָג, איז דער זיידע אַרויסגעגאַנגען פון זיין התבודדות חדר און איהם געזאָגט —

— נו, שמואל! פאָהר אַ היים. מען וועט דיך תיכף אַרעסטירען.

אָבער, דער אַדוואָקאַט, וועלכען איך אַליין האָב שוין צוגעגרייט פאַר דיר, וועט קומען, ער וועט געבען פאַר דיר אַן ערבות, און מען וועט דיך פריי לאָזען ביז'ן משפּט. דער משפּט וועט פאָרקומען אום „פּורים". דעמאָלט איז אַן עת רצון און בעזר ד', וועסטו אַרויס זכאי בדין.

און אולי וועל איך פועל זיין ביי הבית, אַז דיין חבר און שוואָגער. — וואָס איז געווען אַ פיינער חבר בנעורים און איז געוואָרען אַ מסור— זאָל ווערען אַ חוזר בתשובה.

שמואל א' איז אַהיימגעפאָהרען, האָט מען איהם באַלד אַרעסטירט. נאָכ'ן אָפּזיצען אַ טאָג אין תפיסה איז צוגעפאָהרען אַ מאַן מיט'ן אויסזיכט פון אַ דייטש און זיך פאָרגעשטעלט אַלס זיין אַדוואָקאַט מיט'ן נאָמען „מיכאל מליץ", און ער האָט געגעבען אַ מטמון מיט געלד אַלס „ערבות", און מ'האָט איהם בעפרייט ביז'ן משפּט. דער משפּט איז פאַר געקומען פּורים.

נאָך פיל חקירה ודרישה און דין ודברים פונ'ם קטגור, האָט געגומען דאָס וואָרט דער סנגור.

אַלע בייוועזענדע זענען בעוואונדערט געוואָרען פון זיינע טענות. אַלע זענען בעצויבערט געוואָרען פון זיינע רייד. ער האָט בעוויזען אויף לאָגישע בעווייזען פון שמואל'ס אונשולד, אַז דער קטגור אַליין האָט אויך צום סוף געמוזט מודה זיין, אַז ער, שמואל א', איז ריין פונ'ם בלבול, וואָס מען האָט אויף איהם אַרויפגעוואָרפען.

דאָס ערשטע מאָל האָט זיך פערלאָפען אזא זאַך אין אַ קישענעווער משפּט, אַז אַ קטגור זאָל מודה זיין דעם סנגור.

איז שמואל א' אַרויס זכאי בדין. פּינקטליך ווי דער זיידע האָט פאָרויסגעזאָגט.

באַלד נאָכ'ן בעפרייאונגס־משפּט, איז שמואל א' אַוועק קיין שפּאָלע.

ווי נאָר ער איז אַריינגעגאַנגען צום זיידען.

(ווייטער זעה 14־טע זייט).

ווער הער סאפיר איז

(פון דער סעריע: „אלטער מארק")

פון יוסף זעלקאוויטש

הער סאפיר איז געקומען נישט אליין. הינטערן ארעם האט ער זיך מיטגעטראגן זיין לעדערנער טעקע, ווי עס פאסט פאר א געבילדעטן מענש.

הער סאפיר איז גאר וואזשנע געבילדעט און שטארק אינטעליגענט. ער וואוינט בשכנות א טיר נעבן־א טיר מיט אן־אדוואקאט און איבער איהם, אויפ'ן צווייטן שטאק וואוינט א דאקטאר.

דערפון, וועט איהר אפשר וועלען זאגען, וואס ער האט בשכנות אן־אדוואקאט מיט א דאקטאר איז באקאנטיש געדרונגען, אז ער, הער סאפיר איז א געבילדעטער מענש? — אט האט איהר סמנים:

א) טאקע די טעקע! וועלכער געבילדעטער מענש, אויב ער איז גאר נישט קיין סעקוועסטראטאר, אדער אן־אינקאסענט אין א וואוילטעטיגען פעראיין, טראגט זיך נישט ארום מיט קיין טעקע? הע?!

ב) הער סאפיר טראגט א בערדעל, נישט גלאט אזוי עפעס א בערדעל, ווי עס טראגט זרח, אדער ברוך, כדי מען זאל דערקענען, אז זיי זענען זכרים — הער סאפירס בערדעל איז געטיילט אין צווייען, איין העלפט אויף רעכטס, די צווייטע העלפט אויף לינקס און אינמיטען איז ליידיג, אבער לגמרי ליידיג און הער, וואס עס קען לייענען צווישען די שורות, וועט דארט אין דער ליידיגקייט קענען איבערלייענען: „שא, דרך־ארץ זאל זיין! מיין פוסט און ליידיגקייט איז אינטעליגענץ, געבילדעטקייט"!

ווייל אלע גרויסע יודישע פערזענליכקייטען האבען געטראגען בערדלעך, אפשר נישט אזעלכע שיינע ווי דעם הער סאפירס, אבער געטראגען האבען זיי: דער רמב"ם, ד"ר הערצל, רבי אברהם אבן עזרא, יצחק גרינבוים, דער בעל־שם־טוב, נחום סאקאלאוו, דער קעלעמער מגיד, א שאלה אביסעל צי זיי האבען געטראגען בערדלעך!

ג) הערט איהם רעדען! ניין, אדרבה, גייט אויף א זיצונג, אויף א קאנפערענץ, צי גלאט אויף א בעראטונג און הערט מיט אייערע אויערען דעם הער סאפירס א רעדע, א פרעלעקציע, צי סתם עפעס א פארטראג און איהר וועט זיך איבערצייגען, אז יעדעס, זיין ארויסגעזאגטע ווארט, איז געוואויגען אויף דער גאלדענער חכמה־וואג, און געמאסטען מיט דער זיידענער וויסענשאפטס־מאס!

א, הער סאפיר רעדט זעהר פיל און זעהר אפט!

„די מענשהייט איז דאך ליידער געטעט אזוי דום נאך! שרעקליך דום, ווי קנאבלאך און מאן מוס דאך האלט די מענשהייט אויפקלערען, דאס איזט דאך די הייליגע פליכט אייגעס געבילדעטען מענשענס"!

הער סאפיר איז די הינזיכט פון אויפקלערען זייער אידעאל, ער וועט זיך נישט שעהמען אוועקצושטעלען אין מיטען גאס אפילו מיט א פראסטען ארבייטער און איהם אויפקלערען, אזא מענש איז הער סאפיר — ער איז שוין איינמאל אזוי און איהר וועט איהם נישט איבער־אנדערשען, ער האט באר איין חסרון: זיינע רעדעס, פרעלעקציעס, און אנדערע וויסענשאפטליכע פארטראגען, האלט ער אין טיף־דייטש, נאר אויך דאס וועט איהר שוין ביי איהם נישט איבערמאכען, ווייל הער סאפיר איז א מענש מיט פרינציפען:

— אבער זי מוסען דאך וויסען, דאס אויב זאלטע „גייסטליבגען", ווי שילער, געטהע און קאפער־ניקוס אויף דויטש געשפראכען האבען, איזט עס דאך איינע שפראכע, יא, אדער ניכט? — זאגען זי, ביטע!

זאגט איהר, אז די אלע אד א', אד ב', און אד ג', אויסגערעכענטע אינטעליגענץ־סמנים זענען קיין סמנים נישט? —

א) זאגט איהר, טראגט יעדעס טראגעסארל פון אן־אוניווערזיטעטעל מיט זיך א טעקע, יעדעס באר־טשאלניקעל פון עפעס א שטייער־אמט און יעדער הויז־וועכטער, אז ער גייט מיט'ן הויז־בוך אייג־מעלדען אפילו אזא נישטיג בעשעפעניש, ווי א משרת לייגט ער דאס הויז־בוך אין א טעקע אריין?

— ווייס איך, וואס איהר רעדט דארט! וואלט איהר גערעדט מיט הער סאפיר, וואלט ער אייך באלד אויפ'ן ארט מסתמא אפגעענטפערט:

— אונזערע אלטע, ווייזען האבען דאס שוין לאנג האלט דערקלערט: אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, נישט די ברוינע לעדערנע טעקע מיט דעם זילבערנעם מאנאגראם אויף איהר איז דער עיקר, דער עיקר איז, וואס עס געפינט זיך אינעווייניג אין דער טעקע, און אז מען וועט אייך זאגען, אז אין דער טעקע געפינט זיך פראטאקאלען פאר א גאנץ יאהר פון די זיצונגען פון דער חברה שומרי־שבת, וועט איך שוין גענוג זיין?!

ב) זאגט איהר, אז א בערדעל קען טראגען יעדער לעבעדיגער מאנספערשוין און אויב ער האט גענוג געלד צו בעצאהלען דעם פריזירער, וועט ער עס איהם אויך אזוי איינטיילען אויף צוויי חלקים: איין חלק אויף רעכטס, דעם צווייטען חלק אויף לינקס און אינמיטען זאל זיין ליידיג? אזוי זאגט איהר, און איהר ווילט מיר נאך דערצו איינרעדען, אז דווקא די גרויסע יודישע אינטעלי־גענטען, ווי אלבערט איינשטיין און וולאדימיר זשאבאטינסקי טראגען נישט קיין בערדלעך? — טא, זאגט־זשע מיר, אדרבה, איז הער סאפירס בערדעל דען אליין אן אין פאר זיך נישט גענוג קלוג און אינטעליגענט? זעהט איהר, איהר האט מיר שוין נישט וואס צו ענטפערען!

ג) זאגט איהר, אז רעדען געשליפען, שיין און קלוג קען יעדער פארטיי־פיהרער, קען אפילו טראצקי, וועלכער איז ווי בעוואוסט א קאמוניסט, אויך? — ערשטענס, איז ריידען צו ריידען נישט גלייך, וואס האט איהר דען מיר צו גלויבען? — גייט און הערט איהר אליין איהם ריידען! און צווייטענס, איז עס א קליין ביסעלע אן־אונטערשטעהעניש צו פערגלייכען דעם הער סאפיר מיט טראצקין! ווען הער סאפיר וואלט דאס געהערט, וואלט ער... ניין, ער וואלט זיך אפשר גארנישט געבייערט אויך, נאר ער וואלט אייך אזוי איינגעגעבען א זאג אריין, אז עס וואלט אייך געווארען קאלט און ווא־רים, אזוי ווי ער האט עס אמאל געמאכט טאקע מיט'ן הער סעקרעטאר אלפרעד בויהיים.

אין איינער זיינער אן־אויפקלערונגס־רעדע, טאקע אין פרוכט, שפייזע און געמיזע־הענדלער.־פעראיין, בעת עס האט זיך געהאנדעלט וועגען פעסט שטעלען דעם ארבייטס־טאג פאר פיזישע־ארבייטער, בשייכות מיט דעם סאציאלען ארבייטער־געזעץ, האט הער סאפיר אין זיין אויפקלערונגס־רעדע געוואלט דערווייזען, אז דער סאציאלער ארבייטער־געזעץ, האט קיין שום לאגישען זינען נישט, און אז ביי איהם, ביי הער סאפיר'ן, הייסט עס, וועט דער ארבייטער ארבייטען אזוי־לאנג, ווי ער, הער סאפיר וועט וועלען און כדי זיין מיינונגען צו מא־טיווירען האט ער געזאגט אומגעפעהר פאלגענדעס:

— יא, מיינע הערען, דיזעס געזעץ, ווי אכט־שטונדיגער ארבייטס־טאג און דערגלייכען דינגע, האט יא קיין עקזיסטענץ־בערעכטיגונג, ווייל, נעה־מען וויר אן, מיינע הערען, זיר בעפרייען אונזערע ארבייטער נאך איינער אכט־שטונדיגער ארבייט, וואס מאכען זי דאן מיט דער איבריגער, פרייע־צייט? — מוסען זי דאך גנב'ענען געהן. — יא, מיינע הערען, דאס זינד די הייטיגע געזעצע — אויפגעשמירטע, אויבענאויפיג, נישט איבער־טראכ־טעט, ווארום זינד זאלכע זאכען ניכט פאראויס גע־זעהען אין דעם אלוויסענדען, אלע־העכסטען קאר־דעקס פון דעם געניאלען נאפאליאן?

דאס איבריגע, וואס ער האט געזאגט, הגם עס וואלט געווען העכסט אינטערעסאנט איבער־צו־חזר'ן, כדי דערפון ארויסצוזעהען, ווי קלוג און איבער־צייגט יעדעס ווארט איז, וועלען מיר נישט איבער־חזר'ן, ווייל עס בעציהט זיך נישט צום סיפור־המעשה, דער עיקר איז נאר דער, וואס הער סא־פיר האט איבערצייגט דער זעהר געעהרטער פער־וואלטונג, אז מען דארף זיך מיט דעם נייעם גע־זעץ נישט רעכענען און נאכדעם, ווי ער האט זיך נאך זיין אויפקלערונגס־רעדע געלאזט פון יעדען דריקען די האנד און ס'איז געקומען די רייהע צו דעם הער אלפרעד בויהיים, האט דער לעצטער צו איהם אומגעפעהר געזאגט:

— פארטרעפליך, הער וויצע־פרעזעס סאפיר, אבער אין דעם נאמע, האבען זי זיך בעוויליגט טועה צו זיין, ניכט „נאפאליאן", זאנדערן נאפאלעאן.

הער סאפיר האט זיך נישט בעליידיגט, ניין, ער האט נאר מיט א רחמנות־געלעכטערל בעטראכט דעם הער אלפרעד און איהם געענטפערט:

— יא, דא איזט עס דאך עבען די אויפגעשמירט קייט און אויבנאויפיקייט, דער הייטיגער יוגענד, אלס סימבאל דער גאנצער הויטצואגיגער, נישט־לאגישער ערא! אז מען בענט איינען א נאמען, איזט ער נאר נאמען און ניכטס מעהר — פאר מיך איזט דער נאמען איין שפיגעל, די בעדייטונג דעס פערזאנעס, זיינעס טרעגערס — נאפאלעאן, מיין ליבער, יונגער הער, ווערע ריכטיג אין פאלניש: לעאן מיט דער צוועצונג פון „נאפ", איינע אפקיר־צונג פון דעם רוסישען „נאפאליעוואט", ווי עס זיטצט איזט ביי דעם מענער נאמען, ווי צום ביישפיל מאקס, איינע אפקירצונג פון מאקסימגארקי.... וועדע אלזא נאפאלעאן איין פאלער, וועדע דער נאמען „נאפאר־לעאן" ריכטיג אויף ארט און שטעלע, זא אבער, ווי ער וואר פראנצאזע, מוז ער נאפאליאן זיין, ווייל פאליאן אויף פראנצויזיש (מערקען זי זיך דאס, מיין יונגער הער) בעדייטעט דער גאט פון חכמה, דער גאט פון קראפט, אומגעפעהר דאסזעלבע, וואס „הערקולאס" אויף דייטש, וועלכעס בעשטייט פון דען צוויי ווארטען: הער קולאס — דער הער פון דער שטארקער פויסט — קולאקעס, ווי מען בענט עס אין זשארגאן....

אוודאי האט דעם הער אלפרעד, נאך דעראזו־געד דערקלערונג שיער נישט דער שלאק געטראפען און ער האט זיך שוין געשעהמט צו קוקען דעם הער סאפיר אין די אויגען אריין, נאר אין איצ־טיגען מאמענט אינטערעסירט אונז נישט דער הער אלפרעד, א מצווה אויף איהם, זאל ער וויסען, ווי ער האט זיך'ס און נישט וועלען כאפען דעם הער סאפיר אויף גרייזען! אונז אינטערעסירט נאר אין דעם איצטיגען מאמענט אייך צו בעווייזען, יעדער הער סאפיר איז, אז ערשטענ'ס זאל זיך אייך נישט פערגליסטען צו מאכען אזעלכע נישטיגע פער־גלייכענישען, ווי הער סאפיר און טראצקי, צווייר־טענס, אז די אלע: אד א', אד ב' און אד ג' אנגעגעבענע סמנים, זענען בולט'ע און אומצווייר־פעלהאפטע בעווייזען פון הער סאפירס אינטעליגענץ און וויסענשאפטליכקייט.

איצט, אז מיר ווייסען שוין, ווער הער סאפיר איז, וועט אונז שוין פערשטענדליך ווערען פארוואס דער הער בוימאן איז אזוי שנעל א קייגען גע־לאפען בעגריסען זיין אריינקום, ערשטענס איז עס דאך טאקע נישט קיין אנדערער, ווי הער סאפיר. דער גרעסטער הערינג־פאטענטאט פון אלטען מארק, הער קלוגער, געבילדעטער און וויסענשאפטס מאן, דער איינציגער, פון דער גאנצער פערוואל־טונג, וועלכער איז בכוח צו זאגען אן־אמת'דיג, וואגיג ווארט. צווייטענס, איז דעם הער בוימאן טאקע שטארק געלעגען צו געוואונען דעם הער סאפיר פאר זיין פראיעקט: רעדוקציע פון טרעגער־לוין, וועלכען אויב הער סאפיר וועט אקצעפטירען, וועט ער זיכער און אהן שוועריגקייטען אנגענומען ווערען דורך דער פערוואלטונג און נאך א זאך: אויב הער סאפיר וועט זיך באמת לאזען מיטרייסען מיט דער אידעע פון רעדוקציע פון טרעגער־לוין, וועט ער דאך דאס אדורכפיהרען אהן דעם סעקרעטאר, הער אלפרעד, און אז דאס וועט אדורכגעפיהרט ווערען אהן דעם סעקרעטאר, פיהלט זיך דאך ממילא הער בוימאן שוין נישט פערפליכטעט אדורכצו־פיהרען זיין הוספה־פאדערונג און אז דער סעקרע־טאר, וועט זיין הוספה נישט בעקומען, וועט ער דאך נישט קענען ביי דער פריילין ערנא מיט איהם קאנקורירען!.... ביי דעם געדאנק, האבען זיך ביי בוימאן ווידער די אייגעלעך, ווי תמיד זיך צובליני־צעלט און מיט זיין הייזעריג־מוח־שטימעלע, האט ער זיך גענומען צו בעארבייטען דעם הער סאפיר, כדי איהם צו געוואונען פאר זיין פראיעקט.

סמנים פון דער צוקער־קראנקהייט

(מעדיצינישע שמועסן)

פון ד"ר יעקב פרידמאן

ביי א געזונדטען מענשען רעגולירט די לעבער דאס אויסנוצען פון צוקער־קראנקהייטען, ווי אויך אלע איבעריגע טיילען פון שפייז, וועלכע ווערען איינגעזאפט פון די געדערים אין בלוט, כדי אבער די אויסנוצונג פון דעם צוקער זאל קענען דורכ־געפיהרט ווערען, איז עס נויטיג פאר דעם מענשען, מוז די לעבער בעקומען צו הילף א ספעציעלען זאפט, אינסולין, וועלכען עס פראדוצירט דער אזוי־גערופענער פאנקפערס־דריז. ביי א דיא־בעטיקער (צוקער־קראנקען) אבער איז דער דאר־דאזיגער דריז נישט אין ארדנונג און שטעלט נישט צו גענוג אינסולין, צוליב דעם קאן די לעבער נישט גענוג אויסנוצען דעם גאנצען צוקער און א טייל בלייבט אין בלוט און זאמעלט זיך דארט אן.

אזוי למשל, ווען מיר געבען א געזונדטען מענשען אויפצועסען אויפ'ן ניכטערען הארצען, צום ביישפיל, 100 גראם צוקער און מיר מאכען פאר'ן עסען און נאכדעם אלע פירטעל אדער האלבע שעה אן־אנאליז פון זיין בלוט, דאן קענען מיר זיך איבערצייגען, אז די העכסטע צאהל צוקער אין בלוט געפינט זיך א האלב שעה נאך דעם עסען און אין אנדערטהאלבען שעה ארום פאלט די צאהל צוקער אין בלוט און איז שוין נישט העכער פון דער צאהל. וואס איז געווען אויפ'ן ניכטערען הארצען. ביי א דיאבעטיקער אבער איז, ווי מיר האבען שוין געזאגט, נישטא גענוג אינסולין, כדי אזוי שנעל אויסצוגלייכען דעם איבערפלוס פון צוקער און ווען מיר געבען איהם די זעלבע 100 גראם צוקער, זעהען מיר, נאכ'ן דורכפיהרען אן־אנאליז פון בלוט, אז אפילו אין 2 שעה און אמאל נאך לענגער נאכ'ן עסען, איז נאך די צאהל צוקער אין בלוט גרעסער, ווי אויפ'ן ניכטערען הארצען.

דאס בעווייזט, אז די צאהל אינסולין, וואס בעטעס, אויב נאכ'ן אויפעסען 100 גראם קויהלען־הידראטען (צוקער) וואקסט די צאהל צוקער אין בלוט מעהר ווי א שעה נאכ'ן עסען און גלייכט זיך נישט אויס מיט דער צאהל צוקער אויפ'ן ניכטערען הארצען אפילו אנדערטהאלבען שעה נאכ־דעם.

דאס בעווייזט, אז די צאהל אינסולין, וואס דער קערפער בעזיצט, איז צו קליין און די לע־בער קען זיך נישט געבען קיין עצה מיט דעם איבעריגען צוקער. צוליב דעם קלייבט זיך אן דער צוקער אין בלוט אלץ מעהר און מעהר און אנשטאט דעם, וואס ביי א געזונדטען מענשען איז די צאהל צוקער אין בלוט אויפ'ן ניכטערען הא־רצען נישט מעהר ווי 110 מיליגראם אויף יעדע 100 גראם בלוט (דאס הייסט ארום 0,1 פראצ.), דערגרייכט זי ביים קראנקען ביז 200—300 און אפילו ביז 500 מיליגראם (ד. ה. ביז 0,5 פראצ.).

א העכערע פון 0,12 פראצ. צאהל צוקער אין בלוט אויפ'ן ניכטערען הארצען, איז דער צווייטער סימן פון צוקער־קראנקהייט.

ווען אין בלוט קלייבט זיך אן מעהר ווי 160—200 מיליגראם צוקער אויף יעדע 100 גראם בלוט, קענען דאס די נירען נישט אויסהאלטען און זיי הויבען אן דורכצולאזען דעם צוקער אין אורין.

אזוי ארום איז דאס בעווייזען זיך פון צוקער אין אורין עפעס א שפעטערדיגער סימן פון דיא־בעטעס און דערפאר איז זעהר וויכטיג צו מאכען בעצייטענס אנאליזען פון בלוט, כדי צו וויסען, אז דער מענש ליידט אויף צוקער־קראנקהייט, נאך איידער עס בעווייזט זיך צוקער אין אורין.

די נירען קענען ארויסווארפען צוקער אין או־רין נאר דעמאלט, ווען דער צוקער איז פונאנדער־געלעזט אין א גרויסער צאהל וואסער, וואס מעהר עס איז דא איבעריגע צוקער אין בלוט, אלץ מעהר וואסער מוז דער קערפער האבען, כדי צו געבען די נירען א מעגליכקייט דעם דאזיגען צוקער ארויס־צוווארפען, דאס הייסט, אז א גרויסע דורשט און אויך א גרויסע צאהל אורין איז א ווייטערדיגע קאנסעקווענץ און א ווייטערדיגער סימן פון דער קראנקהייט פון דיאבעטעס.

די שפייז פון א נארמאלען מענשען בע־שטעהט פון אומגעפעהר 400 גר. קויהלענהידרא־טען, 100 גר. פראטעאין און 100 גראם פעטס אזוי ווי ביים דיאבעטיקער (צוקער־קראנקען) ווערט א גרויסער טייל (און אין שווערע פאלען אפילו דער גרעסטער טייל) פון די קויהלענהידראטען נישט אויסגענוצט און ארויסגעווארפען מיט דעם אורין, איז זעלבסטפערשטענדליך, אז דער קראנקער הונ־גערט און דערפון בעהמט זיך דער פינפטער סימן פון דיאבעטעס — דער גרויסער אפעטיט פון די קראנקע.

אבער אפילו דער גרויסער אפעטיט קען נישט העלפען, ווייל דער קראנקער קערפער פערמאגט נישט די מעגליכקייט אויסצונוצען די צוגעפיהרטע שפייז און מוז זיך בעהמען צו די אייגענע זאפאסען, וואס ער האט פון פריהער אנגעזאמעלט — דער קראנקער ווערט מאגערער, ער דארט אויס ווערט וואס ווייטער אלץ מעהר אפגעשוואכט.

דער דיאבעטעס אליין טוט נישט וועה. דאס איז זיין מעלה, אבער עס איז אויך זיין חסרון, ווייל דער דיאבעטיקער איז אפט שוין מאנאטען־לאנג און אפילו יאהרען־לאנג קראנק און פיהלט עס נישט.

אויב מען בעהמט בעצייטענס נישט אן קיין מיטלען געגען דער קראנקהייט, דאן קענען זיך אויס בילדען אלערליי קאמפליקאציעס, וועלכע זענען אפ־הענגיג, הן פון דער אלגעמיינער אפשוואכונג פון קערפער, הן דירעקט פון דער גרויסער צאהל צו־קער אין בלוט.

אפטמאל צווינגען ערשט די קאמפליקאציעס דעם קראנקען, ער זאל ווערען אויפמערקזאם אויף זיין צושטאנד און זיך ווענדען צו א דאקטאר.

קודם־כל בעווייזען זיך אויף דער הויט פער־שידענע מכות און געשווירען. די געשווירען היילען זיך זעהר לאנגזאם און ווען איינער היילט זיך אויס, בעווייזט זיך דערביי אדער אין אן־אנדער ארט א צווייטער און דאס מאטערט שטארק אויס דעם קראנקען און צווינגט איהם, ער זאל זיך ווענדען צו א הויט־דאקטאר, ער שט דער דאקטאר כאפט זיך, אז דאס איז נישט קיין בעזונדערע הויט־קראנקהייט, נאר דער מענש איז קראנק אויף דיאבעטעס.

נאך אפטער ווענדעט זיך א דיאבעטיקער צו א הויט־דאקטאר, ווייל עס הויבט זיך ביי איהם אן א געפעהרליכע בייסונג פון הויט, וואס קיין מיטעל, א חוץ א ריכטיגע בעהאנדלונג פון דער גרונד־קראנקהייט, ד. ה. פון דער צוקער־קראנקהייט העלפט דערצו נישט.

גאנץ אפט טרעפט, אז עס פאלט דעם קראנ־קען אריין א העפטיגער ווייטאג אין א זייט א ער אין א פוס און אלע געוועהנליכע מיטלען קענען דערצו נישט העלפען ביז מען כאפט זיך, אז די דאזיגע נעווראלגיע (ווי מען רופט עס) איז א קאנסעקווענץ פון דעם נישט ריכטיגען שטאף־ווע־סעל ביים פאציענט; מען הויבט דאן אן ריכטיג צו בעהאנדלען דעם דיאבעטעס און די שמערצען פערשווינדען.

נישט זעלטען ווערט אויך ביי א דיאבעטיקער אפגעשוואכט די ראיה; עס קענען אויך פאר־קומען אנדערע קאמפליקאציעס פון די אויגען, עס וואלט אבער געווען איבעריג דא אויסצורעכענען בכלל אלע קאמפליקאציעס, מען דארף נאר אנווייזען, אז בעזונדערס אפט קומען פאר קאמפליקאציעס ביי עלטערע מענשען.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג יב 11 מרחשון תרצ"ג	נאוועמבער זון-אויפגאנג 6.49 זון-אונטערגאנג 3.50 ליכט-צינדען: 3.38

צום היינטיגען יום־טוב פון פוי־לען'ס אונאפהענגיקייט

פייערליכקייטען איז די שולען

אין צוזאמענהאנג מיט'ן היינטיגען יום-טוב פון פוילען'ס אונאפהענגיקייט, האט די וואיעוואדזטווע זיך געווענדעט צו די ערציהונגס-אנשטאלטען, איינצוארדנען פייערליכקייטען, אויף וועלכע ס'זאל די קינדער ערקלעהרט ווערען די וויכטיגקייט פון דעם יום-טוב.

אין די שולען דארפען איינגעארדענט ווערען געשפרעכען, און דערצעהלען די קינדער אנעקדאטען פון מארשאל פילסודסקי'ס טעטיגקייט.

היינט — די פאסט

(2) אין שייכות מיט'ן מלוכה-יום-טוב, וואס פאלט אויס היינט, וועלען אלע היגע פאסט-אפטיילונגען זיין געשלאסען, חוץ דער הויפט-פאסט אויף פשעיאזד 38, וואס וועט זיין טעטיג, ווי יעדען זונטאג פון 9 ביז 11.

די קארעספאנדענץ וועט פונאנדערגעטראגען ווערען נאך 3 א זייגער.

אלע אנדערע אינסטיטוציעס, מלוכה'שע און קאמונאלע, וועלען היינט נישט אמטירען.

היינט איז דער מאגיסטראט נישט טעטיג

היינט זענען, צוליב'ן מלוכה-יום-טוב געשלאסען אלע ביוראס און אמטען פונם מאגיסטראט, מיט'ן אויסנאהם פון די אינסטיטוציעס פאר'ן עפענטליכען געברויך.

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1912

היינט, מחמת דעם מלוכה-יום-טוב, קומט די רעגיסטראציע נישט פאר.

(2) מארגען שבת, דארפען זיך שטעלען אין מיליטער-ביורא (זשוואזשקא 11) צו רעגיסטראציע יונגעלייט פונ'ם יאהרגאנג 1912 און עלטערע, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 5 קאמיסאריאט מיט די פאמיליען-נעמען, וואס הויבען זיך אן מיט די אותיות:

P R

און פון 13 קאמיסאריאט:

T U W Z Ź

מאנטאג פון 5. קאמיסאריאט:

S Sz.

און פון 14 קאמיסאריאט:

A B C D E F

ארויספאדערונגען פון א"י

עס זענען דערהאלטען געווארען ערלויבענישען אויף צו פאהרען קיין ארץ ישראל פאר פאלגענדע פערזאנען: גראנער גניא, און מאיר פילצער שפרינצא, שרגא חיה.

די דערמאנטע דארפען זיך ווענדען אין א"י-אמט, שרודמיעסקא 29 וועגן ערלעדיגען די רייזע-פארמאליטעטען.

פראצעס פון די "לינקע פ.פ.ס.

דער פערטער טאג פון די געריכטס-פערהאנדלונגען

(2) נעכטען האט מען פארענדיגט דעם פערהער פון די בעשולדיגטע.

נאך די ערקלערונגען פונ'ם בעשולדיגטען יוזעף ריבארטשיק, וועלכער האט געטענה'ט אז די אויפגאבע פון די לינקע פ.פ.ס. איז געווען דער קאמף מיט'ן פאשיזם, און דערמיט דערקלער'ט זיך דער פרט, וואס די פארטיי האט זיך אין דער וואהל־צייט אנגעשלאסען אין דער אנטי־פאשיסטישער גרופע.

דער צווייטער בעשולדיגטער אברהם ליטווין איז זיך נישט מודה אין דער שולד, און קריטיקירט דעם בעשולדיגונגס־אקט, דערקלערענדיג אז די אינפארמאציעס וואס די פאליציי האט בעקומען זענען געווען בכיוון צודרייט און געפעלשט. דער דאזיגער בעשולדיגטער מעהנט, אז אין דער טורמע אויף גדאנסקא גאס האט מען געשלאגען, און אז דער לייטער פון דער דאזיגער טורמע, פאליאק, האט איהם צוקלאפט דעם קאפ מיט א רעוואלווער.

דער בעשולדיגטער אנטאני ריסאק אנערקענט זיך נישט פאר שולדיג. ער דערקלערט אז ער איז געווען דער סעקרעטאר פון דער פארטיי אין פאביאניץ, און אז אין זיינע רעדעס האט ער געשיצט די אינטערעסען פון דארף. אויך ער דערקלערט אז אין דער טורמע שלאגט מען.

ראמאן שימטשיק דערקלערט צ.א. דאסזעלבע וואס עס האבען גערעדט בארשקאווסקי און סאקאלסקי. אויך ער איז זיך נישט מודה אין דער שולד, און זאגט, אז אין דער טורמע שלאגט מען.

דער בעשולדיגטער סטאניסלאוו קאסאוסקי איז זיך נישט מודה אין זיין שולד, ער דערקלערט, אז צו דער קאמוניסטישער פארטיי האט ער נישט געהערט. די קאמוניסטישע בראשורען, וואס מ'האט ביי איהם געפונען געהערען נישט צו איהם. ער האט זיי גענומען צו בעהאלטען ביי אן'אומבעקאנטען, נישט וויסענדיג זייער אינהאלט. ווייטער פערקלאגט ער זיך אויף דער האנדלונג פון דער טורמע־מאכט, ער דערציילט וועגען דער הריגה וואס איז איינגעארדענט געווארען דעם 11 אקטאבער פ.י. אין דער טורמע אויף דער גדאנסקא: בעת אין דער טורמע איז געקומען דער וויצע־פראקוראר מאנדעצקי האבען זיך די ארעסטאנטען פערקלאגט אויפ'ן שלעכטען בעהאנדלען. זיך מיט זיי מצד דעם טורמע־נאטשאלניק. דער פראקוראר מאנדעצקי זאל האבען דערקלערט, אז א טורמע־נאטשעלניק האט דאס רעכט צו שלאגען ארעסטאנטען.

דער בעשולדיגטער פראנצישעק וויטמאן — פארזיצער פון לאדזער קרייז־קאמיטעט פון דער יוגענד־סעקציע פון די לינקע פ.פ.ס. איז זיך נישט מודה אין זיין שולד.

יוזעף וולאדארסקי — איז אויפ'ן קאנגרעס אין לאדז נישט געווען, און אלס שולדיג אנערקענט ער זיך נישט.

אלפאנס טשערווינסקי דערציילט וועגען דעם, ווי מ'האט איהם ארעסטירט דעם 11 יולי 1931. ער זאגט, אז יענעם טאג האט ער שפאצירט אין דעם פאניאטאווסקי פארק. אויף איינער פון די בענק אין א פוסטער אלעע האט ער דאן בעמערקט אנגעשריפט מיט א בלוי בלייפעדער: „זאל לעבען די קאמוניסטישע פארטיי". גייענדיג ווייטער, אויף אן אנדער אלעע האט ער אויף א בענקעל דערזעהען א בויגען פאפיר און א בלויע בליי, האט ער דאס בליי און דעם פאפיר בעהאלטען אין טאש. אין דעמזעלבען מאמענט איז ארויס פון א בעהעלטעניש עפעס א פערשוין און צוגעשטעלט איהם א רעוואלווער צום בויך. ער האט געמיינט אז א באנדיט איז איהם בעפאלען און ער האט זיך אנגעהויבען זידלען. ערשט שפעטער האט ער זיך איבערצייגט אז דאס איז געווען א מענש פון דער פאליציי. דער בעשולדיגטער דערציילט וועגען דעם שלאגען אין דער טורמע.

דער פארזיצער אילינסקי מאכט איהם א בעמערקונג אז די עדים גייען נישט אן דאס געריכט, ווייל זיי בעלאנגען דער פראקוראטור.

טראץ דעם אבער דערציילט ווייטער דער בעשולדיגטער וועגען דעם אופן פון טראקטירען ארעסטאנטען אויף דער גדאנסקא גאס.

דער פארזיצער ערקלערט דערויף, אז ווען מ'וואלט אפילו דערהרגעט א מענשען אין דער טורמע וואלט עס דעם געריכט נישט אנגעגאנגען, ווייל דאס האט א שייכות מיט דער ספעציעל דער צו בערופענער מאכט — מיט דער פראקוראטור. מען האט זיך געווארפט קלאגען! — פסקנט דער פארזיצער.

דער בעשולדיגטער טשערווינסקי ערקלערט, אז די ארעסטאנטען האבען ארויסגעשיקט אנקלאגעס אפילו צום יוסטיץ־מיניסטעריום, אבער דאס האט גאר האט דעם פועל יוצא, וואס דערנאך האט מען די ארעסטאנטען נאך מעהר געשלאגען.

נאך א קורצען שארפען ווערטער־אויסטויש צווישען דעם פארזיצער און דעם בעשולדיגטען, — הייסט דער ערשטער דעם צווייטען זיך אוועקזעצען.

לוויט דער רייה ווערען פערהערט: סטאניסלאוו ציבולסקי, יאן צירוס, יאצענטי שליוואוסקי, יוזעף העמפינסקי, באלעסלאוו פאסטווינסקי, קאזשימיעזש באוואק, סטעפאן דורסקי, פראנצישעק גובקא, יוזעף באריאש, אנטאני גרודזשינסקי, וולאדיסלאוו בזשעזשינסקי, טאדעאוש נאמוראווסקי, עדווארד קאנארסקי, יאן קאפקא, אלעקסאנדער גאדליצקי, אנטאני וואידא, וולאדיסלאוו לישיעצקי, טשעסלאוו פשיבישעווסקי, טעאפיל מילער און יאן באל.

זיי אלע אנערקענען זיך נישט פאר שולדיג.

איטליכער פון זיי, איז א לענגערע צייט באטירט געווען אין די קארטאטעקעס פון דער פאליטישער פאליציי. יוזעף באריאש, למשל איז געווען נאטירט נאך פונ'ם יאהר 1921.

היינט, מחמת דעם מלוכה־יום־טוב וועלען קיין פערהאנדלונגען נישט פארקומען.

מארגען וועט מען אנהויבען דעם פערהער פון דער ערשטער — פון די ביין — גרופע עדות מצד דער בעשולדיגונג.

הילף פאר ארבייטסלאזע — פונם 15 ד. ח.

(2) די שפייז-הילף פאר ארבייטסלאזע, וואס בעקומען נישט קיין שטיצע לויטן געזעץ, וועט היי-יאהר אדורכגעפיהרט ווערען נאר אנדערש, ווי פאראיאהרען.

קודם כל וועט איינגעפיהרט ווערען דער פרינציפ פון דעצענטראליזאציע, און דעריבער וועט דער לאדזער וואיעוואדען-אמט צו דער אקציע פון קרייז-קאמיטעט צו טראגען הילף פאר ארבייטסלאזע, געניסען פון דער צוזאמענארבייט מיט געזעלשאפטליכע ארגאניזאציעס און פראפעסיאנעלע פעראיינען.

די שפייז-הילף זאל זיך אנהויבען דעם 15 נאוועמבער אין ביז'ן 15 דעצעמבער ה. י. וועט זיך די אקציע אנטוויקלען אין דער פולער ברייט.

אגב וועט לאדז געניסען פון דער ברייטער אונטערשטיצונג מצד דעם צענטראל-קאמיטעט אין ווארשא.

די הילף וועט דער-עיקר געגעבען ווערען אין פערטיגען שפייז, אדער אין שפייז-מיטלען, און אין געוויסע פאלען, וועט מען אויך בייהילפיג זיין מיט מלבושים.

געלד-שטיצע וועט ארויסגעגעבען ווערען ארבייטסלאזע נאר אין אויסנאהמס-פאלען, און חוץ מזה — אלס בעלוינונג פאר ארבייט.

פאסט-מאטאציקלען שוין טעטיג

פיהרען איבער און נעמען ארויס בריף פון די קעסטלעך

(2) זייט עטליכע טעג פונקציאנירען צוויי פאסט-מאטאציקלען, וועלכע פאהרען ארום איבער דער שטאט און נעמען ארויס די בריף פון די פאסט-קעסטלעך.

אין די נאהענטסטע טעג וועלען טעטיג זיין נאך עטליכע מאטאציקלען. פון 1-טען יאנואר אן, וועלען ספעציעלע פאסט-אויטא'ס איבערפיהרען די בריף פון די באהנען צו די פאסט-אפטיילונגען.

אפגעריסען צוויי פינגער

ביי אנ'ארבייטערין בעת דער ארבייט

(2) אין ווארשטאט פון דער פירמע „טעכניקים" (פאמארסקא 38), איז ביי דער ארבייטערין וולאדיסלאווא קלעפארעק בעת דער ארבייט אפגעריסען געווארען צוויי פינגער. פאגאטאוויע האט זי אפגעפיהרט אין קרייז-שפיטאל.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: י. קאפראטסקי (נאוואמייסקא 15), ס. טראווקאווסקי (בזשעזשינער 56), מ. ראזענבלום (שרודמיעסקא 12), מ. בארטאשעווסקי (פיעטרקאווער 95), י. קלופשטאקאנטנע 54), ל. טשינסקי (ראקיטשינער 53).

יודיש טעאטער
„פילהארמאניע"
20 נארוטאוויטש 20
אנפיהרונג: א. בעזמאן און א. שטאקפעדער.

די בעליבטע סוברעטין
רעגינא צוקער.
בעריהמטער ארטיסט און זינגער
הערמאן פעניגשטיין
די בעוואוסטע ארטיסטען:
בערטא זאסלאווסקא, עווא שטאקפעדער, ליזא שלאסבערג, סאניא בעזמאן, לעאן געטליכערמאן, קארל צימבאליסט, אהרן אייזענבערג, יוסף נייוויורט, דוד האמבורגער און אנד.

היינט, פרייטאג, דעם 11-טן, 9 אווענט, מארגן, שבת, ד. 12, 4 בייטאג (צו בילינגע פרייזען) און 9 אווענד. זונטאג, דעם 13-טען, 9 אווענד

פרעמיערע!!

צום ערשטען מאל אין לאדז!
מוזיקאלישע קאמעדיע אין 3 אקטען פון קאלמאנאוויטש

דער געקויפטער חתן

הויפט-ראלען פיהרען אויס: רעגינא צוקער און הערמאן פעניגשטיין.
אין דער פיעסע ווערען געזונגען פאלגענדע שלאגערס:
1) מופו... 2) זאג עס מיר נאך אמאל, 3) דער בעסטער געליבטער איז דער אייגענער מאן, 4) דאס איז די ליבע... 5) גנה מאך, אז עס מאכט זיך נישט. 6) מ'דארף זיך איבערלייגען און פיל אנדערע.

רעזשיסער: ק. צימבאליסט. טעכנ. לייטונג: ק. גוטמאן.
דיריגענט: ל. זעלמאן. סופלער: מ. אייזענבערג.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון „פילהארמאניע"

אכטונג: מאנטאג, דעם 14 נאוועמבער, 9 אווענד
3-טע פאפולערע פארשטעלונג.
פרייזען פון 50 גראשען ביז 1.70 זל.

קלאנג-קינא-טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
היינט און פאלג. טעג!
די מעכטיגסטע ראסישע סימפאניע.
דאס פארמלחמה'דיגע לעבען פון די רוסישע אפיצירען א. ז.
„ברידער קאראמאזאוו"
אין די הויפט-ראלען:
Anna Sten, Fryc Kortner.
נעכסטער פראגראם: „X 27"
אנהויב פון די סעאנסען טעגליך 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

פון האנדעלס-געריכט

פירמע „ישראל פראגעל און זיהן" רעגולירט אויף 15 פראצ.

אין פעברואר ד.י. איז פערעפענטליכט גע-װארען א'נ'אופאדלאשטש דער פירמע „ישראל פראַ-געל און זוהן", מעכאנישע וועבעריי אין זגערזש, אויף דאמבראווסקא 14.

דעם 20-טען אקטאבער ד.י. איז פארגעקומען א קרעדיטארען-פערזאמלונג אויף וועלכער די פירמע האט פארגעלעגט די קרעדיטארען א רעגולאציע פון 15 פראצענט אויסצוצאהלען אין דריי ראטעס.

נעכטען האט דאס געריכט דעם אבמאך בע-שטעטיגט.

* * *

אויף דער זעלבער זיצונג האט זיך אויך גע-פונען די פראגע וועגען דעם אופאדלאשטש פון דער פירמע „שטיינבערג, שפיצוואק און שותף", וועלכע האט דעם 14-טען אקטאבער ד.י. געמאכט א רעגולאציע-פארשלאג אויף 20 פראצענט.

דאס געריכט האט דאס פערעפענטליכען די רעציזיע אפגעלעגט אויפ'ן 18-טען נ... ...ר ד.י.

* * *

דער סינדיק פון דער געפאל... ...ער פירמע „צוויקלינסקי און שותף", אייזען-גיסעריי אין טורעק (לאגער אין לאדז, אויף סלאוויאנסקא 27/31) האט אויף דער לעצטער זיצונג פון האנדעלס-געריכט, אפגעגעבען א בעריכט פון זיין טעטיגקייט, בע-גרינדענדיג די סיבה, פארוואס די פירמע האט נאך נישט רעגולירט די חובות.

דאס געריכט האט דעם בעריכט גענומען צו קענטניש.

* * *

אין שייכות מיט דעם אופאדלאשטש פון דער פירמע „סטאניסלאוו ענגלער", פאכטער פון דער „טעאטראלקא" (נארוטאוויטש 20), איז אויפן ארט פון ביזאיצטיגען סינדיק אדוו. מאסאלא, נאמינירט געווארען אדוו. שטראמייער.

פון דער לעצטער מינוט!

די שוין לאנג-ערווארטעטע ציהונג פון דער 1-טער קלאס בערימטער 26-טער מלוכה-לאטעריע וועט ענדליך פארקומען שוין אין די נאהענטסטע טעג. אויסערגע-וועהנליכע שאנסען פאר די שפילערס. — לאסען קויפט יעדער אין דער קאלעקטור ס. יאטקא, פיעטריקאווער 22 און 66, וועלכע איז איבעראל בעקאנט אלס די באמת גליקליכסטע.

דערנעהרונגס-אקציע

פאר די ארימע קינדער פון די פאלקס-שולען

זיצונג פון דערנעהרונגס-קאמיטעט ביים שול-ראט

דעם 7-טען ד. ח. איז פארגעקומען א זיצונג פון דערנעהרונגס-קאמיטעט ביים שטאדטישען שול-ראט מיט דער בעטייליגונג פון דעלעגאציעס פון דער שול-מאכט, געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס און פערבעטענע געסט. די שול-מאכט האט רעפרעזענ-טירט דער לאדזער שול-אינספעקטאר ה' דאבראַ-וואלסקי.

דער קאמיטעט האט זיך קאנסטיטואירט אויף פאלגענדען אופן: פארז. ד"ר סקאלסקי, דיר. מי-ביידא, ראטמ. פרל. מאסקיעוויטש, פאסטאר שעד-לער, וויענטשקאווסקא, קלים, צאגעל, דאבראוואלסקי די פרויען: יאנעלא, מילאנאוו און פארשטעהער פון די לעהרער-פאראיינען.

נאך דעם אפגעגעבענעם בעריכט פון דער טעטיגקייט און דעם פלאן פון דער אקציע, איז בעשלאסען געווארען צוציהען צו דער אקציע די ברייטע געזעלשאפטליכע ספערען. צו דעם צוועק וועט דעם 14-טען ד.ח פארקומען א פערזאמלונג פון אלע שול-אפיקונעס.

קריסטליכע שילער בעפאלען און שלאגען יודען אין גאס

די זיכערהייטס-מאכט דארף זיך פעראינטערעסירען מיט דער שולע אויף זשעראמסקא 36

מיטוואך 8 אווענד זענען די קריסטליכע שי-לער פון די אווענד-קורסען זשעראמסקא 36, בעפא-לען, אויף 6-טער שיערפיען 32, די דורכגעהענדע יודען: העניך צרליך, פון זשעלאנא 45 און נחום ראזענבערגער פון אלעקסאנדער. די יודען זענען פון די שילער צושלאגען געווארען.

ווי מ'טיילט מיט, איז דאס נישט דער ער-שטער פאל. כמעט יעדען אווענד פערשעפען די דאזיגע שילער די דורכגעהענדע יודען.

די זיכערהייטס-מאכט דארף זיך פעראינטערע-סירען מיט דער הפקרות פון די שילער פון דער דערמאנטער שולע.

עפילאג פון דער קארטען-סענסאציע

דאס העכסטע געריכט האט בעשטעטיגט דעם אורטייל איבער הערש מארקוס'ן

(2) בשעתו האט זיך אין לאדז שטארק געטומעלט מיט דער קארטען-אפערע פון איינעם הערש מארקוס, וועלכער האט געפאדערט ביי א געוויסען דוד קליינמאן נישט מעהר און נישט וועניגער, ווי 20 טויזענד דאלער ענטשעדיגונג פאר כלומרשטען „שפילען אויף לינק"...

פון דעם ענין איז, כידוע, געווארען א פראצעס, און אין דער ערשטער אינסטאנץ האט מארקוס בעקומען א פסק-דין 10 חדשים צו זיצען.

אין דער צווייטער אינסטאנץ — אין קרייז-געריכט — האט מען איהם די שטראף פערקלע-נערט אויף 3 חדשים.

איצט האט דאס העכסטע געריכט בעשטע-טיגט דעם אורטייל פון קרייז-געריכט.

א גרויסע פאבריק-שרפה

דער היזק שטייגט איבער, די סומע פון 50 טויזענד זלאטעס

(2) נעכטען 4 פארטאג איז אויסגעבראכען א גרויסע שרפה אין דער פיראנקעס-פאבריק פון דער פירמע „בר. ש. און מ. קרישעק און וואלף לינדענפעלד". (אויף פיעטרקאווער 108).

אויפ'ן ארט זענען תיכף ארויסגערופען גע-ווארען 2 פייערלעשער-אפטיילונגען, וועלכע האַ-בען נאך 6 שעה אנגעשטרענגטע ארבייט, דאס פייער איינגעלאשען.

די שרפה האט בעדראהט דעם קינא-טעַ-אטער „פאלאס", וואס געפינט זיך אין דעם זעל-בען הויף.

עס זענען פערברענט געווארען מאשינען און מאטארען פון דער פיראנקעס-פאבריק, ווי אויך זאפאסען פון גארן און פערטיגע סחורות אויף אנ'ערך 50,000 זל.

די פאבריק איז פערזיכערט אויף 16 טוי-זענד דאלער אין „פאלאניא" און „אזשעל".

די סיבה פון דער שרפה איז נישט פעסט געשטעלט געווארען.

—=:)(:=—

פארוואס זענען געקינדיגט געווארען די ארב. פון שייבלער און גראמאן

דער דירעקטאר פון דער פאבריק ווייס נישט די סיבה

(2) אין לאקאל פון קלאסען-פעראיין „פרא-צא" איז פארגעקומען א פערזאמלונג פון טעקסטיל-ארבייטער. די פערזאמלונג האט בעהאנדעלט די פראגע וועגען דער קינדיגונג פון די ארבייטער אין שייבלער און גראהמאן'ס פאבריק.

די דעלעגאטען האבען אפגעגעבען א בע-ריכט פון זייער אינטערוויו ביים דירעקטאר קאבעל; דער לעצטער האט די דעלעגאציע ער-קלערט, אז קומענדיגען מאנטאג, ד. 13-טען ד. ח וועט ער קענען אינפארמירען די סיבות פון דער קינדיגונג, און צו די ארבייטער וועלען ווייטער קענען ארבייטען אין דער פאבריק.

אין צוזאמענהאנג דערמיט, וועט קומענ-דיגען זונטאג פארקומען אנ'אלגעמיינע ארבייטער-פערזאמלונג, כדי צו בעטראכטען די געשאפענע לאגע.

פעלץ-ווארען

קען מען קויפען אמביליגסטען און אויף די בעקוועמ-סטע בעדינגונגען נאר ביי דער לאנגיעהריגער פירמע

L. B. FEFER, Wschodnia 42, tel. 178-04

בעמערקונג: די קירושנער-ווערקשטעל געפינט זיך אויפ'ן ארט.
די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פינקטליך און רעיעל.

CZŁOWIEK MAŁPA

היינט און פאל-גענדע טעג!

Casino
pod nową dyrekcją

רעזשיסער ג. ס. וואן דיק.
ניי גרויס ענזאטיש קונסטווערק א. ג.

דער מאלפע-מענש

אין דער הויפט-ראל JOHNY WEISSMÜLLER

אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע און אינלענ-דישע אקטואליטעטען.

אנהויב היינט 2 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג.

ר. איזראעל

משפחות אין פלאמען

סענסאציאנעלער ראמאן

פון יודישען פאמיליען-לעבען

(16

סערגיי מאשקאוויטש האט זיך שנעל צוגע-וואוינט צו דער נייער לאגע זיינע. מיט דעם ערשט ביסעל געלד האט ער אנגעהויבען צו האנדלען און צו ביסלעך אנגעהויבען צו מאכען געשעפטען. ביס-לעכווייז האט ער זיך בערוהיגט פון די גרויסע אי-בערלעבענישען, וואס ער האט מיטגעמאכט ביז איצט.

נאסטיא האט זיך אויך צוגעוואוינט צו דער נייער אטמאספערע און אומגעבונג. זי האט אנגעהויבען צו בעקומען פאסענדע געזעלשאפט און ווידער גע-ווארען אזוי טעמפעראמענטפול, פול מיט הומאר, פרעהליכקייט און לעבעדיגקייט. נאסטיא איז גע-ווען פון די נאטורען, וועלכע האבען נישט געקענט זיי-צען איינזאם און רוהיג. זי האט שטענדיג געמוזט האבען עפעס צו טון און דווקא נישט פאר זיך, נאר פאר יענעם, זי האט דערייבער געזוכט וואו זי קען מיטארבייטען און זיך ווייטער בילדען.

אין דעמזעלבען הויז, וואו ס'האט געוואוינט נאסטיא האט אויך געוואוינט אין א קליין צימערל אויפ'ן דריטען שטאק דער סטודענט מארעק קריינין, אנ'איינזאמער מענש איז ער געווען. מ'האט נישט געוואוסט פון וואנען ער איז און פון וואנען ער שטאמט. אבער רוהיג און בעשיידען איז ער געווען, תמיד זיך פערנומען מיט זיין בילדונג און נישט געזוכט קיין ספעציעלע געזעלשאפט. מ'האט אויף איהם געזאגט, אז ער איז א געבילדעטער און אינטע-ליגענטער מענש. אט אזא נאטור ווי קריינין האט געהאט איז נאסטיאן געפעלען געווארען, זי האט גע-זוכט זיך צו בעקענען מיט איהם, צו זיין מיט איהם צוזאמען און לערנען זיך מיט איהם צוזאמען, און אזוי ווי ס'האט געפאסט פאר א פרייע נאטור פון א רוסיש מיידעל, האט זיך נאסטיא נישט זשע ירט זי האט נישט געזוכט קיין ספעציעלע פארטלעך זיך צו בעקענען מיט מארעק'ן נאר אין א געוויסען אר-ווענד ,ווען זי האט געזעהען אז ביי קריינינען אין ליכטיג, איז זי ארויף אויפ'ן דריטען שטאק, און אנגעקלאפט אין טיר, וואו ס'איז געווען אנגע-קלעפט א צעטעל: מארעק קריינין, סטודענט מעדי-צין. באלד האט מען איהר פון איבערייניג געענט-פערט:

זי איז אריין אין צימער אַפענטליכע און מוג-טערע.

— גוטען אווענד, הער קריינין. איהר דארפט זיך נישט וואונדערען וואס איך בין געקומען צו אייך אלס אומבעקאנטע און אומגעבעטענע. איך בין אייער'ס א שכנטע, איך וואוין מיט צוויי שטאק ניד-ריגער פון אייך.

— איך ווייס, איך האב אייך שוין עטליכע מאל בעמערקט.

— ס'פרייט מיך, וואס איך האב געצויגען אייער אויפמערקזאמקייט, נאר אויב איהר האט נישט געהאלטען פאר נויטיג זיך צו בעקענען מיט מיר, האב איך דאס געטון די ערשטע.

— דאס פרעהט מיך ווירקליך, האט קריינין גע-זאגט, דערלאנגענדיג דעם גאסט א שטוהל, זיצט און דערציהלט מיט וואס קען איך אייך דינען.

— טאקע מיט גארנישט, האט נאסטיא געלאכט. אייער ממש מיט גארנישט, איך האב זיך פשוט גע וואלט מיט אייך בעקענען. איהר וועט מיר דאס זיכער ערלויבען?

— אבער דאס גאנצע פערגעניגען וועט זיין אויף מיין זייט. איך הייס מארעק קריינין, און בין א סטודענט פון מעדיצין. ביז איצט געלערנט אין ווא-רשעווער אוניווערזיטעט, אבער איצט פראכט איך צו-ליב פערשידענע אורזאכען, זיך איבערצופירן אין קיין טשעכיען. אט דאס איז אלץ וואס איך קען אייך וועגען מיר זאגען.

— דאס איז זעהר פיל, האט נאסטיא געלאכט, איהר האט בעוויזען אין עטליכע סעקונדען זיך פאר-צושטעלען אויפ'ן בעסטען אופן. איך זעה איצט, אז איהר זענט גאר נישט אזא ווילדער און נישט צוגענגליכער, ווי אלע רעדען וועגען אייך, און איצט וועל איך זיך פאר אייך פארשטעלען: איך הייס נאסטיא מאשקאוויטש, א טאכטער פון א גע-וועזענעם גרויסען מיליאנער, ערשט נישט לאנג גע-קומען פון מאסקווע, האב געענדיגט די גימנאזיע, און טראכט וועגען דעם, אז איך זאל אנהויבען ווייטער שטודירען, דערווייל איז עס אונמעגליך, ווייל איך בעהערש נישט פולשטענדיג די פוילישע שפראך.

— זעהר אנגענעהם, האט מארעק אויסגע-שטרעקט די האנד צו נאסטיאן, זעצט זיך צו און מיר קענען אביסעל פלוידערן.

מארעק האט אויף דעם מיידעל געמאכט א שטארקען איינדרוק. אין פערלויף פון געשפרעך האט זי זיך איבערצייגט, וויפיל אינטעליגענץ און בילדונג עס שטעקט אין דעם בעשיידענעם, יונגען מענשען, ער האט גערעדט וועגען אזעלכע קלוגע זאכען, וועגען וועלכע זי האט אפילו קיינמאל נישט געטראכט צו טראכטען, און דאס אויף אזא כרימישער-ווען און פאפולערען אופן, אז זי איז פערכאפט גע-ווארען פון דער פשוטקייט פון די אלע זאכען וועל-כע זי האט שטענדיג געהאלטען פאר אזוי קאמפלי-צירט.

זעהר לאנג האט געדויערט דאס ערשטע גע-שפרעך צווישען מארעק און נאסטיא. זי האט אפילו געטראכט, אז ס'פאסט נישט דאס ערשטע מאל אזוי לאנג זיך צו פערזיצען ביי דעם פרעמדען מענ-שען, אבער זי איז געווען אזוי אינטערעסירט אין די אלע זאכען, וועגען וועלכע מארעק האט גערעדט, אז זי האט זיך נישט געקענט אפזאגען פון דעם פער-גניגען וואס לענגער צו פערבלייבען ביי מארעק'ן אין צימער.

(פארטזעצונג קומט).

די יודישע באנדע
2-טע פרעמיערע!

טעאטער „סקאלא״ שרודמיעפסקא 15 טעל. 232-33
אונזער באנדע:
חנה גראסבערג, ראזא גאזעל, לאלא פאלמאז, זישע קאץ, דוד לעדערמאז, מ. אפענהיים, רעזש. יצחק נאזשיק

די יודישע באנדע
2-טע פרעמיערע!
ענדליך קומט די פייערליכע פרעמיערע!
היינט, פרייטאג
9 אווענד

א בשורה טובה פאר גאנץ לאדז!
מארגעז, שבת
4 נאכמ. און 9 אוונט

„די וועלט - שאקעלט זיך!!!...״
אין 2 גרויסע טיילען, צוזאמענגעשטעלט דורך
יצחק נאזשיק

אינספיציענט: ב. שווארצשטיין.
אדמיניסטר.-לייטונג: י. ווייגבערג.

דירינענט: ס. שטערנבליק,
ביים קלאוויר: פ. קאמיאנסקא-עפשטיין

שבת, 4 נאכמיטאג
ביליגע פרייזן!

בילעטען צו בעקומען אין קאסע
פון טעאטער „סקאלא״

נעכטיגע זיצונג פון שטאט-ראט

בעת דער נעכטיגער זיצונג פון שטאט-ראט איז די גאלעריע געווען איבערפול מיט סעזאן-ארבייטער. דאס איז געווען צוליב דעם, ווייל ס'איז בעראכט געווארען די פראגע וועגען איינמאליגער אונטערשטיצונג פאר די דערמאהנטע ארבייטער.

באלד אין אנהויב פון דער זיצונג פ"ענט ראטמ. ביאלער דעם מאגיסטראט, צי ס'איז אמת אז די קולטור-אפטיילונג האט איינגעקויפט

פאלסיפיקאטען

פאר'ן שטאטישען מוזעאום.

לאווניק סמאליק ענטפערט אויף דער פראגע, ער זאגט אז לויט זיין מיינונג זענען קיין פאלסיפיקאטען בישט פערהאן, איבריגענס וועט דער מאגיסטראט בעמיהען זיך דעם ענין אויפצוקלערען.

ראטמ. האלענדערסקי רעפערירט די פראגע וועגען

סאמונאלען צוגאב-שטייער

צום אומזאץ-שטייער, דער צוגאב ווערט בעשטימט אזוי ווי פאראיאהרען אין דער הויך, פון 25 פראצ.

אויך ווערען אנגענומען די קאמונאלע צוגאב-שטייערען צום מלוכה'שען שטייער אויף אומבעוועגליכע גיטער אין דערזעלבער הויך ווי פאראיאהרען.

דער שטאט-ראט בעפולמעכטיגט דעם מאגיסטראט אויסצושטעלען וועקסלען אויף 261 טויזענד זלאטעס פאר דער פירמע ריטערבאנד און שפס, וועלכע האבען אין העכסטען גערימט געוואונען א פראצעס געגען מאגיסטראט פאר ברוקארבייטען וואס זיי האבען אויסגעפיהרט אין לאדז נאך פאר דער מלחמה.

דער שטאט-ראט טרעט דאן צו, צו דער דיסקוסיע איבער דער פראגע פון

אונטערשטיצונג פאר די סעזאן-ארבייטער

וועלכע פעהלט'ען איצט די ארבייט, די אפאזיציע נ.פ.ר. און כ.ד. האבען פערלאנגט, אז די סעזאן-ארבייטער זאלען בעקומען אונטערשטיצונג אין דער הויך פון זייער 4-וואכענדיגען געהאלט. דער מאגיסטראט ווידער האט אויפגעוויזען, אז די שטאטישע קאסע איז פוסט, אז אזא אויסגאבע וואלט רואינירט די שטאטישע פינאנצען, דער מאגיסטראט האט פארגעלעגט, אז די סעזאן-ארבייטער זאלען בעקומען אונטערשטיצונג נאר אין דער הויך פון 1 וואך געהאלט. דער פארשלאג פון מאגיסטראט ווערט אנגענומען, צוזאמען מיט דער אפאזיציע האבען דאס מאל אויך געשטימט די יודישע ארבייטער-ראטמענער פון בונד און פועלי-ציון.

אויפ'ן פארשלאג פון מאגיסטראט ווערט דאן בעשלאסען אנצורופען די אנגא-גאס מיט'ן נאמען פון ביסקופ באנדורסקי.

די פראגע וועגען גאס אויף די נעמען פון פאר. זשווירקא און אינזש. וויגורא ווערט צוריק איבערגעשיקט אין מאגיסטראט.

וויצע פרעזעס ד"ר שיפמאן, אנווייזענדיג אויף די גרויסע פערדינסטען פון דעם פערשטארבענעם וויסענשאפטס-מאן ד"ר ס. שטערלינג, פאר דער שטאט לאדז, האלט אז א גאס אין דער שטאט, וואו ער איז טעטיג געווען 38 יאהר, דארף אנגערופען ווערען אויפ'ן נאמען פון ד"ר שטערלינג, ד"ר שיפמאן האלט, אז די פאסענדסטע גאס פאר דעם נאמען וואלט געווען די באווא-טארגאווא.

דער שטאט-ראט איז מסכים מיט'ן פארשלאג פון ד"ר שיפמאן און די

נאווא-טארגאווא גאס וועט פון היינט אן הייסען „ד"ר שטערלינג גאס״

בעת דער שטאט-ראט האט אנגענומען דעם פארשלאג פון מאגיסטראט וועגען דער אונטערשטיצונג פאר די סעזאן-ארבייטער. האבען די נ.פ.ר.שע און כ.דעקישע ארבייטער וואס האבען אנגעפיהלט די גאלעריע איינגעארדענט

א דעמאנסטראציע

געגען די סאציאליסטישע מעהרהייט אין שטאט-ראט, מ'האט געהערט שרייען „ס'וועט קומען א סוף צו אייער הערשאפט״, „אייך דארפט מען אלע שיקען קיין בריסק״, „א חרפה פאר אן ארבייטער מאגיסטראט ״א. א.

די גאלעריע איז אפגעלעדיגט געווארען פון פובליקום.

גערענקט! אז דעם 17-טען נאוועמבער הויבט זיך שוין אן די גרויסע ציהונג פון דער 1-טער קלאס.
גערענקט! אז א גרויס גליק ווארט אויף אייך דורך מיין קאלעקטור.
גערענקט! אז ביי מיין גרויסע צאהל פערקויפטע לאסען איז ביי מיר געפאלען ביי די לעצטע ציהונגען צו 30.000 זל., 20.000 זל., 15.000 זל. און א סך צו 10.000 זל.
גערענקט! קויפען זאלט איהר א לאס נור אין דער גליקליכער קאלעקטור פון

F. BRAJTSZTAJN

14 Piotrkowska 14

גערענקט! מיין אדרעס, אויב איהר ווילט פטור ווערען פון זארגען.
גערענקט! אז דער הויפט-געווינס איז זיכער 1.000.000 זל.
גערענקט! אז פאר א קליינע סומע קענט איהר רייך ווערען.
גערענקט! אז די צייט איז קורץ, אייל דעריבער מיט מזל אין מיין קאלעקטור.

הארטנעקיגע פערשטאפונג

פון דארם-קאטאר, מאגען-פערשטימונגען, אלגעמיין קראנקהײטס-געפיהל ווערען בעזייטיגט זעהר אפט דורכ'ן געברויך פון נאטירליכען ביטער-וואסער

Franciszka Józefa

גענומען פרימארגענס און אוענד צו א קליין גלאז. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקשנעס.

פון „אגודת ציון״ אויה אלטשטאדט

מארגען שבת אווענד קומט פאר דער ערשטער רעפעראט פון ציוניסטישען פאלקס-אוניווערזיטעט אין „אגודת ציון״ עס וועט רעפערירען ה' משה קארא א. ד. ט.: „קאפיטלעך פון דער געשיכטע פון ציוניזם״.

היינטיגע וואך איז פארגעקומען א בעראטונג פון דער יוגענד-סעקציע ביי „אגודת ציון״, און געוועהלט א צייטווייליגע פערוואלטונג פון ה"ה: יחזקאל אסט, משה שיינביין, שלום רייבענבאך, פרל. ה. פיינער, יוסף רייכענבאך, הערש ליטמאן, פרענקעל און שמואל פיינער.

דער וועלט - בעריהמטער אבער-האנטאר משה קוסעוויצקי

ליבלינג פון לאדזער פובליקום

וועט מיטוואך אויפטרעטען אין זאל „פילהארמאניע״ מיט א גאנץ נייעם פראגראם. דאס וועט זיין איין-איינציגער קאנצערט פון גרעסטען חזן פון אונזער צייט...

דער דאזיגער קאנצערט האט ארויסגערופען א קאלאסאלע פעראינטערעסירונג.

בילדער-אויסשטעלונג פון מ. שעמינסקי (פיעטרקאווער 74)

די טעג איז פארגעקומען אין די זאלען פון גייערן פיעטרקאווער 74 די פייערליכע ערעפנונג פון מ. שעמינסקי'ס בילדער-אויסשטעלונג. דאס פובליקום וואס האט צאהלרייך בעזוכט די ערעפנונג, האט בעוואונדערט די טאלאנטפולע איינ-האלטסרייכע ארבייטען פון קינסטלער, וואס רופען ארויס די גרעסטע אנערקענונג.

די אויסשטעלונג איז אפען פון 10 פריה ביז 10 אווענד.

וו. פרעז. ראפאלסקי איז ווארשא

אינטערווענירט וועגען סובסידירען די סעזאן-ארבייטער אין לאדז

(2) א דעלעגאציע פון סעזאן-ארבייטער האט זיך נעכטען פארגעשטעלט פאר'ן וויצע פרעזידענט ראפאלסקי וועגען די סובסידיעס, וואס דאס מיניסטעריום האט פערשפראכען.

דער וויצע פרעזידענט האט ערקלערט, אז דער ענין איז לע"ע נישט ערלעדיגט געווארען צוליב וואס ער פאהרט ספעציעל קיין ווארשא.

נעכטען איז וו. פרעז. ראפאלסקי וועגען דעם ענין ארויסגעפאהרען קיין ווארשא.

ליקווידירט א געפעהרליכע שייקע אנפאלער'ס

בעת אנ'אנפאל אין כאיני

(2) נעכטען ביינאכט איז אין כאיני אויף א ראל-וואגען מיט שטיהל אנגעפאלען גנבים און אין 1 מינוט צוגערויבט דעם גאנצען טראנספארט שטיהל.

אויף דעם אליארם פון פוהרמאן, איז אנגעקומען א פאליציאנט, וועלכען ס'איז געלונגען איינעם פון די אנפאלער צו כאפען. דאס איז דער 17 יעהריגער יוזעף נאוואק. אויך די איבעריגע דריי ווישניעווסקי, גורסקי און זיין ברודער טאדעאוש זענען ארעסטירט געווארען.

פון ציוניסטישען פאלקס-אוניווערזיטעט

מארגען מוצאי-שבת, 7 אווענד קומט פאר אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (שרודמיעיסקא 29) א פארלעזונג אין דער העברעאישער שפראך וועגען העברעאישע קולטור-פראגען. רעפערירען וועט ד"ר ירמיהו פרענקעל.

Dr. Z. RAKOWSKI

ספעציאליסט פאר
אוירען, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען
11 ליסטאפאד 9 (קאנסטאנטינער)
טעל. 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 11-2.
אין כעלמי פון 8-9 פריה.

DR. MED. J. LUBICZ

כירורג-ארטאפעד
פאלודביאווא 9, טעל. 183-17
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
אייגענע פראצאוניע פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען ווי: וואקלדעקעם אויף פלאטפוסען. קינסטלכע הענד און פיס, גארסעטען א. אז וו.
נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.30 נאכמיטאג

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען, מענער-שוועכע, אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אן פון 8-2 און פון 5- 9אווענד.
בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

1-טער קלאנג-מינא-טעאטער
Splendid
נארוטאוויטשא 20

היינט פייערליכע פרעמיערע!
דער רוהם פון פוילען - דער קעניג פון די טענארען
Jan KIEPURA

„דאס ליד פון דער נאכט״

אין פילם, וואס פוילען האט נאך ביז איצט נישט געזעהען, וואס שטעלט מיט זיך פאר א'אמת'ן יום טוב פאר די ליבהאבער פון שעהנער מוזיק און נאטור.
אין דער הויפטראלע דער נייעסטער עקראן-שטערן **Magda Schneider** די לידער ווערען אויסגעפיהרט אין דער פראנצויזישער, איטאליענישער און פוילישע שפראכען. אנהייב פון די סעאנסען: 4 א זייגער נאכמיטאג.
פאספארטוס, הנחה-קופאנען און פרייקארטען - אונגילטיג.

טעאטער־פעראיין „THALIA" אין „סקאלא"
שרודמיעסקא 15, טעל. 232-33

זונטאג, דעם 13־טען נאוועמבער, 5.30 א זייגער נאכם.

צום לעצטען מאל!

דאס מעדל מ'ט טעמפא

מוזיק. קאמעדיע אין 3 אקטען אין דער דייטשער שפראך
פון מאקס ריימאן און אטטא שווארץ.

טעקסטען פון די לידלעך: אטטא שפרינגצעל.
מוזיק: ווילי ברעדשניידער.

ביים קלאוויר: טעאדאר רידער. כארעאגראפיע: אימרע שענעס.

עס נעהמען אנטייל: אירמע צערבע, אירא זעדערשטרעם, גערטרוד עגלער, מאקס צווילער, האנס קריגער, ריכארד צערבע.

פארפערקויף פון בילעטען אין דער פירמע J. A. Restel פיעטריקאווער 84, און אין טאג פון דער פארשטעלונג ביי דער קאסע פון טעאטער „סקאלא" פון 11 פריה.

בעקאנטמאכונג

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דעם ג' פובליקום, אז מיר

פערדינגען אונזערע עלעגאנט איינגעארדענטע זאלען

אויף בעלער, מאסקאראדען, ראוטען, אווענדען, פריהמארגענס, קאנצערטען, פארלעזונגען א. ז. וו.

מיר בעמערקען העפליך, אז ס'איז דא צו דיספאזיציע אויפ'ן ארט א קיך, פלאטערן, גלאזווארג, פארצעלאן, וועש א.ז.וו.

מיט אכטונג

די דירעקציע פון טעאטער „SCALA"
שרודמיעסקא 15, טעל. 132-33.

מיר בעטען וואס פריהער זיך צו רעזערווירען טערמינען.

צי זענען פערהאן פאלסיפיקאטען איך שטאטישען מוזעאום?

פאלעמיק צווישען לאוניק סמאליק און דעם קונסט־קענער סט. וואטענבערג

א זעהר כאראקטעריסטישער פאלעמיק קומט איצט פאר אויף די שפאלטען פון די צייטונגען. דער בעקאנטער קונסט־קענער און אנטיקוואר סט. וואטענבערג האט פערעפענטליכט אין די צייטונגען א בריף, אין וועלכען ער בעשולדיגט דעם לאוניק פון דער קולטור־אפטיילונג ביים מאגיסטראט סמאליק, אז ער האט איינגעקויפט פאר'ן שטאטישען מוזעאום 2 פאלסיפיקאטען: איינס איז א בילד פון בעקאנטען יודישען מאלער בערמאן און דאס צווייטע איז א פאלסיפיקאט פון וויערוש־קאוואלסקיס א בריף. פאר דעם לעצטען בילד האט דאס שטאטישע מוזעאום בעצאהלט 250 זלאטעס און עס איז ווערט ארום און ארום 15 זלאטעס, דער קונסט־קענער וואטענבערג בערופט זיך אויף דעם מאלער בערמאן אליין, וועלכער האט — זעהענדיג דאס כלומרשטע בילד זיינס אין מוזעאום — ערקלערט, אז ער האט דאס נישט געמאלט, נאר ס'איז א מיאוסער פאלסיפיקאט פון זיינס אנ'אלט בילד, ווי ער שרייבט ה' וואטענבורג, אז אלס נקמה דערפאר, וואס ער האט געמאכט די ענטדעקונג וועגען די פאלסיפיקאטען אין מוזעאום, האט ה' סמאליק בעזייטיגט די אויפשריפטען מיט ה' וואטענבערגס נאמען פון די זאכען, וועלכע זענען געשענקט געווארען דורך ה' וואטענבערג דעם מוזעאום.

אויף די דאזיגע פארוואורפען האט געענטפערט דער לאוניק סמאליק, אנווייזענדיג קודם כל, אז בערמאנס בילד האט די שטאט נישט געקויפט, נאר עס בעקומען צוזאמען מיט דער גאנצער זאמלונג פון ה' בארטאשעוויטש, וואס שייך דעם בריף פון וויערוש־קאוואלסקי גיט דער לאוניק נישט קיין גענויען ענטפער, צווייפעלנדיג צי דאס איז באמת א פאלסיפיקאט.

דאס זייניגע און די גאנצע פאלעמיק האט ארויסגע־ ה' וואטענבערג האלט זיך אבער ווייטער ביי רופען א קאלאסאלע פעראינטערעסירונג אין די היגע קרייזען וואס האבען אינטערעס פאר קולטור און קונסט.

—=):0:(=—

יודישע געשטאלטען

(ענדע פון דער 8־טער זייט)

זיין בקשה, געבענדיג אבער עטליכע בעווארענישען צו דער הערלויבעניש, אז די מאראנען פון ערשטען דור זאל די אינקוויזיציע קיין רעכט האבען צו משפט'ן אין פאל פון אפהיטען יודישקייט, ווייל זיי זענען דורך געוואלד געצוואונגען געווארען צום שמד און מען קען זיי נישט רעכענען הערייבער פאר קריסטען — די קינדער זייערע, וועלכע זענען שוין געבוירען געווארען אלס קריסטען האט מען אויך געהייסען משפט'ן נישט צו שטרענג און מיט יושר.

שלמה מולכו האט אבער ווייטער נישט גערוהט, ער פאהרט קיין רעגענסבורג זיך פארשטעלען פאר'ן קייזער קארל דעם 5־טען, וועלכער האט זיך דאן געפונען דארט, אויפ'ן וועג טרעפט ער דוד הראובני, וועלכער פאהרט פון וועניציא. ביידע בעשליסען זיך צו פערבינדען, פאהרען צום קייזער און איהם פארלעגען זייערע פלענער, צווישען אנדערע, וועגען בייהילפיג זיין דער יודישער ארמיי אין אזיע. אויפ'ן וועג לאזען זיי אויף זייער קארעטע אויפהענגען א פאהן מיט אויסגעהאפטענע גאלדענע אותיות „מכבי" (די ראשי תיבות פון „מי כמוך באלים אדני"). אנקומענדיג אין שטאט רעגענסבורג, טרעפען זיי דארט דעם בעריהמטען שתדלן פון די דייטשע יודען ר' יאזעלמאן פון ראזענהיים, ער ראט זיי אפ פון שטעלען זיך פארן קייזער מיט זייערע פאנטאסטישע פלענער, דערקלערענדיג זיי, אז דערמיט קענען זיי דעם שטרענגען קאטאליק, קארל דעם 5. אריינברענגען אין צארן און ברענגען אויף זיך און אויף די יודען א גרויס אומגליק. דוד הראובני און שלמה מולכו פאלגען אבער נישט די עצה פון מיושב'דיגען יאזעלמאן, ווען זיי ברענגען פאר דעם קייזער זייערע פארשלאגען און בקשות, לאזט ער זיי ארעסטירען, שמיסען אין קייטען און נעהמט זיי מיט זיך מיט קיין מאנטוא, איטאליען, וואו ער איז דאן אפגעפאהרען.

דארט איז שלמה מולכו, אלס קריסט, וואס האט זיך מגיר געווען, פער'משפט געווארען אויפ'ן צום טויט דורך פערברענען. קורץ פאר'ן אויספיהרען דעם אורטייל, האט קארל דער 5. געשיקט צו מולכון א שליח, ער זאל זיך אומקעהרען צום קריסטענטום און דער פאפסט וועט ער איהם בעפרייען און נאך איהם גרויס מאכען. מולכו האט אבער געענטפערט, אז נישט נאר ער וועט נישט אננעהמען דאס קריסטענטום, נאר ער האט חרטה, וואס ער איז 22 יאהר א קריסט געווען. גלייך נאך דער ערקלערונג איז ער אריינגעשלידערט געווארען אין די פלאמען און געשטארבען אויף קידוש השם אינ'ם יאהר 1533. זיין נאמען איז אזוי היילינ געווען ביי יודען, אז פיל פון זיי האבען פערזיכערט, אז אכט טאג נאך זיין פערברענען האבען זיי איהם געזעהען, נאכ־מעהר, אז איינמאל האט שוין מיט איהם אזוי פאסירט. דוד הראובני איז געבליבען געפאנגען ביים קעניג ביז זיין טויט. אזוי טראגיש האבען געענדיגט זייערע לעבענס צוויי ענטוזיאסטישע מענשען, וועלכע האבען געוואלט העלפען זייער ברידער, דורך וואס פאר א מיטלען עס זאל נישט זיין, אויפ'ן מזבח פון בעפרייאונג פון יודישען פאלק.

נאכ'ן טויט פון שלמה מולכו, האט דער פויפסט קלעמענס דער 7., פערשטעהענדיג, אז דער שונא זיי נער קארל דער 5., האט פערברענט מולכון נאר להכעיס איהם, בעפוילען אנטקעגען דעם קייזערס ווילען צו ליקווידירען די אינקוויזיציע אין אלע לענדער, וואו זיי עקזיסטירען. אבער א יאהר נאך זיין ליבלינגס, שלמה מולכוס טויט, שטארבט ער אויך און דער ווייטער זייער נייער פאר־דענונגען אריין אין לעבען. דער נעקסטער פויפסט נעהמט די מאראנען נאך מעהר מיט אכזריות פערפאלגען און גיט נאך מעהר פולמאכט די אינקוויזיציע.

צווישען אנדערע, בעהמט זיך אויך די אינקוויזיציע אין פארטוגאל ענערגיש צו דער ארבייט. פאר דעם מינדעסטען אמת'ען אדער פאלשען בלבול, קאנפיסקירט זי די פערמעגענס פון די מאראנען און פיל פון זיי פער'משפט זי צו לעבענסלענגליכער תפיסה, אדער צום טויט דורך פערברענען. פיל מאראנען ווערען דאן ארעסטירט. נאר צוליב דעם מען זאל זיי קענען פער'משפט'ען און דער מיט אויך גלייכצייטיג קאנפיסקירען זייערע פער־מעגענס.

די עמיגראציע־כוואליע פון די מאראנען ווערט דאן שטארק. טראץ אלע קאלאסאלע שוועריגקייטען, וואס מען מאכט זיי. טויזענדער פון זיי נעהמען אויסוואנדערען פון פארטוגאל. צווישען די לעצטע געפינט זיך אויך די פאמיליע פון חנה גראסיא מענדעס, וועלכענס מאן איז שוין דאן געהאט געשטארבען. זעהענדיג, אז די אינקוויזיציע האט געווארפען אנ'אויג אויף איהר קאלאסאלע פער־מעגען, אנטלויפט זי מיט איהר פאמיליע קיין אנט־ווערפען, און פון דארט קיין קאנסטאנטינאפאל, וואו זי האט געהאט א געלעגענהייט ארויסצעווייזען איהר אמת יודיש הארץ, עס איז נישטא קיין שום צרה ביי יודען אין יענער צייט, וואו חנה גראסיא מענ־דעס זאל זיך נישט אפרופען מיט קאלאסאלע געלד־סכומים. ווען די מאראנען קומען שפעטער אויפ'ן פויפסטליכען הויף, אויסצופועל'ן, אז די מאכט פון דער אינקוויזיציע זאל פערקלענערט ווערען און זייער ביטע פערענטפערען זיי מיט א גרויסער געלד־סומע, איז חנה גראסיא מענדעס געלד דערין היבש בעטייליגט. טויזענדער רואינירטע מאראנישע פאמיליעס צוליב דער אינקוויזיציע, ווערען אין קאנסטאנטינאפאל דורך איהר געשטיצט און אויף די פיס צוריקגעשטעלט. מיט איהרע געלדער האלט זי אויס צעהנדליגע ישיבות און פיל תלמודישע ווערק ווערען דורך איהר ארויסגעגעבען.

אזוי ארום האט חנה גראסיא מענדעס זיך פערשריבען מיט גאלדענע אותיות אויף דער ליס־טע פון יודישע פרויען, וועלכענס נאמען איז גע־בליבען א ברכה ביי יודען אין משך פון פיל דורות.

—=):0:(=—

טעז גרייט זיך צו די וואהלען

וואס מיר דייטשלאנד? וואס מיר היטלער?
כאפען זאל איהם א נישט גוטער.
בעסער וועל איך מיר פערזארגען
איצט אויף ווינטער מיט א פוטער.

אויב שוין יא א פוטער קויפען
גוט און בילינ און בעקוועם
איז דאס נאר ביי ל. ב. פעפער,
וועלכער האט דעם בעסטען שם.

דארט אויף וואסכאדניא 42
אין אנ'אויסוואהל גאר פערהאן
פון די פוטערווארג די שעהנסטע
פאר א פרוי און פאר א מאן.

מיט ל. ב. פעפערן צו האנדלען
האלט מען פשוט פאר א גליק
ווער ס'בעזוכט זיין לאגער איינמאל
געהט שוין לעדיג נישט צוריק.

ער האט די שענסטע קאראקולען
פאקען, קרעטען, טרויכען אויך
ביי ל. ב. פעפער ווערט געארבייט
אז עס פלאקערט. ס'געהט א רויך.

נאר אויף וואסכאדניא 42
גיכער ברודער, נישט פערגעס
פון דער לאנג־בעליבטער פירמע
צו פערשרייבען דעם אדרעס.

פאפולארני־טעאטער

היינט, 8.15 צוליב'ן יאהר־טאג פון פוילענ' אונאפהענגיקייט ווערט געגעבען די עפאפעי פון מיצקיעוויטש „פאן טאדעאוש" אין אויספיהרונג פון די בעסטע כוחות פון דער טרופע אונטער רעזשי סט. זענציאקעוויטש.

שבת, 8,15 פרעמיערע פון די מעלאדישע אפערעטע פון א. שטרויס „טשאר וואלצא". אין דער ראל פון דער פירשטין העלענא־פרימאדאננא פון פאזנער אפערע העלענא מאכזשאק־בושאקיע־וויטש. 4.15 נאכמיטאג (פאפולערע פרייזען) — „פאן טאדעאוש".

פון רעווי־טעאטער „יאר"

די לעצטע טעג ווערט שוין געגעבען די פרעכטיגע רעווי „יאמארק פון געלעכטער".

קירצליך קומט א נייע פאסצינירענדע פרעמיערע „ווער קען לאדז צופרידענשטעלען". הענריק ווארובלעווסקי וועט זינגען אין נייעם פראגראם יודישע פאלקס און חסידישע לידער, צווישען אנדערע „פאגראם" פון אמאליגען רוסלאנד.

אין די קאלטע טעג איז די בעסטע פרייד א Wimpassing - Semperit ווארם - פלאשע.
איבעראל צו בעקומען.

מעלדונגען

פאלקס־ביבליאטעק א. נ. פון א. ד. גארדאן, שרודמיעסקא 20.

די פערוואלטונג איז מודיע: צוליב דעם וואס די ביבליאטעק האט זיך איבערגעצויגען פון שיער קיעוויטשא 35 אין א נייעם גרויסען און בעקוועמען לאקאל אויף שרודמיעסקא 20. ווערט ביי איינשרייבען אכאנאמענטען געגעבען די ווייטגעגע ס הנחות, די ביבליאטעק איז אפען יעדען טאג פון 7 אוונט (א חוץ פרייטאג) און בעזיצט די רייכסטע ליטעראטישע אויסגאבען פון דער העברעאישער פוילישער און יודישער שפראך. דער חודש אפצאהל איז יעצט ערמעסיגט געווארען פון 50 גר. ביז 1 זלאטע. 6957

אבטיילונג פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אויף־אלטשטאט א. נ. „אגודת ציון", פוגערסקא 28.

מיטוואך הויבען זיך אן די לימודים אויף די העברעאישע קורסען. איינשרייבונגען פאר אנפאנגער און פארטגעשריטענע ווערען ווייטער אנגענומען אין לאקאל פון „אגודת ציון", זגערסקא 28 טעגליך פון 8 ביז 10 אוונט.

ספעציעלע קורסען פאר שילער פון די פאווערשעכנע שולען.

דער לעזע זאל ביי „אגודת ציון" ווערט געעפענט זונטאג, דעם 13/11 און וועט זיין טעטיג טעגליך פון 8 ביז 10 אוונט.

ביי דער ציוניסטישער אבטיילונג אויף אלט־שטאט („אגודת ציון") ווערט געשאפען א יוגענד־סעקציע

איינשרייבונגען ווערען אנגענומען אין סעקרעטאריאט פון 8 ביז 10 אוונט. 6442

איינשרייבונגען אויף פראפעסיאנעלע פאך־קורסען פון „ארט" וואלטשאנסקא 27, טעל. 23־111

עס ווערען איינשרייבונגען אויף פאלגענדע קורסען און ווארשטאטען:

1. מעכאנישע רונד־טריקאטאזש־ארבייט
2. מעכאנישע רינדזאקען ארבייט
3. מעכאנישע וועבעריי, ענגליש און קארם
4. מעכאנישע קעטלען פון שטרימף און שקארפעטען.
5. מעכאניש שפולען און טרייבען
6. סוויטער־שטריקעריי פון פארצייכנער
7. הענטשקע־ארבייט אויף שליטען־מאשינען
8. ראדיא־טעכניק (טעאריע און בוי פון אפאראט).
9. גארסעטען־ארבייט מיט מאדעלירען און צושניידען
10. פרויען־שניידעריי
11. מאשין־האפט מיט פערצייכנען
12. האנד־שטיקעריי אלע טעכניקען
13. וועשנייעריי מיט צושניידען.
14. הוט־פוצעריי
15. אנדולאציע און האר־פארבען
16. מאניקיר.
17. צושניידער־קורסען פאר הערען און דאמען שניידער.

די צוויי שמואל'ס

(ענד עפון דער 9־טער זייט)

האט ער ז"ל, זיך אנגערופען:

— שלום עליכם, שמואל, מז"ט! נו, ווי געפעהלט דיר עפעס דאס טע"ה'ן פונ'ם דייטשעל?

— א גוטער אדוואקאט? אה!

פון בריאת העולם אן, איז ער דאך א מליץ טוב על ישראל. מיכאל המליץ: דער יודישער סנגור!

דער גאנצער ביוועגענדער עולם איז שטארק בעוויסט געווארען, הערענדיג, אז זיין אדוואקאט איז געווען מיכאל המלאך.

דער שפאלער זיידע ז"ל, בעמערקענדיג זייער וואונדערונג האט זיך אנגערופען:

— וואס־זשע איז אייך אזוי א חידוש? ס'איז דאך א בפירוש'ע משנה:

„כל המקיים נפש אחת מישראל, כאלו קיים עולם מלא". איז דאך כדאי צוליב א גאנצער וועלט מטריח זיין, דעם וועלט־בעריהמטען יודישען אד־וואקאט מיכאל'ן.

איהם מוריד זיין אויף א שעה אויפ'ן עולם השפל.

יעצט דער זיידע איז צו זיך אין שטיבעל אריינגעגאנגען, קומט אריינצולויפען שמואל ב' בלייך ווי קרייד און האלט אין איין שרייען:

— „ולמלשינים אל תהי תקוה"! „ולמלשינים אל תהי תקוה"!

דער זיידע האט אויפגעעפענט די טיר פון זיין שטיבעל, א בליק געטון אויף איהם, צוגערופען זיין גבאי און איהם געזאגט:

— הייס אין מיין נאמען דא האלטען שמואל ב' ביי מיר אין שטוב, כל ימי חייו. איהם אפהיטען מיט עסען, טרינקען און א געלעגער.

און זיין גאנצען לעבען איז שמואל ב' געזעסען ביים שפאלער זיידען און האט מעהר נישט געקאנט רעדען ווי די ווערטער:

„ולמלשינים אל תהי תקוה"! (און די מוסרים זאלען נישט האבען קיין האפנונג).

ווען שמואל ב' איז געשטארבען, האט דער שפאלער זיידע געזאגט ביי זיין קבר דעם ערשטען קדיש, און אריינגעשריגען אינ'ם אפענעם קבר:

„וסר עונך וחטאתך תכופר", (און ס'זאל זיך אפטון דיין זינד און דיין זינד וועט פערציהען ווערען).

ערשטקלאַ=סיגער קירזשנער־אטעליר פון I.BOMBEL

סיהרט אויס אַלערליי — פעלץ=בעשטעלונגען אין רעפעראַטורען לויט די נייעסטע מאָדעלען. פּינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. ערמעסיגטע פרייזען.

זאוואדזקא 6 טעל. 118=62.

אמביליגסטע און רעעלסטען קויפט מען

מעטאל=בעטען, מאַטראַצן אַפּאַראַט
קינדער=וועגעלעך
אין אַ גרויסען אויסוואהל וויזשימאַטשקעס,
אייז-קאַסטענס, פעלד-בעטען-פאַטענט Perfekt
א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע
קויפמיר 1896 — **J. B. WOŁKOWYSKI**
פאַבריקס-לאַגער:
Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.

Doktór Łagunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83
choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe.
Leczenie promieniami Roentgena.
Przyjmuje od 8[30] do 10, 1 — 2[30], od 6 do 8[30] w, w niedzielę i święta od 9 do 11[30] rano
Oddzielna poczekalnia dla pań.

Koncesjonowane Kursy Kroju i Szycia
A. Rogoziński
Łódź, PIOTRKOWSKA 85, telefon 212-34 P. K. O. 69027
דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז אין מיין בעוואוסטער
צושניידער=שולע. פּיעטריקאָווער 85
טעלעפאָן 212=34
ווערען אָנגענומען נייע שילער אויפ'ן ספּעציעלען הערען- און דאַמען.קורס, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען דעם 1-טען נאָוועמבער ד. י. ספּעציעלע אָוונד-קורסען צווישען 8–10 אָוונד. דער האָנאָראַר נאָר 20 זל. א חודש. איינשרייבונגען נעמט שוין אָן די קאַנצעלאַריע אין דער שולע פון 9 פריה ביז 8 אָוו.
בעמערקונג: די נייעסטע פערים אין אַ גרויסען אויסוואַהל שטענדיג אויף לאַגער. 6726

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס איז גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראַך ווערט גרויס אַזוי ווי אַ מענטשען-קאָפּ, אָדער אַזוי ווי אַ וואַסער-קאַן און עס פאַלט אַריין אין דעם פוס און דער קראַנקער איז אין אַ גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטאַרבט. ספּעציעל נאָך ענג ווי באַנדאַזשען אויסגעצייכענט נאָך דורך הויכע פּראָפעסאָרען מיט מיינע בע-האַנדלונג און פון דעמאָלטן פראָפעסאָר דאָקטאָר בראַכירעווער בעזוכונגען; זיכער דעם שווערסטען און געפעהרליכסטען ברוך. אויך פאַר הויקערס, לייזונגען פון היילע-נאַרמען און צאַפּ ראַמען פאַר פערקרימטע פיס און פלאַט-פיס. ספּעציעלע איינלאַגען און די שיך קינסטליכע גוטע פיס און הענד, גוטע זאָקען, פאַר די גרעסטע קראַנקע אָרדען. עמפּפאַנגט פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָווענד

ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT, Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשיינען פון די קראַנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד״ר בּאַראַנטש, פּראָפ. ד״ר י. מאַרישער, פּראָפ. ד״ר בר. קיפּראַנאָוסקי און אויך אַנדערע.
מיר נעהמען אויך אָן פערזיכערטע פון דער קראַנקען-קאַסע.

דאַנקזאַגונג.
דערמיט דריק איך אויס מיינע הערצינגסטע דאַנקבאַרקייט דעם גרויסען ספּעציאַליסט דעם ה' ד״ר. י. ראַפּאַפּאָרט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10 (פראָנט, פּאַרטער) פאַר בעפרייען מיך פון אַ וואַסער-בּרוך. איצט, כאָטש כ'בין אַלט 60 יאָהר, פיהל איך מיך גענצליך געזונד, פערוואָס איך דאַנק איהם פון טיפסטען הערצען.
(—) ה. ל. לוועל
לאָדז, בזשעזשינסקאַ 41.

צו די ה״ה גנבים!
דינסטאָג, ד.7-טן אויפ'ן טראַמוואַי האָט מען מיר אַרויסגעגנב'עט אַ פּאָרטפעל מיט פּערש. וועקסלען, מזומן געלד, ווי אויך אַ פּאַס אויפ'ן נאָמען י. ג. פּיעניאָנזשעק, אָגראָדאָוואַ 12, זאַווי אינקאַסאָ-קוויטעס. אַלע וועקסלען און קוויטעס ווערען ערקלערט פאַר אונגילטיג. אַלע בעוואָרענישען זענען געמאַכט געוואָרען. די ה״ה גנבים ווערען געבעטען אָבצוגעבען אַלע דאָקומענטען געגען בעלוינונג. דיסקרעציע געזיכערט.
י. נ. פּיעניאַנזשעק, אָגראָדאָווא 12.
6950

Dr. HELLER
ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע האָט זיך איבערגעצויגען אויף
טראַוגוטאַ 8, טעל. 179=89
נעמט אָן פון 8 ביז 11 פריה און פון 4—8 אָווענד.
פאַר פרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

Dr. med. Haltrecht
ספּעציאל=ארצט פאר הויט= און געשלעכטס=קראנקהייטען
פּיעטריקאָווער 10, טעל. 245=21
נעמט אָן פון 8 ביז 11 פריה, פון 1 ביז 2 מיטאָג און פון 5–9 אָוענד. זונטאָג פון 10–1 בייטאָג.

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159=40
נעמט אָן פון 8–11 און פון 5–9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב פון 9–1 פאַרמ.
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

צאָהן=ארצט
JAKÓB KARMAZYN
פּאָלודניאָווא 2, טעל. 114-36
צוריקגעקעהרט.
נעהמט אָן טעגליך פון 9–1 און פון 3–7 נאָכמ.

WYNALAZEK.
powidła ziołowe
przeciw astmie, gruźlicy i suchotom

wynalezione przezemnie St. Śliwańskiego w 1902 roku, są jedynym środkiem, którym można zapobiec tym chorobom. O skuteczności ich świadczy szereg listów dziękczynnych, przeszło 3 tysięcy, które w każdej chwili można przejrzeć.
Wytwórnia „POWIDEŁ ZIOŁOWYCH"
mieści się **w Łodzi,**
przy ul. **Brzezińskiej 33**
Stanisław ŚLIWAŃSKI

וויכטיגנייעס
— פאַר —
סוויטער= און טריקאַטאַזש=
פאַבריקאַנטען!
דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, אַז אונזערע
רייז=פערשלוסן
זענען נאר צו בעקומען ביי אונזער
אויסשליסליכען
פערטרעטער
הורט-גאַלאַנטעריע=געשעפט
ה. אפּפעלבוים
לאָדז, פּולנאַצנא 2
P.K.O. 68.384 טעלעפאָן 142·92
פון 1.נאָוו. זענען די פרייזן רעדוצירט
מיט אכטונג **Zjednoczone fabryki Spinaczy Błyskawicznych**

יעדער איינציגער מעבעל
האט זיך אי-בערציינגט, אז פאַר
דיוואַנעס, פּעלצען, נייה-מאַשינען, גאַרדעראָבען או״וו
צאָהלט די העכסטע פרייזען
א.ווייצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאָן 191=00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצט מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

בריליאַנטען, גאָלד, זילבער און לאָמבאַרד קוויטען קויף איך און צאָהל די העכסטע פרייזען בעזונדערס אויף לענער אַלטער אַרט בזשוטעריע און גאָלד-אויסאַרבעטונגען צו די ביליגסטע פרייזען מ. מיזעס לאָדז פּיעטריקאָווער 30

לעהרערס
מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאָהר פּראַקטיק, ערטיילען פּויליש, יודיש, פראַנצויזיש, עספּעראַנטאָ, דייטש, בוכהאַלטעריע און מאַטעמאַטיק.
שוו. יאַקובאַ 12, רעכטע אָפיצינע, 1-טער שטאָק, וואוינונג 30, **שיף.**

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען
זאוואדזקא 1.
נאָר פאַר ווענערישע הויט-קראַנקה. און מענער-שוואַכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער. קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערווען-קראַנקהייטען.
קוואַרץ-לאַמפּ: עלעקטרישער
הייל-קאַבינעט ראַסמעטיק.
— — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אָוועגד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאָג און פון 2 ביז 3 נאָכמ.
נעמט-אָן אַ פרוי-דאָקטאָר נאָר קינדער און פרויען.
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
— בעזונדער וואַרטע-צימער פאַר פרויען
וויזיט 3 זל.

קראפט נישט אוועק קיין אויסגעברענטע לעמפלען!
ווייל פאַר יעדע אַלטע זשאַרובקע בעקומט איהר צוריק אַ גאַראַנטירט לעמפעל געגען צוצאָהלונג
— אַ העלפט פון פּרייז.—
מ. זענדעל פּלאַץ וואָלנאָשטשי 9
(פּראַנט-געוועלב), רוג נאָוואָמיעסקאַ.

„SANATO"
כירורגיש=וועכנעריז-אנשטאלט
אגראדאווא 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאַס
גינעקאלאגיש-וועכנעריז-אבטיילונג
ד״ר מעד. ש. איינער, ד״ר מעד. י. בוים, ד״ר מעד. ריימלער-סוריאַנסקאַ ד״ר מעד. וו. אייכנער
פּרייז פון א געבורט
אין 2-טען קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויפזיכט איבערן קינד ד״ר מעד. י. פּאַלאַסאָוו
כירורגישע אָפּטיילונג ד״ר מעד. מ. קאַנטאָר.

וויכטיג פאר מחותנים און פאַר אַלע!
ווער עס וויל קויפען
פעדערן און פוך
זאָל נור קויפען ביי חיים זישע פוקס.
לאָדז, פּולנאַצנא 13
צו זעהר ביליגע פרייזען. געדענקט דעם אַדרעס!

Dr. med REICHER
פּאַלודניאָווא 28, טעל. 20193
ספּעציאַל-אַרצט פאַר מענער-שוואַכע=בעהאַנדלונג
קינדערלאָזיגקייט און סעקסועלע בעראַטונגען
נעהמט אָן פון 5 — 8 אָווענד.
זונטאָג און יום-טובים פון 9 — 1 בייטאָג.

Dr. Med.
JÓZEF IZYKSON
Południowa 9 — Telefon 210-75
ספּעציאַליסט פאַר אוירען, נאָז און האַלז-קראַנקה. שפּראַך- און שטים-שטערונגען.
נעהמט אָן פון 5 ביז 7 אָווענד.

LEK. DENT.
Z. BIELAKOWSKA
POWRóCIŁA
Kilinskiego 311 (róg Nawrot), tel. 148-27
9099 Przyjm. od 10—1 i 4—7

Dr. med.
W. Eychner
אַקושעריע און פרויען=קראַנקהייטען
וואוינט איצט 4 צעגעלניאַנאַ 4
(נעבן קינאָ „טשאַרי") טעל. 134=72
נעהמט אָן פון $1/2$ 2 – 4 און פון 7 – 8 אָווענד

דר. מעד. בערמאן
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149·07.
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקה. מענער-שוואַכע בעהאַנדלונג א. סעקסועלע בעראַטונג, נעהמט אָן פון 8–11 פריה און פון 4–8 אָווענד, זונטאָג פון 9–1 בייטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע—לעטשניצע-פּרייזען

Dr. med. I. ROZENFELD
אוירען, נאָז און האַלז-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
8 זאוואדזקא 8, טעל. 241·53
נעהמט אָן פון $2^1/_2$—$4^1/_2$.

Laboratorjum Analityczne
dla przemysłu
chemicznego, włókienniczego
i metalurgicznego
Dr. EUG. RITTA
Piotrkowska 126, tel. 223·88.

קלאנג-קינא-טעאטער
Grand-Kino
אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג.
היינט און פאלגענדע טעג!

„דער ווייסער גיפט"
Antoni Marczyński אינסצעניזאציע פון
אין דער הויפטראלע:
St. Jaracz
אין די איבעריגע ראלען: MARJA ZARĘBIŃSKA, IRENA GRYWINSKA, SEWERYNA BRONISZÓWNA, MARJUSZ MASZYŃSKI, KAZIMIERZ JUSTIAN
לידלעך: Mieczysław Fogg סאלא-טענץ: Parnell i Hallama || מוזיק: Z. Białostocki אויפנאהמען: A. Wywerka פראדוקציע: „Sztuka"
|| אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע.
פאספארטוס, הנחה-בילעטען און פרייקארטען א חוץ אמטליכע זענען אונגילטיג ביז'ן אפרופען.

קלאנג-קינא-טעאטער
„CORSO"
זשעלאנא 2/4.
צום ערשטן מאל אין לאדז. דער גרעסטער סענס.-עקזאטישער פילם פון דער וועלט
דער אינזעל פון געהיימנישען
2 סעריעס 20 אקטען מיטאמאל. אין די הויפטראלען: KENNETH HARLAU i LUCILLE BROWN „דער אינזעל פון געהיימנישען"
איז א סופערשלאגער, וואס איבערשטייגט מיט רעאליזם, גרויל און עקציע „Maradu" אנהויב 2 א זייגער נאכמיטאג, זונטאג און יום-טוב 11 א זייגער פריה
אנאנס! נעקסטער פראגראם: TOM MIX אין פילם „שטאהלענע האנט"

ADRIA
1 גלובנא 1
קלאנג-קינא-טעאטערס
היינט און פאלגענדע טעג!
Greta Garbo i Konrad Nagel
אין פילם פון רוסישען אריסטאקראטישען לעבען א. נ.
„פלאם פון ליבע"
אויסערן פראגראם: א פארס. פרייזען בעדייטענד פערקלענערט.

METRO
2 פשעיאזד 2
קלאנג-קינא-טעאטער
Norma Schearer, Roman Novarro
דאס אידעאלע ליבעס-פארל אין עראטישען מייסטערווערק
רעזשי פון Ernst Lubicz
„פירשט סטודענט"
אויסערן פראגראם: א פארס. פרייזען בעדייטענד פערקלענערט.

LIRA
אלעקסאנדראווסקא 37
דירעקציע: הערשענבערג
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם!
(1 די קעניגען פון הומאר
PAT i PATACHON
אלס שיסער
הוראגאן פון געלעכטער!
(2 גרויסע סענסאציע!
LUCJANO ALBERTINI
אין גרויסען שפאנענדען פילם א. נ.
איז געיעג נאך מיליאנען
עמאציע! שפאנענדער אינהאלט!

ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA
„FERRUM"
Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN
Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20
פיהרט אויס שנעל, פינקטליך און צו בעדייטענד ערמעסיגטע פרייזען
זעמטליכע אפגוסען פון גרויען אייזען לויט אייגענע
אדער צוגעשיקטע מאדעלען און צייכנונגען
זעמטליכע מעכאנישע באארבייטונג פון מעטאלען

אוונט-קאמפלעטן פאר ערוואקסענע
כדי צו געבען די מעגליכקייט די ברייטע מאסען זיך צו בילדען, האבען א גרופע יודישע קוואליפיצירטע פערזאנען געגרינדעט אוונט-קאמפלעטען אין גרופען און איינצעל, ווי אויך הילף פאר שול-יוגענד ביז 8 קלאסען צו זעהר ביליגע פרייזען. דער פרייז פון די נידריגע קלאסען פאר גרופען נאר 3 זל. א מאנאט. עס ווערט געלערענט לויט די נייעסטע מעטאדען.
6567
קילינסקיעגא 4. וואוינונג 45.

לעהרערין
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטערריכט פאר דער-וואקסענע אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען.
לאסמאז, בזשעזשינער 15.

בוכהאנדלונג נ. בערלינסקי
לאדז, אלט-שטאט 12.
חודש פונם יודישען בוך, ארגאניזירט לויט דער איניציאטיוו פון יודישען פען-קלוב אין פוילען
אין דער ביליגער רשימה געהען אריין העכער 1000 פון די בעסטע ביכער, די וויכטיגסטע ווערק פון דער יודישער און וועלט-ליטעראטור פון די בעדייטענדיגסטע פערלאגען. הנחה ביז 90 פראצענט. קומט און זעהט אדורך די רשימה פונ'ם ביליגען ביכער-פערקויף און איהר וועט זיכער עפעס קויפען.
אלע ביכער זענען צו בעקומען אויך אין פראכט-באנד צום פרייז פון 1.50 גילדן.

קליינע אנאנסען
פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי
פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

TYSIĄCE gospodyń używa od wielu lat wyborowego MYDŁA
„TRÓJKA"

לאקאלען
א לאקאל מיט א קאנצעסיע פיצטריקאווער 18 אין צווייטען הויף לאקאל 52 איז זאפארט איבערצוגעבען.
6922

א צימער צו פערמיטען אויף בזשעזשינער 13, צוועגטועל אויף לאזשי לינקע אפיצינע וואוינונג 48.
6977

געגען גוטע בעדינגונגען אוועקצוגעבען א געוועלב אויף ווסכאדניא. צו ערפאהרען שרוד-מיעסקא 76 וו. 5.
6923

צוליב אבריזע איז פון זאפארט אבצוגעבען 2 צימער און קוך מיט מעבעל זעהר ביליג. אין דער געגענד פון דער אלטשטאדט, דירה-געלד 120 זל. א קווארטאל. צו ערפאהרען אין אדמ.
6915

איין אדער צוויי יונגעלייט קענען בעקומען לאזשי פון זאפארט אקערמאן, פילסודסקיעגא 35, וו. 22.
6967

א קאנצעסיאנירטער פאבריקס-לאקאל צו פערדינגען פון 5 פענסטער, די לענג 5X8 אויף זאוואדזקא 12, צו ערקונדיגען אויפן ארט.
6972

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט, צו ערפאהרען פילסודסקיעגא 55 וו. 33 לינקע אפיצינע 1-טער שטאק
6949

א צוקערווארען-און שאקאלאד-פאבריק צוזאמען מיט אנ'עלעגאנט איינגעריכטעט געוועלב פאר הורט און דעטייל-פערקויף מיט אנ'איינגעפיהרטער קונדשאפט אין צענטרום שטאט איז איבערצוגעבען אפערטען אין אדמ. אונטער „1600"
6946

א האלב געוועלב אהן אבטרעט געלד פאר בלויזע דירה-געלד פון זאפארט איבערצוגעבען, צו ערפאהרען פלאץ וואלנאשטשי 9 (רוג נאוואמיעסקא) אין היטען געשעפט.

ס'ווערט געזוכט צו דינגען א שטוב פאר א פאמיליע אלס רובלאקאטאר, אפערטען אונטער M M אין אדמינ.
6949

א הערליכער לאקאל ביי נאוואמיעסקא, געאייגנעט אויף א באנק, לעטשניצע, גרויסען רעסטאראן, קאנפעקציע-לאגער א. ז. וו. איבערצוגעבען טעל. 240-70 (3–5 נאכמ.)
6861

געלעגענהייטליך איבערצוגעבען א קאנצעסיאנירטער לאקאל מיט 3 רענדער-מאשינען ווי אויך א מאטאר מיט אלע איינריכטונגען צו ערקונדיגען אין אדמיניסטראציע.
6971

מ'זוכט ארבייט
א פעהיגער יונגערמאן געארבייט ביי שייבען פארבען קאלאניאל-בראנזשע זוכט בעשעפטיגונג 500 זל. קויציע אפערטען אונטער „K. Ch."
6965

א פערקויפער פון דער קאנפעקציע-בראנזשע מענסקע זוכט א פאסטען פאר א ביליגען געהאלט. צו ערפאהרען אין אדמינ.
6924

איך זוך ארויסצונעהמען ארבייט אויף א 156-גער און 120 מאשינען אויף שטרימף זשעראמסקיעגא 67 וו. 24.
6926

א קוואליפיצירטע פאקערין ביי שטרימף זוכט ארבייט פאר א קליינעם געהאלט שלאמבערג, ציגעל-גאס 24.
6925

א פעהיג פריילין זוכט א פאסטען אלס פער-קויפערין ביי וואס עס זאל נישט זיין געגען א קליינעם געהאלט שלאמבערג, ציגעל גאס 24.

פריוואט פאסטענס
אנ'ערשטקלאסיגע שניידערין צו קליידער ווערט פון זאפארט געברויכט אויף שטענדיגע ארבייט צו ערפאהרען ביי שיע דוד ניעדזשוויעדזקי אין געוועלב.
6966

קויף און פערקויף
אכטונג פערקויף עס-איילען צו זעהר ביליגע פרייזען פולנאצנא 8 אין פארבען געשעפט קומט איבערצייגט אייך.
6979

א מענסקע נייה-מאשין צו פערקויפען פא-לודניאווא 31 וו. 7.
6926

א רעזורע צו פערקויפען זאפארט, צו ערפאהרען אין פאפיר-געשעפט פשעיאזד 40.
6914

פערשידענעס
אנ'ערשטקלאסיגער דאמען-שניידער-בעשטעלט נעמט אן פאלטענס צו 30 זל. ווי אויך קאסטיומען לויט די נייעסטע מאדעלען. שולק, ווסכאדניא 49.

12.000 דאלאר קען יעדער געווינען נאר פאר 3 זל. צו ערפאהרען פאלודניאווא 20 וו. 21

ביי דעם וואלבארזשער רבי שליט"א פון ווסכאדניע 49 ווערט געזוכט א טיכטיגער משמש באלד צוצונעמען.
6946

די בעסטע און געשמאקפולסטע כשר'ע היימישע מיטאגען בעקומט מען טעגליך צו ביליגע פרייזען קאמיענא 5 בידערמאן.
6964

די גלויביגע פון דער אופאדלאשטש פון לייבוש שפירא ווערען געבעטען צו ווענדען זיך צו דאפנער זגערזשער 14.
6911

Absolwentka gimnazjum udziela lekcji po cenach b. przystępnych Wiadomość: Pomorska 33 m. 5. 6911

אכטונג. די בעסטע און געשמאקסטע כשר'ע מיטאגען ביליגער ווי איבעראל גיט ארויס די בעוואוסטער היגיענישער רעסטאראן פון הערמאן לעווינסקי, פילסודסקיעגא 39 פר. 2 שט.

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה
פאר'ן טעקסט—8 . פרייטאג און ערב-יו"ט-24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 . . . . —60 . . . . 4 .
זאכ'ן טעקסט—12 . . . . —18 . . . . 8 .
אויסער דער שטאדט 50 פראצ. טייערער, אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען-20 גר. א מ/מ (אין דער זייט 8 שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווער-טער 1 זל. יעדעס ווייטערדיגע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז:
אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט אפטראגען א היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

מעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדריקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און טער-מין פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנט-ווארטליך. די אדמינ. איז אפען בייטאג און ביינאכט